

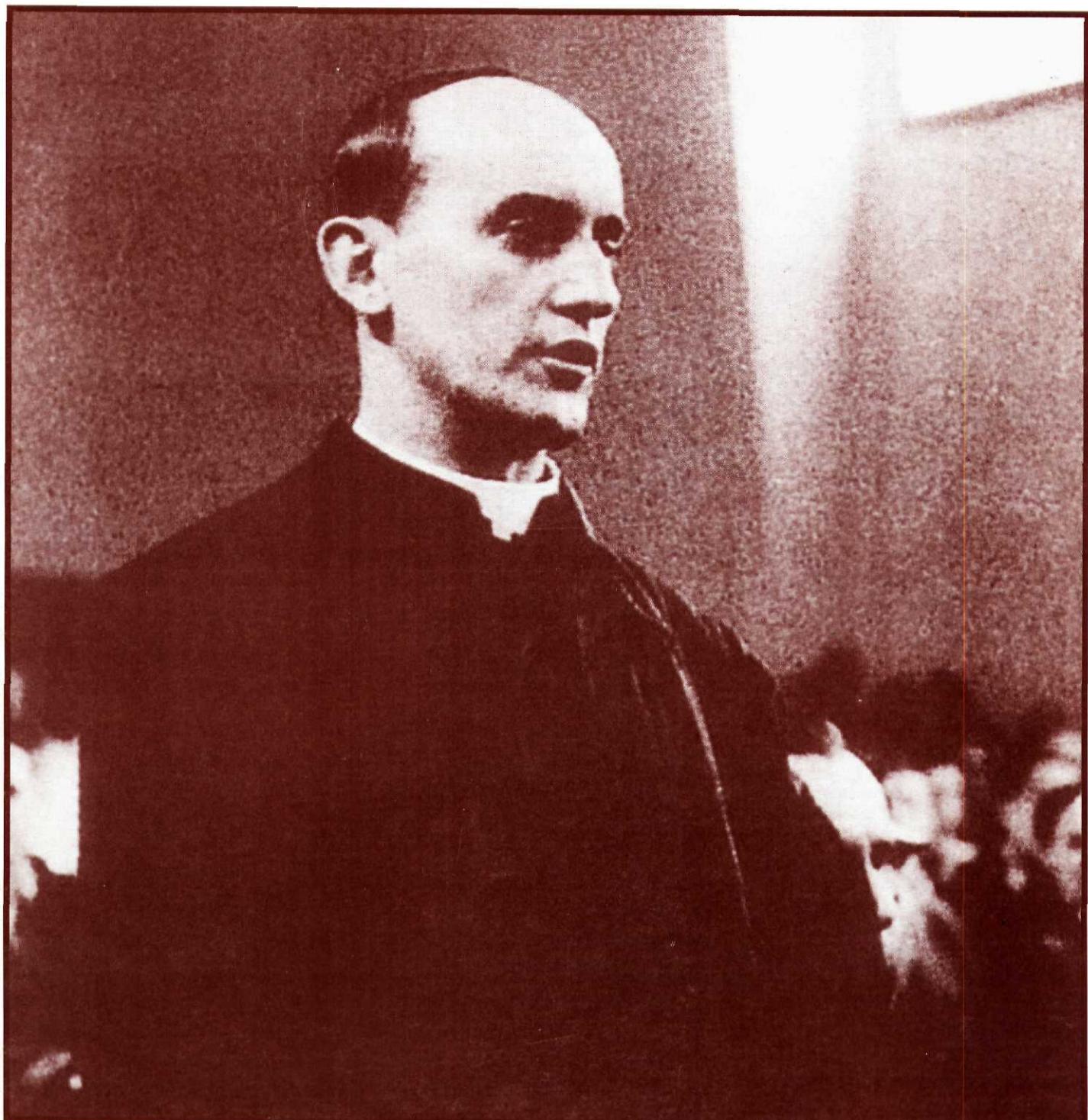
GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA (HDPZ)

politički

ZATVORENIK

GODINA VII. - VELJAČA 1997. - CIJENA 10 KN BROJ

59

Hrvatima islamske vjeroispovijedi želimo sretan Bajram!

ZVIŽDUK U SLOBODU

Kad je 27. siječnja 1997. godine s vinkovačkoga kolodvora na dosad okupirano hrvatsko područje krenuo vlak krcat putnicima, postalo je posve jasno da hrvatska država ispisuje novu stranicu svoje povijesti. Iako će putnici tog vlaka gledati uglavnom ruševine, a možda im neće biti dano ni da stupe u svoja sela i gradove, Hrvatsku se više ne da zaustaviti: ona izlazi na svoje granice. Samim time označen je kraj sna svih koji ne žele ovakvu Hrvatsku, kraj sna o Velikoj Srbiji.

O, kako je zanosan zviždak te jedne obične, male lokomotive odredio sudbinu ove naše (moje, Twoje) Hrvatske! To je isti onaj zviždak koji je dopirao iz lokomotive koja je ne tako davno nosila našeg Predsjednika i druge uglednike u našu hrvatsku prijestolnicu, u stari, kraljevski Knin.

I tada smo radosno ispraćali svečani vlak. A sad želimo da nas Predsjednik države vlakom dovede na Dunav, i još dalje u Srijem, u Illok, taj biser istočne Hrvatske, grad kojeg su zlostvorili tako uništili.

Iako smo stari, iako nas ni zdravlje ne služi najbolje, naša srca uvijek i svagdje kucaju za Hrvatsku. To je načelo od kojega nikad nismo odustali. Zbog tog načela mogli smo otprijeti tamnici i poniženju, zbog tog načela i danas trpimo klevete.

U jednom je zagrebačkom tjedniku ovih dana bivši predsjednik Hrvatskog društva političkih zatvorenika isprijevio je pricu punu nebušila i izmišljotina. Mučnina je blaga riječ za osjećaj kojeg ostavljaju te koještarije. Ja osobno nisam željela da nejasnoće u delovanju i poslovanju našeg Društva tijekom nekoliko godina postanu predmetom javnih rasprava i da poprime oblike osobnih obračuna. Na obraćanje javnosti su nas, kako stalno ističemo, natjerali oni koji se služe javnim kampanjama, objedama i optužbama bez ikakva dokaza. Svesni da je istina na našoj strani, mi se nemamo razloga bojati javnosti.

Ipak, teško je ne zgroziti se nad izjavom bivšeg predsjednika koji kaže kako smo "perfidno iskoristili čast koja im (nam) je dana, pa se brzo fotografiraju s Predsjednikom." Kao da je grijeh slikati se s državnim poglavarem? Pa mi smo ga pet desetljeća čekali!

I dalje nastavlja bivši predsjednik, i kako sam javno reče, bivši član HDPZ-a: "Riječ je o prozirnom triku. Oni su, kao dali potporu Predsjedniku dok se s druge strane ponašaju tako da bi Predsjedniku bilo bolje bez takve njihove potpore". Hvala poštovanom Đuri Periću što je baš ovako izrekao svoj sud o nama. Ali, odgovorno tvrdim u ime onih koji su imali čast biti primljeni kod Predsjednika Tuđmana, da se mi uvijek borimo i borit ćemo se za ugled predsjednika hrvatske države. Dok je to dr. Franjo Tuđman, ja sam apsolutno uz njega!

Nije sasvim jasno zašto mi Perica javno prigovara da je "Zora" svojedobno otisnula moju fotografiju u odori dužnosnice Ustaške mladeži. Pa ja sam zbog toga suđena na smrt, kao i toliki drugi moji drugovi i suborci. Mi nismo bili "nevino osuđeni" kao neki što se proglašavaju "hrvatskim Mandelama". Mi nismo bili žrtve zabuna i nedužne žrtve jednoga zločinačkog sustava, nego borci za svoju državu. Na nas kocka nije slučajno pala. Naša je borba bila nas, a ne tuđi izbor!

Predbacuje nam se da nismo među osnivačima Društva, a onda osnivatelj - kad ga se pita o nekim kriminalcima koji su bili zaposleni u Društvu - kaže da je tu osobu "zatekao". Kako onaj koji se busa u prsa da je došao prvi, može nekoga zateći?

Mi, dakako, nismo napravili sve što je Društvo napravilo, ali krivo govore oni koji tvrde da nas nisu zapažali u početku. Tako nisu zapažali ni tisuće logorašica, prešućivali su ženske tamnice, dok se na prvoj izbornoj skupštini 1990. godine nisam ustala i za govornicom zatražila da se ne zaborave tisuće žena koje su robovale za Hrvatsku. Bit će da nas nisu zapažali, jer su bili zabavljeni nečim drugim.

Hvala Đuri Periću na izjavi da ne radi protiv legalno izabranog vodstva HDPZ-a. To je pametan potez, jer mi ne radimo ništa zbog čega bismo zasluzivali rušenje. Mi samo tražimo provjeru finansijskog poslovanja i nikoga ne okrivlujemo, dok mjerodavna tijela stvar ne provjere. Stoga se nećemo obazirati na svako naklapanje u novinama.

Pred nama su važniji ciljevi i važniji događaji.

Pred nama je hrvatski povratak na istočne granice. Pred nama su izbori i naša obveza da damo svoj glas onima koji neće iznevjeriti Hrvatsku.

Godine nam izmiču i puno toga nam u starosti nedostaje. Ali, kao što Sv. Pavla nitko i ništa nije moglo rastaviti od Krista, tako i nama nitko iz srca ne može iščupati ljubav prema Domovini. I baš zbog te ljubavi strpljivo se nadamo da će hrvatska država ispuniti svoja obećanja i novim zakonom popraviti položaj hrvatskih političkih zatvorenika.

Predsjednica HDPZ-a
KAJA PEREKOVIC

ZORKA SEVER

Rukopisi se ne vraćaju, list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

** *
Za sve informacije i kontakte u svezi suradnje i pretplate tel.: 01/415-809, radnim danom od 11-13 sati.

** *

Temeljem mišljenja
Ministarstva kulture i prosvjete
Republike Hrvatske broj:
Kl. oznaka: 612-10/93-01-794
Ur. broj: 532-03-1/6-93-01
od 18.08.1993. - list je oslobođen
plaćanja poreza na promet.

UVODNA RIJEĆ

KONKRETKA UTOPIJA

Američki poticaj suradnje u jugoistočnoj Evropi (SECI), predstavljen u Genevi početkom prosinca 1996. godine, jedan je u nizu pokušaja institucionalizacije regionalne suradnje u području koje zbog tisućljetnih povijesnih naslaga i množine naroda, još uvijek izaziva strah kod takozvanog uljuđenog zapadnjaka. Taj je strah očitom posljedičnom neupućenosti, a na njegovim krilima tvorci **novoga svjetskog poretku** već desetljećima grade svoje planove: razbij ono što naravno pristaje jedno uz drugo i u istom loncu spoji ono što je nespojivo. Puštajući ih da se međusobno glože, najlakše će ih pretvoriti u sluge.

Iako nije jasno jesu li te regionalne integracije svojevrsni nadomjestak za razbijenu Jugoslaviju ili predstavljaju kabinetsku novotariju, iz hrvatske je perspektive svejedno. Hrvatska u takve integracije ne želi.

Unatoč predbacivanjima da se hrvatske vlasti, po stoljećima kušanu receptu, koriste tim prijetnjama za unutarnju uporabu, tj. radi jačanja unutarnje kohezije i poboljšanja svoga predizbomog položaja, prijetnje sakačenjem hrvatske nezavisnosti nažalost su realnost. Jasnije od ičega o tome govori situacija u Podunavlju i način na koji se tamo odvijaju pripreme za izbore koji bi se trebali održati u ožujku. Izvjesno je kako će međunarodno pogodovanje srpske manjine, uz moguću disperziju glasova hrvatskoga biračkog tijela, voditi hrvatskom porazu na lokalnoj razini.

Taj poraz u naizgled demokratskoj utakmici treba sapeti Hrvatsku, onemogućiti joj slobodno i suvereno nastupanje na međunarodnoj pozornici.

Nipošto ne kaneći upirati prstom na "spregu unutarnjega i vanjskog neprijatelja" (jer su teorije urote tradicionalno nepopularne!), ne valja zanemariti posljedice kampanje koja svaki glas protiv europskih (a kamoli jugoistočnih odnosno balkanskih!) integracija proglašava primitivizmom, uskogrudnim nacionalizmom ili pastirskim šovinizmom. Javno se upitati ima li Hrvatska potrebu srljati u europske integracije, u Hrvatskoj znači počiniti pokušaj političkog samoubojstva. Dvojiti o oportunitati hrvatskog pristupa Europskoj uniji znači, izgleda, na sva zvona staviti svjedodžbu vlastita provincializma. U tom ludilu ima sustava, a sustav svojevrsnoga proeuropskoga psihološkog terora nipošto nije slučajan.

Umjesto da se raspravlja o frustracijama i kompleksima tzv. malog naroda koji traži potvrdu u velikome svijetu, valja raspravljati o interesima. Europske su integracije goli interes i s priličnom je pouzdanošću moguće izračunati političke i gospodarske posljedice budućega hrvatskog pristupa Europskoj uniji.

Nikad se ne smije nasjedati krilaticama, već i zbog toga što su one nužno jednostavne i previše jednostavne da bi izrazile životne realnosti. Hrvati neće biti manje europski narod uznastoje li sačuvati državnu nezavisnost. Čuvanje državne nezavisnosti ne znači samoizolaciju, ne znači poohvalu autarkičnosti: ono znači zaštitu nacionalnih interesa. I kad službeni krugovi iz taktičkih razloga ne mogu javno nastupati protiv prevladavajućeg raspoloženja, valja potaknuti stvaranje potrebne političke konfiguracije koja će kanalizirati proces zaštite nacionalnih interesa.

Uostalom, i slabije upućeni promatrač političkih zbivanja u Evropi ponešto će znati o snazi protivnika europskih integracija. Nije riječ samo o Englezima koji zbog svoje poslovične zasukanosti ne žele da im netko propisuje oblik i dimenzije krastavca ili okus prženih krumpira, već i o drugim narodima o sudbini kojih je odlučila tjesna većina, a odmah po pristupu Europskoj uniji započelo je razdoblje kajanja i posipanja pepelom.

Najzorniji primjer daje jedna od najbogatijih i najuređenijih europskih zemalja, Švicarska Konfederacija. Nasuprot zalaganju **establishmenta**, pa i bernske vlade, Švicarci su na najdemokratskiji mogući način, referendumom, glatko odbili ne samo pristup Zajedničkom europskom tržištu (time i Europskoj uniji), nego - što mnogi ne znaju - čak i Organizaciji Ujedinjenih Naroda. Jesu li zbog toga proglašeni primitivcima, "Balkanicima", "Dinarcima", "Hercegovcima"...? Jesu li zbog toga osiromašili? Nisu, naravno.

Kao multietnička i multikonfesionalna nacija stasala na izrazito tranzitnom položaju i između tri velika europska naroda, Švicarci su stalno otvoreni svijetu, mnoštvu međunarodnih aktivnosti i bezbrojnim kulturnim utjecajima, ali svoju nezavisnost i neutralnost kao jedan od stupova državnog opstanka, ljudomorno čuvaju. Svjesni su ne samo toga da bi pristupom Europskoj uniji izgubili, nego su **izračunali** da će prividnom izolacijom njihova specifična težina porasti: nakon pokušaja Strasbourga da Bernu nametne svoje političke i gospodarske norme, Švicarska će doći u situaciju u kojoj se ta "izolacija", zahvaljujući Švicarskom geopolitičkom položaju, pojavljuje kao komparativna prednost, kao sredstvo svojevrsnog ucjenjivanja okolnih gospodarskih divova, a time i Europske unije.

Pametni uče od drugih, budale se uče na vlastitim pogreškama.

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

DOGOĐILO SE U SIJEČNJU 1997.....	2
Prosudbe i raščlambe	
HRVATSKA LJUDSKA PRAVA (I)	3
Hrvoje ŠOŠIĆ	
Interview	
RAZGOVOR S PROFESOROM VJENCESLAVOM ČIŽEKOM -	
Sloboda je mene htjela za ortaka	4
Razgovarala: Zoranka TREK	
Prosudbe i raščlambe	
DOŽIVLJAVAMO LI, UISTINU,	
HRVATSKU KAO SVOJU DOMOVINU?	6
Nikola MIJATOVIĆ	
Prosudbe i raščlambe	
RASTAKANJE HRVATSKE GRANITNOSTI	7
Dr. Enver MEHMEDAGIĆ	
Ja tako mislim	
CRTICA O 1971. GODINI	8
Slavko MEŠTROVIĆ	
Tko pljačka hrvatsku	
PSENICA, MIROVINE,	
"KONSTRUKTOR" I - DOKLE TAKO	9
Mijat TOMIC	
Hrvatska knjiga mrtvih	
ODNARODIĆANJE I PROGON HRVATA U ZALJEVU HRVATSKIH SVETACA	12
Mato MARČINKO	
Dokumenti	
ZADNJA NOĆ MARKA HRANILOVIĆA I MATIJE SOLDINA	16
Josip MILLER, D. I.	
Mnijenje i rasudbe	
POBAČAJ - SIMBOL I NOSITELJ "KULTURE SMRTI"	21
Prof. dr. Ante VUKASOVIC	
Mnijenje i rasudbe	
SABOR JE 22. LIPANJ PROGLASIO BLAGDANOM, A NE JA!	22
Slavko MEŠTROVIĆ	
VOX POPULI, VOX DEI!	24
Jure KNEZOVIĆ	
Dokumenti	
ODLUKA O USTROJSTVU HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA	25
Dokumenti	
ODLUKA O ČLANOVIMA HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA	27
Priča	
RANJENO SRCE MALOGA DANE	29
Josip POLJAK	
Iz povijesti	
BIJELA KNJIGA O SLUČAJU DR. ANDRIJE ARTUKOVIĆA	31
Michael C. McAdams	
Sjećanja	
SJEĆANJA	34
Emilija MALOVIĆ	
Svjedočenja	
ŽIVOTNA KALVARIJA SLAVKA IVANKOVIĆA	35
Enver MEHMEDAGIĆ	
BRANKO PERICA - 25. OBLJETNICA 1972. GODINE (godine novih hrvatskih progona, suđenja i robjina)	38
Dr. Hrvoje ŠOŠIĆ	
U KOJU VOJSKU HOĆEŠ, ZAJKO?	42
Petar S. UJEVIĆ	
KROATOETIKA	43
Stanislav Pejković	
PISMA IZ ISTRE	45
Blaž PILJUH	
DRUŠTVENE VIJESTI	47
IN MEMORIAM	52

DOGODILO SE U SIJEĆNJU 1997.

- 3.1. U dnevnom tisku objavljeni dijelovi "Memoranduma o dovršenju mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja", kojega je hrvatska Vlada uputila međunarodnoj javnosti i lokalnim Srbima. U "Memorandumu" se predviđa mjesto podžupana u Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji za predstavnika srpske manjine, tri zastupnička mesta u Zastupničkom domu Sabora, veći broj visokih državnih dužnosti, eventualno utemeljenje Vijeća srpske etničke zajednice za dvije spomenute županije te mogućnost nesluženja hrvatske vojske zbog prigovora savjesti. "Memorandum" idućih dana podvrgnut oštrot kritici oporbe. Lokalni Srbi izražavaju negodovanje i pokušavaju polučiti znatno više od ponuđenog, iako međunarodni čimbenici ističu kako Hrvatska nudi više od onoga što se očekivalo.
- 3.1. Zastupnički dom Skupštine BiH potvrdio odluku Predsjedništva BiH o imenovanju supredsjedatelja Vijeća ministara (Haris Silajdžić i Boro Bosić) te ostalih članova Vijeća.
- 4.1. U interviewu za okupatorsku "Televiziju Beli Manastir" prijelazni upravitelj hrvatskog Podunavlja general J. R Klein izjavljuje: područje pod nadzorom UNTAES-a hrvatsko je područje, pa na izborima 16. ožujka mogu sudjelovati samo osobe koje raspolažu hrvatskim dokumentima, ako su se tamo zatekle 15. siječnja 1996., na dan kad je UNTAES i formalno preuzeo upravu. Od tada je u Podunavlje došelilo svega devet obitelji, a iselilo su 434 obitelji, odnosno oko 1.400 ljudi. Političke stranke koje žele nastupiti na izborima, također moraju biti registrirane po hrvatskim zakonima.
7. I. U Rimu započelo zasjedanje Međunarodnoga arbitražnog povjerenstva za Brčko.
- 11.1. Izaslanstvo Sabora posjetilo Baranju.
- 11.1. U Sarajevu dogovoren preustroj Vlade Federacije BiH i potpisani sporazum o ustroju vojske Federacije.
- 14.1. Vijeće sigurnosti UN rezolucijom produljilo mandat promatračkih snaga UN na Prevlaci do 15. srpnja 1997.
- 20.1. S bosanskog područja pod srpskom okupacijom ispaljeno više hitaca prema središtu Slavonskog Broda.
- 21.1. Ocjenjujući da SDA oteže s postignućem dogovora o tijelima vlasti Federacije BiH, Glavno tajništvo HDZ-a BiH pozvalo svoje članove da ne sudjeluju u radu Skupštine Federacije. Unatoč tomu, bez Hrvata sutradan započinje zasjedanje Zastupničkog doma Skupštine Federacije BiH.
- 22.1. Predsjednik Republike u Saboru podnio Izvješće o stanju države i nacije u 1996. godini.
- 22.1. Ured za novinstvo Sv. Stolice potvrdio kako će Papa u travnju posjetiti Sarajevo.
- 24.1. S dva suzdržana glasa, Zastupnički dom Sabora prihvatio Pismo hrvatske Vlade o dovršenju mirne reintegracije područja pod Prijelaznom upravom (hrvatskog Podunavlja).
- 25.1. U Borovu Naselju napadnut i oštećen autobus u kojem se nalazilo osam djelatnika MUP-a RH i nekolicina drugih osoba. Sličan se incident dogodio tri dana kasnije u Borovu Selu.
- 27.1. Na otvaranju zimskog zasjedanja Parlamentarne skupštine Vijeća Europe, hrvatsko izaslanstvo prvi put u svojstvu punopravnog člana.
- 31.1. Glavni tajnik NATO-a X. Solana izjavio da Hrvatska u dogledno vrijeme neće pristupiti Partnerstvu za mir.
- 31.1. Nakon što je glavni tajnik UN 22. siječnja predložio Vijeću sigurnosti da u cijelosti prihvati Pismo hrvatske Vlade, unatoč snažnom ruskom otporu, Vijeće sigurnosti, zahvaljujući i zalaganju prijelaznog upravitelja za hrvatsko Podunavlje, generala J. Kleina, prihvati kompromisni američko-talijanski nacrt predsjedničke izjave kojom se podupire Pismo namjere hrvatske Vlade o mirnoj reintegraciji. I nakon prvotnih ocjena da Pismo lokalnim Srbima nudi više od onoga što se očekivalo, predsjednička izjava izlazi ususret zahtjevima srpske manjine.

U okviru tribine "**Hrvatska stradanja**", Hrvatsko društvo za zaštitu i promicanje ljudskih prava (prva i najstarija takva udružba u Hrvatskoj, stvorena još za komunističkog pakla u Hrvatskoj) održalo je 24. siječnja 1997. godine javni skup pod nazivom "Istine i laži o ljudskim pravima" na kojem su za uvod u raspravu bili predviđeni Vladimir Horvat, predstojnik Hrvatskog povijesnog instituta u Beču, Kaja Pereković, predsjednica Hrvatskog društva političkih zatvorenika i dr. Hrvoje Šošić, zastupnik u Saboru. Predsjednica HDPZ-a, gđa. Kaja Pereković zamolila je H. Šošića da objasni skupu kako zbog bolesti nije u mogućnosti biti nazočna skupu, s prijedlogom dr. Sošiću, inače i jednom od 10 utemeljitelja HDPZ-a, da kao član "Velike obitelji" političkih stradalnika "istinski zastupa problem svih onih koji su sprečavani u temeljnim ljudskim pravima". Voditelj tribine bio je predsjednik Hrvatskog društva za zaštitu i promicanje ljudskih prava mr. Nikola Muslim.

Tribina je bila dvostruko usmjerena na problem hrvatskih ljudskih prava: nazivom tribine i upozorenjem predsjednice HDPZ-a da se govori o "problemu" onih koji su sprečavani u temeljnim ljudskim pravima.

Potpisu ovakve usmjerenoosti H. Šošić istakao je temeljnom tezom: **U HRVATSKOJ NE POSTOJI SRPSKO PITANJE, U HRVATSKOJ JE JOŠ UVJEK OTVORENO HRVATSKO PITANJE.**

U Hrvatskoj je još uvijek otvoreno hrvatsko pitanje, jer se o neotuđivom dijelu hrvatskog teritorija, Vukovaru i hrvatskom Podunavlju još uvijek vodi teška borba između hrvatske državne vlasti i hrvatskih državotornih snaga na čelu sa strankom na vlasti i hrvatskim državnim poglavarom, te, moglo bi se reći, cijelog svijeta. Izborneo prvo hrvatsko ljudsko pravo, kojim je temeljno ljudsko pravo svakog Hrvata, pravo na nezavisnu i samostalnu Hrvatsku državu riješeno, ali ne i osigurano, jer to temeljno ljudsko pravo (pravo na nezavisnu i samostalnu državu, ponovimo) još uvijek osporavaju najveće udružene svjetske sile, tražeći sukladno svojim interesima (pa time i nekim svojim većim ljudskim pravima, osiguranim im već i pravom veta u najvećoj svjetkoj organizaciji OUN) da se Hrvatska odrekne onoga što je krvlju stekla, svoje slobode, i vrati u ropolstvo u okvirima nekakvih balkanskih, južnoslavenskih, jugoslavenskih, južno-europskih asocijacija, udruge, integracija ili saveza. Hrvatska je opet u položaju kao i 1991. godine, kad je cijeli svijet (uključivo

HRVATSKA LJUDSKA PRAVA (I)

"U Hrvatskoj ne postoji srpsko pitanje, u Hrvatskoj je još uvijek otvoreno hrvatsko pitanje. U Hrvatskoj je još uvijek otvoreno hrvatsko pitanje, jer se o neotuđivu dijelu hrvatskog teritorija, Vukovaru i hrvatskom Podunavlju još uvijek vodi teška borba..."

i SAD) u formuli samostalna Hrvatska - Jugoslavija, bio za Jugoslaviju.

Nu, Hrvatska ima otvoreno hrvatsko pitanje (uz riješeno srpsko i ostalih manjina u Hrvatskoj) i stoga što jednostavno u uvjetima agresije i rata nije mogla riješiti sve probleme nagomilane negativnim naslijedjem jugosrpske sedamdesetljetne okupacije. O rješavanju tih problema brije se samo hrvatska državna vlast i hrvatske državotvorne snage, dok su protiv toga i brinu se za svako (pa i izmišljeno) ljudsko pravo manjina i posebne politizirane oporbene udruge za ljudska prava kao što je HHO, najveći dio oporbenih političkih stranaka u Hrvatskoj, uključivo i sve one koji bi povratak komunizma, socijalizma i Jugoslavije, s povratkom na pogon vjere (koja je "opijum za narod") iako se 96 % svih Hrvata izjasnilo rimokatolicima, a svega 2,2 % bezvjercima ili ateistima. No, kako su zbog politike nove hrvatske vlasti, koje je bit **pomirba, oprost i nerevanšizam**, ovih 2,2 % najvećim dijelom ostali na važnim, pa i najvažnijim mjestima u svim područjima hrvatskoga narodnog i državnog života, to je i nerealno očekivati da će oni zdušno rješavati sva zagažena hrvatska ljudska prava, kojih su gaženja bili možda i sami sudionici pa čak i organizatori. S druge strane hrvatska državna vlast i nije realno mogla rješavati sve probleme hrvatskih ljudskih prava u vrijeme dok je valjalo stvarati državu, oslobođeni okupirana područja i voditi domovinski rat.

No, ipak, najveći problem otvorenih hrvatskih ljudskih prava, a time i otvorenog hrvatskog pitanja, nasuprot rješenom srpskom i manjinskim, u tome je što Hrvatska nema sređenog uvida što je sve s Hrvatskom i hrvatskim narodom činjeno svih posljednjih desetljeća i osobito tijekom 45 godina komunističkog pakla u Hrvatskoj.

Zato nam je prvi problem najprije izraditi **najsumarniji** pregled svega onoga što se radio s Hrvatskom i Hrvatima, i to ne samo u domovinskoj Hrvatskoj nego i diljem svijeta (cijeli svijet je bio lovište i stratište za državotvorne Hrvate), a što je bilo od značenja i utjecaja na hrvatska ljudska prava.

RASPETA HRVATSKA

U posljednjoj godini komunističkog pakla u Hrvatskoj objavio sam knjigu "Raspeta Hrvatska" 1) u kojoj sam govorio o:

- političkom raspeču Hrvatske,
- gospodarskom raspeču Hrvatske,

Piše:

Dr. Hrvoje ŠOŠIĆ

- čudorednom raspeču Hrvatske i - raspeču iseljene (i "gastarabajterske") Hrvatske

pledirajući na vađenje čavala i lomljenje lanaca okovane Hrvatske.

Dokazao sam da je Hrvatska raspeta, jer je "dezintegrirano njeno nacionalno biće, većina stanovnika su joj građani drugog reda, bez prava da budu učitelji, glavni inženjeri, šefovi pogona, pukovnici, generali, predsjednici općina, suci, tužitelji, predsjednici vlade, sabora ili saborskih domova, profesori, akademici, pa čak i portiri."

Jednom politički obojeni, posebno oni "najopasniji" iz redova inteligencije, intelektualci, dospijevaju u specijalna geta, u totalni apartheid.

O ovom totalnom **sumarnom** kršenju ljudskih prava tijekom dvije jugosrpske okupacije Hrvatske do sada se nije ni govorilo, iako bi se samo o toj činjenici trebale voditi posebne rasprave.

HRVATSKA NEPRIJATELJSKI TERITORIJ

Srpska okupacija Hrvatske završena je na Trgu bana Jelačića u Zagrebu, 5. prosinca 1918. godine. Još se ni danas ne zna točan broj hrvatskih žrtava u tom boju kojim je završena okupacija Hrvatske, ali ne i otpor i borba hrvatskog naroda protiv okupatora. Danas još ne znamo što je stvarno bio "zeleni kadar", kako su proganjani, batinani a možda i ubijani potpisnici hrvatskih predstavki Mirovnoj konferenciji (što se ponavlja 1980. godine) progonom zbog peticije za ljudska prava čak i takvih hrvatskih veličina kao što su Fran Kršinić i Dobriša Cesarić i koji su sve temelji veleizdajničkog procesa protiv "Mozga Hrvatske" dr. Šufflava, čiji su možak kasnije okupatori i fizički prosuli na zagrebački asfalt.

Zna se da Hrvatski Sabor nije nikad priznao Jugoslaviju, ali je ostalo u dubokoj tami hrvatskih knjižnica i arhiva da na "najveći i najsvećaniji" dan 28. travnja 1919. godine, kad su ostaci ostataka velikana hrvatskih junaka" Zrinskog i Frankopana iz groblja u Bečkom Novom Mjestu stigli u glavni grad Hrvatske u zagrebačku prvočolnu crkvu²⁾ vjerojatno zbog toga "zasigurno nitko od tisuće i tisuće Zagrebčana

nije stigao pročitati **Narodne novine** od toga istoga slavnog dana - 28. travnja 1919. U njima je tiskana naredba srpskog vojnog zapovjedništva o uvođenju vojnih sudova "na cjelokupnoj teritoriji koju je posjela naša vojska i danas je drži". Naredba se poziva na paragraf 298, **srpskog zakonika** koji glasi: "Stanovnici neprijateljskih oblasti, koje je vojska zauzela podležu suđenju vojnih sudova." Prema tome je vojno zapovjedništvo 28. travnja 1919. javno istaklo da **hrvatske zemlje smatra neprijateljskim oblastima**, koje je zaposjela i drži srbjanska vojska"³⁾

Rat, okupacija i srbjanski vojni sudovi imali su za posljedicu ne samo kršenja ljudskih prava već i **ratne zločine** koji ne zastarijevaju.

(nastaviti će se)

BILJEŠKE I VRELA

1. dr. Hrvoje Šošić, RASPETA HRVATSKA, Hrvatska i srpska, yugo i svjetska radikalna ekonomija i politika, Zagreb, 22.1.1990, opseg 913 stranica.

"Raspeta Hrvatska" je imala i svoju posebnu sudbinu, nastala je kompromisom s posljednjom komunističkom vladom Hrvatske predsjednika Antuna Milovića preko posrednika, ondašnjeg zamjenika ministra financija Marijana Ergotića. Popustio sam nešto u kvalifikacijama i analizama ondašnjeg predsjednika SIV-a ing. Ante Markovića, a za uzvrat je rukopis prestao letjeti iz tiskara sa slagarskih stolova i konačno otiskan.

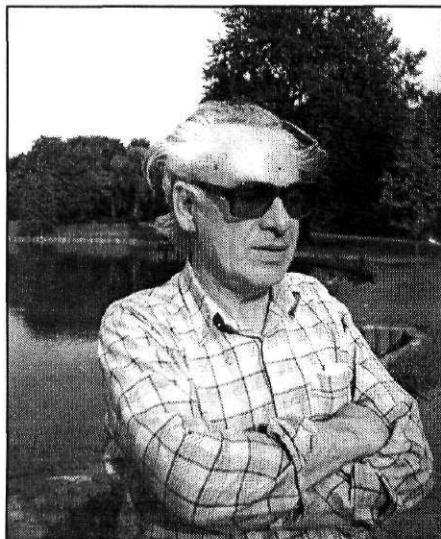
2. Ante Krmpotić: Prijenos kostiju Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana u domovinu 1919. godine, u knjizi Dr. Velimir Deželić st. Zbornik radova sa znanstvenog skupa'održanog 27. i 28. XI. 1992. u Mariji Bistrici u Zagrebu, Zagreb, 1993. Družba "Braća hrvatskog zmaja", Nacionalna i sveučilišna biblioteka, str. 117.

3. Ibidem, str. 117.

Razgovor s profesorom VJENCESLAVOM ČIŽEKOM

"SLOBODA JE MENE HTJELA ZA ORTAKA"

Gospodine profesore Čižek, ja sam uz Vas s povremenim prekidima već sedam mjeseci. Pomažem Vam u sređivanju starih i novih rukopisa za objavljivanje. Dvije Vaše knjige ("Ljekovito trnje" i "Meču nakotom zloduha") mogле bi biti tiskane u Zagrebu ove godine.

Snimila: Z. Trek

Uz Vašu privolu, ovaj razgovor, potaknut pismom gospodina Tomislava Jonjića, naslovila sam jednim Vašim stihom. Znam da ste suzdržani u iskazima u sebi. Naime, pobliže Vas upoznavši, rekla bih da su članci o Vama u "Startu", "Glasu Koncila", "Večernjem listu", "Vjesniku", "Hrvatskom slovu" itd., iako dobrohotno napisani, nedostatni u prikazivanju Vašeg slobodarskog čina i Vaše osobne životne tragedije. Ni ovom zgodom ne možemo Vašu buntovničku stazu pjesnika i začetnika cjelovito osvijetliti. Nu, za čitatelje mjeseca "Politički zatvorenik", postaviti ću Vam nekoliko jezgrovitih pitanja. Vaši odgovori, nadam se, značit će osebujni prilog i živo svjedočenje zajedničkoj borbi za državu Hrvatsku.

PITANJE: Koji su bili temeljni razlozi Vaše pobune protiv jugosla-

Razgovarala:
Zoranka TREK

venske države i komunističkog društvenog sustava?

Početnu snagu suprotstavljanja Zloduhu crpio sam iz svog kršćanskog odgoja, a kad sam kročio u otvoreni javni politički sraz, vodio me je duh istine, hrabrio i konačno izbavio iz ralja pakla. Bio sam, dakle, kao i mnogi drugi Hrvati u to vrijeme, duhovnom silom koja upravlja događanjima; pozvan na žrtvovanje. Naime, duboko vjerujem da se ništa, baš ništa, čovjeku i društvu ne može bitno dogoditi bez volje Božje. Čast mi je što sam bio svjedokom toga čina, iskazanog općom voljom hrvatskog naroda.

PITANJE: Vi ste prvi put kao student davne 1955. bili osuđeni na dvogodišnju tamnicu. U pogовору Vaše još neobjavljene knjige o tome

Takva katedra postojala je tada samo u Beogradu i Ljubljani. Otišao sam u Beograd. Za mnom je stigla policijska tjeratrica te su me zbog pjesama-rugalica nađenih u mom kovčegu, kao i zbog nekih po njih nepodobnih izjava, uhitali i osudili na dvije godine strogog zatvora, proglašivši me "neprijateljem Naroda i Države". Dvije trećine kazne pročamio sam u samnicama takozvanog Centralnog zatvora u Beogradu; ostatak u Srijemskoj Mitrovici, gdje sam bio najmlađi politički osuđenik u "društvu" tzv. ljetićevecaca, informbirovaca, balista itd.

Po izlasku iz tamnice došao sam u Sarajevo gdje su mi roditelji u međuvremenu bili preselili. Nisam se više zanosio književnostima Dalekog Istoka. Odlučio sam studirati filozofiju, osobito tzv. izvore marxizma-lenjinizma. Naime, nadao sam se kako će kroz takav studij proniknuti teorijski do pravog smisla ili besmisla crvene draperije.

... Velika je čast pisati o velikom čovjeku. Meni je i dužnost da kažem riječ o prof. Čižeku, s kojim sam još nedavno dijelio sudbinu u paklu Zenice.

Čovjek velike duše, koji je u svakom trenutku pripravan nesobično pomoći i žrtvovati se da bi pomogao drugome. Čovjek koji ne pozna strah pred zeničkim krvnicima, koji ni jednog trenutka nije klonuo duhom, ustrajan u svojim idealima. To je prof. Vjenceslav Čižek, politički zatvorenik u Zenici.

("Nova Hrvatska", London, br. 7/1983.)

ima izričaja. Kažite mi nešto iz toga razdoblja Vašega života.

Ja sam Hrvat koji nije nikad imao stalno boravište u Hrvatskoj. Djedinjstvo i ranu mladost proživio sam u Boki Kotorskoj i Crnoj Gori, a potom u Bosni. Iz Crne Gore, kao mladi novinar i književnik, bio sam protjeran. Razlozi su bili izrazito politički. Želio sam studirati svjetsku književnost.

PITANJE: Vi ste, kao posve zreo i politički iskusni, 1977. po drugi put dospjeli u tamnicu. Možete li mi reći zašto je između toliko istaknutih hrvatskih političkih emigranata jugoslavenska UDBA upravo Vas odabrala za kidnapiranje?

Hrvatske političke emigrante u Njemačkoj revnosno su nadzirale i uhodarile jugoslavenska UDBA i Nje-

mačka politička policija. Može se pretpostaviti da je među njima bila uspostavljena prešutna suglasnost jer je ono, što su prinosili hrvatski emigranti u Njemačkoj i u Europi, bio izravni udar na opće prihvaćenu političku konstelaciju, naumljenu u Londonu i Parizu. Kumrovečki diktator i njegova država bili su miljenici versiskog i jaltskog političkog proizlaska. Desetine hrvatskih emigranata bile su podmuklo ustrijeljene. U prvu sam emigraciju dospio nakon ugušenja hrvatskog proljeća. Na svakog izbjeglog Hrvata UDBA je bila otposlala svoga agenta ili egzekutora, ovisno o

u meni vidjela osobu koja bi im mogla otkriti za njih mnoge zanimljive tajne. Prevarili su se.

PITANJE: Vaše članke, pjesme i eseje potpisivali ste najčešće punim imenom. Neke Vaše tekstove, kako ste mi povjerili, a što vaši najbliži suradnici znaju, potpisivali ste pseudonimom. Zašto?

Nisam se htio skrivati iza pseudonima. Po svojoj duhovnoj vokaciji ja sam lirik i satirik. Uz to, po svojoj naravi i politički publicist. Tako sam nekako, ne strogo, razvrstavao svoje tekstove potpisujući neke pseudonimom

Snimila: Z. Trč

PREDSVANUĆE

Pustohodno kročim po skorjeloj česti
polstoljetne suše i sablasna mraza;
zelena me usud otrovom pričesti,
škrugutom dočeka nebitkova staza.

Sve oteše podlo, samo dušu nisu.
zmijopleti hadskih sjena rešetaka.
Sve uzeše zemno, a mi smo na visu;
sloboda je mene htjela za ortaka.

(Iz zbirke "Krvopisi predsvanuća",
1989. Buenos Aires, Freiburg 1990.)

njihovoj procjeni. Mene su "markirali" - što mi je postalo razvidnim tek kasnije - nekolicina. U to vrijeme bio sam članom Glavnog odbora Hrvatske Republikanske Stranke, surađivao skoro u svim emigrantskim listovima i časopisima, te javno djelovao kao član Hrvatskog Narodnog Vijeća. Osobno sam poznavao mnoge najistaknutije hrvatske političke emigrante i na razne načine surađivao s brojnim hrvatskim skupinama. Uređivao sam, uz pomoć doktora Korskog, mjesecačnik "Rakovica". UDBA je, pretpostavljam,

Meho Bukara i Mak Bardak. U "Hrvatskoj borbi" i "Rakovici" imao sam svoje kolumnе pod naslovima: "Samoubojstvo iz zasjede", "Samoupravljač-

ki život i smrt" i "Drehbank". Mnogi naši čitatelji u inozemstvu i domovini nisu mogli znati tko je zapravo pisac tih tekstova. Bio sam predan svomu svrhovitom poslu i nije mi bilo osobito stalo do imena, koliko do poruke koju sam slao. Ovo što sam sada rekao, vama je zasigurno lako prepoznati kad se tijekom jednog jedinog dana munjevito preodjenem, iz oblaka, u kabaretista ili ozbiljnog sugovornika.

PITANJE: Najugledniji hrvatski katolički novinar, gospodin Ante Živko Kusić, nazvao Vas je mučenikom i prorokom. Recite mi nešto u svezi s tim.

Postavili ste mi teško pitanje; više struko i teško. Odlučno Vam ne mogu odgovoriti. Ipak, reći ću: život i djelo svakog čovjeka, ako je smislena trunčica uma, objektivnu prosudbu valjanosti dobiva po svome izvorniku, - što nam je nedohvatno - i po vidovitosti aktualne društvene svijesti. Mučenik nije onaj koji muku svoju unaprijed prihvata, jer mu je nagovještena. Mučenik je doista onaj koji ne zna zašto je u mukama. Proročanstvo je samo prenesena poruka zadanoga slijeda zbivanja. Osjećam se veličanstveno malenim poslužnikom.

POZIV

Pozivamo sve hrvatske političke zatvorenike da zabilježe svoje uzničke uspomene i tako ih sačuvaju za povijest. HDPZ se zahvaljuje za svako poslano svjedočenje koje obogaćuje pismohranu Društva i olakšava buduća istraživanja.

Uredništvo "Političkog zatvorenika" nastojat će objaviti što više takvih svjedočenja, pa Vas molimo da radi lakše obrade teksta pišete isključivo strojem ili računalom, s dvostrukim proredom i s 28 do 30 redaka na jednoj stranici.

Prosudbe i raščlambe

DOŽIVLJAVAMO LI, UISTINU, HRVATSKU KAO SVOJU DOMOVINU?

"Vjerovati je da će hrvatski narod uspjeti iskorijeniti kukolj iz žita te da će na odgovarajuća mesta doći pravi ljudi (ako već dosad nisu), ljudi od intelektualnog i državotvornog formata, koji su izgrađeni kao osobe i potvrđeni kao Hrvati..."

Ovo su tek razmišljana jednog mlađog čeljadeta, po vokaciji studenta, kojem bi studij i studentski libar trebali biti glavnom i osnovnom preokupacijom, a politika i sve ono što je s njome povezano samo sporedna zanimacija. Kao takvomu, njemu u ovom trenutku ne preostaje ništa drugo dolje osluškivanje zvukova s političke scene. Zato on i ne traži protekciju, jer ne može, a i nema namjeru nikome dati lekciju. Ali može i hoće kazati što ga na srcu tišti, ne bi li olakšane savjesti i čista obraza usnuo snom pravednika.

Naivno je i djetinje bilo razmišljati da će se promjenom vlasti nakon prvih višestračkih izbora, na kojima se hrvatski narod listom izjasnio za radikalnu izmjenu sustava vladanja, preko noći izbrisati sve ono što je priječilo nesputan razvitak Hrvatske prema samostalnoj i neovisnoj demokratskoj državi. Nu, nije to tako lako. Komunizam je, doduše, uz opće odobravanje svakog imalo svjesnog Hrvata, nesao kao ideologija koja je živjela u glavama političara i o kojoj su djeca učila iz udžbenika, ali su ostale naplavine komunizma, kao mentaliteta, kao načina razmišljanja i načina ponašanja pod čijim su utjecajem mnogi. Netko je to pametno primijetio: bili smo četrdeset godina u komunizmu; trebat će nam četrdeset godina da izademo iz njega.

Svjedoci smo niza devijacija u društvu, koje su, istina, popratna pojавa svih revolucionarnih zbivanja, a takva su i zbivanja u našoj mladoj državi koja tek stasava. Ovdje ne možemo ostati po strani pa ne komentirati situaciju koja nije samo puki primjer iz neke, debelim slojem prašine pokrivene knjige, već povijesna činjenica koja se sada odigrava ovdje, na prostorima naše Hrvatske. Budući da nas se to izravno tiče, šutjeti i ne govoriti o tome bilo bi poput Pilatova pranja ruku, odnosno značilo bi sudjelovati u izdaji nacionalnih interesa. Stoga treba zauzeti jasan stav prema tim pojavama.

Od samog svog rođenja čovjek učava svijet koji ga okružuje. Ispočetka je to svijet njemu bliskih i dragih osoba. Tek kasnije, nakon određenoga životnog iskustva, širi mu se vidokrug i on počinje zamjećivati i druge ljude. Postavlja si pitanje na koje pouzdana odgovora nema: zašto su ljudi takvi kakvi jesu? A ljudi, kao ljudi, ima ih svakakvih. Neki su čvrsti i stameni, poput velikih kamenih gromada koji i pod najžešćim udarima bure ostaju čvrsti i nepomaknute. Takođe je do poštenja i časti i nikada ne mijenjaju osobna mišljenja niti idu crtom manjeg otpora.

Piše:

Nikola MIJATOVIĆ

Drugi su, pak, "suncokreti", poput pijetlova na krovovima naših kuća, koji se okreću i na najslabijem povjetarcu. I to u smjeru vjetra, kako vjetar puše. Pijetao pritom škripi. Tako i ovi novovječki preobraćenici nekako kriješte dok pjevaju "Lijepu našu". Vidi se da im nije urođeno. Zamuckuju; ne idu rječi same od sebe. A svojedobno su ti miljenici ondašnjega komunističkog režima po silnim štafetnim sletovima i po brojnim jugoklubovima širom njima naklonjenog svijeta, puna glasa i itekako izraženih vratnih žila, pjevali "Druže Tito, mi ti se kunemo..." i "Hej Slaveni". I to vrlo tečno i zvučno. Ruku na srce, bilo bi ih vrlo lijepo slušati da su pjevušili neke druge tekstove.

Danas se ti isti i takvi nastoje prikazati istinskim domoljubima. Tobože, Hrvatska im je na srcu i želete joj pomoći. Izgleda da pate od kompleksa manjka hrvatstva i principijelnosti. Zato, ne bi li ga zalječili, nastoje se po svaku cijenu infiltrati u svaku poru društvenog života. Stvoriti image, još od malih nogu borca za hrvatsku stvar, pritom je itekako važno. Porad toga često navode, po svemu beznačajne iisto tako često puta nepostojeće događaje iz svoga života, dajući im junačke dimenzije, a sve to ne bi li bili što bliže vlasti i ljudima iz vlasti. Dakako, zgode, koje bi ih mogle moralno i nacionalno kompromitirati, nastoje svim silama zataškati ili ih čak lažno prikazati u pozitivnom svijetu. Narod, uvek uman i sklon duhovitim i istinitim dosjetkama, znade kazati: "Tko o medu radi, taj i prste liže". Mora im se priznati da su se dobrano izveštili u tome. Oči bode i neugodna činjenica da su uspjeli u prilici mjeri kapitalizirati to svoje umijeće. Samo se po sebi nameće pitanje, doživjava li, uistinu, svaki Hrvat ovu državu kao svoju. Žalosno je, ali izgleda da je čak i nakon ovolikog broja žrtava i toliko prolivenih hrvatske krvi na to pitanje moguće dvojako odgovoriti.

Nu, pogrešno bi bilo misliti da je glavina takvih. Nasreću, znatna je većina onih koji su cijeli svoj život podredili stvaranju hrvatske države. Pritom su mnogi od njih (vas) i tamnovali po jugoslavenskim kazamatima smrti i bivali likvidirani zbog toga što su se dosljedno borili za dva uvišena i nikada izdana pojma - Boga i

Hrvatsku - koji zajedno daju jedno: Slobodu. Još ih je više u ovih nekoliko proteklih godina izginulo diljem Lijepa naše, a nemali broj ih je i sakatim ostao. Iskrena sućut njihovim najbližima. Za utjehu, stari su Rimljani govorili: "Slatko je i časno za domovinu mrijeti." Istina je, a veseljaci su na to nadodali, još je slade za domovinu živjeti. Mnogi su to geslo uzeli kao svoje životno geslo pa, kad je god od njih pomoći bila očekivana, oni su dali petama vjetra. Iza njih se mogla vidjeti samo uskovitlana prašina. A i ona, bogme, tek oštrim okom sokolovim tamo negdje po horizontu. S punim im se pravom može i treba zapjevušiti u stilu one stare "di si bija kad je grmilo..."

Svi takvi, ma što govorili i slatkorečivo obećavali, želete samo vlast. A ne zato da bi, stekavši je, mogli upravljati hrvatskom državom na dobrobit naroda, već zato da bi hineći hrvatstvo, pod plastom borbe za uzvišene ciljeve, mogli ostvarivati svoje uske, ograničene interese. To nas vrlo lako može sunovratiti u ponor kojega su litice odvise visoke i strme.

Stoga treba o tome javno progovoriti i govoriti, ne da bi se destruktivno djelovalo i minimaliziralo sve što je dosada postignuto (a valja kazati da je dosta i postignuto), već da bi se konstruktivnom kritikom pomoglo da se uočeni nedostaci i nepravilnosti uklone, kako bi bila stvorena čvrsta država u njoj sretnoga hrvatskog čovjeka. Takvu su državu naši stari stoljećima sanjali, a na nama je da taj njihov nedosanjani san pretvorimo u javu i na taj način posvetimo sve njihove žrtve što su prinašane na Oltar domovine.

Vjerovati je, pouzdajući se u marnoga hrvatskog čovjeka, vazda spremnog na odricanja i žrtve, da će hrvatski narod uspjeti iskorijeniti kukolj iz žita te da će na odgovarajuća mesta doći pravi ljudi (ako već dosad nisu), ljudi od intelektualnog i državotvornog formata koji su izgrađeni kao osobe i potvrđeni kao Hrvati što su cijelog svog života ustrajno i nepokolebljivo potvrđivali svoje hrvatstvo neumorno služeći nikad iščezlim ni zatamnjenim idealima hrvatske države. Sve ostale, kojima je Hrvatska samo deklarativno na srcu, treba odbaciti, jer nam u protivnom skoro neće preostati ništa drugo dolje beznadnog očajavanja nad sudbinom Hrvatske i uzdanja u Boga i zazivanja Njegove pomoći. A tada nam ni On, bojim se, i pored najbolje volje, više neće moći pomoći.

RASTAKANJE HRVATSKE GRANITNOSTI

"Planovi SDA u Hrvatskoj sadržani su u stvaranju jedne "bošnjačke" manjine na tlu naše republike... Sarajevo i njegov predstavnik u Hrvatskoj, Tanković, slijedeći primljene instrukcije svoje središnjice, bacaju u zapečak zajedničko etničko podrijetlo Hrvata i Muslimana, koje je znanstveno-povjesno utvrđeno..."

U božićnom, 57.-om broju "Političkog zatvorenika", izvijestio sam čitateljice i čitatelje mjeseca na koji me je način g. Šemso Tanković "samouvereno" isključio iz moje hrvatske nacionalne pripadnosti nazvavši me "urbi et orbi" kvazi Hrvatom". Kao što je, uvjeren sam, svima poznato, navedeni je gospodin predsjednik hrvatske podružnice Stranke Demokratske Akcije (SDA) sa sjedištem u Sarajevu i čijim je čelnikom g. Alija Izetbegović, predsjednik Republike BiH. Sudeći prema ovoj činjenici, riječ je očito o umješavanju jedne strane države (Republike BiH), koja imade u R Hrvatskoj svoje diplomatsko predstavništvo i predstavnike kao i Kulturni centar, u unutrašnje stvari naše hrvatske republike i države prihvaćanjem ili negiranjem, odnosno oduzimanjem nečije nacionalne pripadnosti na temelju odnosne vjerske pripadnosti i nazora. To se umješavanje vrši, kako vidimo, preko predstavnika u Hrvatskoj najčešće muslimanske političke stranke, čiji je predvodnik i čelnik sam predsjednik nam susjedne države. Ja sam prema tome, kao nacionalno osvijedočeni Hrvat, podvrgnut javnim pritiscima i prijetnjama na tlu moje vlastite domovine od predstavnika političke stranke i državnog aparata jedne strane sile: Republike Bosne i Hercegovine, na čijem tlu nisam niti rođen!

Ne mogu ne podvući i drugu stvar: spomenuti g. Šemso Tanković predaje na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (kako mi rekoše) na Odjelu za turizam. To znači niti više niti manje nego da Sveučilište u Zagrebu na neizravan način podržava njegovu djelatnost u Hrvatskoj plaćajući ga za njegov rad na navedenom Fakultetu, čime mu se omogućuje i politička djelatnost na tlu Hrvatske. Nu, ne zaboravimo da državnu administraciju kao i Sveučilište diljem naše domovine plaća hrvatski narod! Što to u konačnici znači? Da hrvatski narod, ni kriv ni dužan, financira određene protuhrvatske djelatnosti na području svoje vlastite domovine!

Planovi SDA u Hrvatskoj sadržani su u stvaranju jedne "bošnjačke" (čitaj muslimanske) manjine na tlu naše republike. Od Hrvata islamske vjere, koji su rođeni u Hrvatskoj ili su u nju

Piše:

dr. Enver MEHMEDAGIĆ

doselili, stopivši se s njome u nacionalnom hrvatskom pogledu, nastoji se stvoriti, prema planovima Predsjednika g. Izetbegovića i središnjici stranke SDA u Sarajevu, u Hrvatskoj "bošnjački narod" i "bošnjačka manjina" koji bi ušli u Sabor RH kao predstavnici svih muslimana na području Republike Hrvatske. Sarajevo i njegov predstavnik u Hrvatskoj Tanković, slijedeći primljene instrukcije svoje središnjice, bacaju u zapečak zajedničku etničku provencijenciju koja je ustanovljena sa znanstveno-povjesnog stajališta Hrvata katolika i Hrvata muslimana. Ta i svi su kraljevi Bosne bili kraljevi "hrvatske krvi", a ne strani osvajači koji su na silu ugrabili krunu i žezlo bosanskog kraljevstva!

Na tom putu stvaranja umjetne nacije i umjetne manjine u grudima Hrvatske, podružnice SDA u Rijeci već je uglavila izbornu koaliciju s tamošnjim Romima i Albancima (neki ing. Ružnić), i već je najavila kako će u koaliciju pozvati i druge tamošnje manjine, očito ciljujući na Srbe i Talijane. I dok su Hrvatskoj lojalne češka, slovačka, madžarska, ukrajinska, njemačka, austrijska i druge manjine, slična se stvar ne može reći za istarsku Talijansku uniju kojoj su naše vlasti netom potpisanim "ugovorom o zaštiti odnosnih manjina - hrvatske u Italiji, talijanske u Hrvatskoj" priznali ekskluzivitet u predstavljanju "naših Talijana" pred hrvatskim vlastima povođom čega je suradnik i novinar Vjesnika u tom listu u broju od 10. siječnja izrazio zabrinutost, rekavši, između ostalog: "Na ovom se primjeru pokazalo (misli na koaliciju koju je u pogledu budućih izbora potpisala Talijanska unija s istarskim IDS-om u kojem postoje jake autonomaške i "transgranične struje" koje bi otorgle Istru iz hrvatskih njedra, da nije dobra formulacija iz Sporazuma o zaštiti manjina između Italije i Hrvatske koja potvrđuje kako Talijanska unija jedina predstavlja talijansku manjinu. Time je sužena mogućnost političkog izbora za članove talijanske manjine, dok je

na drugoj strani otvoren prostor za manipulacije. Nakon ovog Sporazuma kod mnogih članova talijanske manjine pojavljuje se problem dvostruke lojalnosti. (Isti slučaj ukoliko uspije pokušaj stvaranja "muslimanske tzv. bošnjačke manjine" u Hrvatskoj, a ako sudimo prema reakcijama hrvatskih političkih ljudi i stranaka, ovi i ove to previđaju. Jer "bošnjačka manjina" u Hrvatskoj bit će lojalna drugoj državi: Republici Bosni i Hercegovini jer nije riječ o ljudima i ženama doseljenicima već o ljudima i ženama uzraslima na hrvatskom tlu ili simbizoniranim sa tim tлом i hrvatskim narodom koji ga odbacuju zanijekavanjem svoje nacionalne pripadnosti i povjesno-znanstvene etničke povezanosti - op. aut.). Kako će, primjerice, reagirati članovi Talijanske unije, simpatizeri drugih hrvatskih stranaka (ne podržavaju valjda svi Talijani transgraničnost i demilitarizaciju?) Hoće li takvi istupiti iz Talijanske unije, ili pak iz članstva svojih stranaka...", pita se na kraju Dražen Čurić.

Prema razgovoru koji je najveći talijanski dnevnik, milanski "Corriere della Serra", vodio s Kirom Gligorovim (bio je nazočan, kako se sam naziva, "hrvatski disident", književnik Predrag Matvejević)- on (Gligorov), Izetbegović, a misli i Kučan primili bi ponudu Jacquesa Delorsa, tadašnjeg predsjednika Europske komisije koji je ponudio 5 milijardi i pet stotina milijuna američkih dolara ako bi bivše republike raspale Jugoslavije pristale na neku vrst daljnje povezanosti. Nešto slično sadašnjem planu Europske unije i širem, onom američkom nazvanom "SECI". Ako uzmemo u obzir da je tada Izetbegović htio prihvatiti ovaj prijedlog te da ni on ni Ejup Ganić ne kriju da je njihovo podrijetlo srpsko (Ganić je čak izjavio "da mu je bliži srpski mentalitet od hrvatskog" - razumljivo, ako je Srbin - op.aut...) potrebno je razmislići nije li plan o stvaranju "muslimansko - bošnjačke manjine u Hrvatskoj dio globalnog plana prema kojemu bi se Hrvatska, podvrgnuta pritiscima izvana i od raznih projugoslavenskih manjina iznutra, opet ugurala u nekakvu jugoslavensku asocijaciju, bez obzira koje ime ova nosila?

CRTICA O 1971. GODINI

"Hrvatsko proljeće" je općenacionalna rijeka hrvatskog naroda nastala krajem 60-tih godina od puno bistrih pritoka. Zato se za sve njegove pripadnike ne može reći da su bili komunistima, niti se "Hrvatsko proljeće" može jednoznačno obilježiti "komunističkim proljećem".

Prošle jeseni i ove zime navršilo se punih 25 godina od Brozova Karađorđeva, nakon čega je počeo sveukupni pogrom na hrvatski narod, njegove misleće pojedince i nacionalne institucije. Progoni su bili temeljni, sustavni, nemilosrdni i masovni, a posljedice po cijelu naciju nemjerljive tako da se i dan - danas osjećaju. Jer, nema ni broja "sumnjivima" (skoro svaki odrasti Hrvat bio je sumnjiv i otvoren mu je karton!), računa se da je oko 100.000 ljudi maknuto sa svojih radnih mesta i na različite načine šikanirano, na tisuće i tisuće ih je odvedeno na teške robije, a tko zna koliko je najvitalnijih i najumnijih otišlo svojim znanjem i snagom izgrađivati tuđe domovine umjesto svoje.

Dvadeset i pet godina je i malo i puno. Kako se uzme. Nu, ipak je o "Hrvatskom proljeću 1971." premalo napisano za sve te godine. Nije to potencirala ni prošla, a ni ova vlast. Bit će da ni jednoj nije baš odgovaralo. Protekloj, zato što bi se barem zacrvjeti morala (da ne govorim o isповijedi i pokori!), a ovoj možda zato što je u proteklih 5 - 6 godina bilo i prečega i važnijega posla oko uspostave nove, neovisne Hrvatske. Ili, možda, taštine radi?

Bilo kako bilo, ti događaji još nisu objektivno valorizirani. Bilo je usamljenih pokušaja pojedinaca i tadašnjih političkih grupacija koje su obilježavale te događaje jednodnevnim skupovima i kroz vlastite prizme. Tako je, npr. "Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti", u Zagrebu 2. prosinca 1996. organizala skup povodom 25. obljetnice karađorđevske sjednice, na kojem su bile zastupljene samo neke pritoke, tada velike hrvatske nacionalne rijeke. Kratkim uvodnim referatima bili su zastupljeni tadašnji rektorat, (djelomično) Matica hrvatska, novinstvo i novinari, tadašnje političko vodstvo, ali, ne i hrvatski sveučilištar-

P/še:

Slavko MEŠTROVIĆ

ci, makar su bili jednom od najnabujalijih pritoka.

Osim toga, jedan od referenata, precjenjujući ulogu svoje pritoke, između ostalog, reče: "... da nije bilo nas, ne bi bilo ni njih...", što, dakako, nije točno. Točno je samo to da bi nas, tadašnjih hrvatskih sveučilištaraca, ovako ili onako bilo, njih bilo ili ne bilo. Mi smo i tako bili neželjeno čedo tadašnje službene politike i bez njezine potpore. Autohtonim pokret sveučilištaraca bez ičje kape i pokroviteljstva, ali s velikim uporištem u narodu. Konačno, tako smo i završili tu svoju političku misiju - kao daleko najbrojnija politička skupina u boljševičkim zatvorima.

Dvanaestoga je siječnja 1997. g. HRT u svom dnevniku objavila prilog povodom 25. obljetnice uhićenja g. Franje Tuđmana i skupine s njim, ili, skupine u kojoj je on bio, ali ni ona ni jednim slovom ne zabilježi da su još mjesec dana ranije pohapšeni hrvatski studenti (12./13. prosinca 1971.), koji su se toga hladnog prosinca bili već debelo ohladili dok su ove doveli. Znam, važno je i onda, a pogotovo sada biti uz g. Franju Tuđmanu, ali, to ne može biti razlog selektivnog i povjesno nepotpunog prikazivanja činjenica. I, opet na štetu studenata! No, kad malo razmislim, možda to i nije baš nekakva šteta?

"Vjesnik" je 23. siječnja 1997. g. objavio reagiranje čitatelja, g. Božidara Spitzer, pod naslovom "Hrvatsko proljeće 1971. bilo je zapravo hrvatsko komunističko proljeće".

Ova se tvrdnja (dok se ne elaborira), može višestruko tumačiti. Na primjer: u "Hrvatskom proljeću" sudjelovali su samo komunisti i sve što se

tada događalo nema nikakvih posebnih pozitivnih vrijednosti za Hrvatsku, što nije ni približno točno. Ili, "Hrvatsko proljeće" su nosili samo komunisti, ali ima i nekih povoljnih zasluga po Hrvatsku, što, također, nije točno. Mogu se nizati i još neka tumačenja u razne dnevno - političke svrhe, ali ni one ne bi bile točne jer se apriorno temelje na pogrešnoj postavci.

"Hrvatsko proljeće" općenacionalna je rijeka hrvatskog naroda nastala krajem 60-tih od puno bistrih pritoka. U najače pritoke svakako spadaju Matica hrvatska sa svojim krugom intelektualaca najrazličitijih profila, Sveučilište, studenti (dio) tadašnjeg političkog vodstva, književnici i ostale nacionalne institucije, (dio) novinstva i novinara, gospodarstvenici, itd. Zato se za sve ovdje nabrojane i mnoge nenabrojane ne može reći da su svi bili komunisti, niti da je to hrvatsko komunističko proljeće, niti ga treba prešućivati, jer je ono bilo uistinu masovni hrvatski nacionalni pokret k nacionalnom osvještenju i otpor nacionalnom ugnjetavanju, a gospodarskom eksploatiranju.

U ovome kratkom osvrtu nema prilike detaljnijem elaboriranju ni pojedinih događaja ni pojedinih pritoka. To će, svakako, biti vrlo opsežan posao cijelih timova i instituta koji će ih povjesno valorizirati. Želja mi je bila samo napisati da sam zapazio da se slučajno ili namjerno, svejedno, ali nepravedno, marginalizira jedna od najžistririjih pritoka, bujica pokreta hrvatskih sveučilištaraca. Pokret hrvatskih sveučilištaraca zbacio je tada sva komunistička studentska rukovodstva i bez ikakve primisli i ostatka cijelog sebe utkao u najljepše stranice hrvatske povijesti. Zato su i mnogi, mnogi njegovi sudionici platili veliku cijenu, možda i višu od ostalih, jer su kao populjak prezrani prije nego su i procvjetati...

Tko pljačka Hrvatsku?

PŠENICA, MIROVINE, "KONSTRUKTOR" I - DOKLE TAKO

"... Podaci jasno govore o djelotvornosti hrvatske policije i postojanju pravne države, čime najbolje demantiraju napise u tzv. neovisnom tisku, o Hrvatskoj kao državi kriminalaca. Nu, oni ne kazuju kako u Hrvatskoj nema lopovluka..."

Za pisanje kolumnne u kojoj se "prozivaju" pljačkaši Hrvatske nije zgorega znati statističke podatke o kretanju kriminala u Hrvatskoj, to prije, što mnogi navodno zabrinuti za sudbinu ove zemlje prečesto naglašavaju kriminalne pojave tako da se stječe dojam kako je u Hrvatskoj pljačka glavno zanimanje. Prema znanstvenim i policijskim podacima, kako piše **Večernji list** u broju od 29. prosinca, "Hrvatska unatrag nekoliko godina bilježi pad kaznenih djela". Primjerice, piše **"Večernjak"**, 1990. godine prijavljeno je 66.643 kaznenih djela, a pet godina poslije 63.015. Nadalje u tekstu piše: "Kad je o gospodarskom kriminalitetu riječ, o kojem se u posljednje vrijeme dosta govori, navodi se podatak da je čak 30 posto osumnjičenih (u 1995. godini bilo ih je 314) prijavljeno za šumsku krađu, nezakoniti ribolov i izdavanje čekova bez pokrića. Je li u nas situacija doista tako povoljna ili je riječ o prevelikom nerazmjeru između opsega i značenja stvarnog i otkrivenog gospodarskog kriminaliteta - pita se dr. M. Singer u zaključnom razmatranju svog istraživanja, predloženog na nedavnom savjetovanju o reformi kaznenog zakonodavstva objavljenog u **"Hrvatskom ljetopisu za kazneno pravo i praksu"**. Zanimljive su usporedbe Hrvatske s drugim zemljama. "Večernjakov" novinar piše: "Dr. se. Zvonimir Djumović, predavač na Visokoj policijskoj školi, istražio je na temelju Interpolove međunarodne statistike značajke kriminaliteta u 12 zemalja srednje i istočne Europe 1993. i 1994. godine. Na 100 tisuća građana Hrvatska bilježi 1334 kaznena djela, a 1994. je imala najveći pad broja kaznenih djela (17,1 posto) od osam država u tranziciji. Iza Hrvatske su Bugarska, Slovačka i Ruska Federacija. I prema razjašnjenosti kaznenih djela Hrvatska zauzima visoko drugo mjesto, iza Bugarske sa 62,7 posto rasvijetljenih kaznenih djela u 1993. godini, a u sljedećoj je godini broj rješenih kaznenih djela povećan na oko 70 posto." U usporedbi s 12 zemalja srednje i istočne Europe, Hrvatska sa 70 posto rasvijetljenih kaznenih djela zauzima prvo mjesto.

Piše:

Mijat TOMIĆ

Ovi podaci govore jasno o djelotvornosti hrvatske policije i postojanju pravne države, čime najbolje demantiraju napise o takozvanom neovisnom tisku u Hrvatskoj kao državi kriminalaca. Nu, oni ne kazuju kako u Hrvatskoj nema lopovluka. Podsetimo se samo "pšenične afere" koja još nije završena jer se krivci još ne znaju. Tako **Večernji list** u broju od 29. prosinca prošle godine donosi naslov "Hrvatska ponovno mora uvoziti pšenicu". U tekstu se kaže: "Do iduće žetve pšenice nedostajat će nam 180 tisuća tona te krušarice i morat ćemo je kupiti na svjetskom tržištu, procjena je skupštine "Žitozajednice". Neke procjene koje su javno izrekli predstavnici države, govore da će nam nedostajati oko 40 tisuća tona zrna pšenice. A između tih ocjena i procjena, pred saborskim se povjerenstvom vuče "pšenična afera" i daje "štofa" za razne priče. Dakle, pšenicu ćemo i dalje uvoziti, a za vagone zrna nestale iz robnih zaliha još nitko nije odgovarao. Istina mnoga su prozvani, ali...

Jedan od prozvanih, bivši premijer Republike Hrvatske Nikica Valentić, u **Globusu** 20. prosinca prošle godine izjavljuje: "Kao premijer donio sam tisuće opasnijih odluka nego što je ona o izvozu 100 tisuća tona pšenice. Cijela pšenična afra čista je izmišljotina." Valentić u izjavi za **Globus** kaže: "Imali smo viškove pšenice, a žetu i sjetu htjeli smo financirati realnim novcem, pa je zato pšenica prodana". Nadalje bivši premijer tvrdi da je u takozvanoj pšeničnoj afri sporno samo oko 10 tisuća tona pšenice, izvezene bez odluke Vlade. Kad se danas sve to smireno analizira, očito je da tu nema ničega spornog, osim nekoliko sitnih, formalnih propusta. Smatram da sam svojim svjedočenjem pred saborskim Istražnim povjerenstvom pridonio raščišćavanju spornih pitanja i dragi mi je da sam mnogima otvoreno ukazao na okolnosti u kojima je Vlada djelovala." Ipak, izvoz

pšenice je jedna tema, a druga je nesatanak prevelikih količina zrna da bi se za njih mogli optužiti glodavci. Nu, to je afera kojom se bavi saborsko povjerenstvo, pa je očekivati da će se možebitni krivci otkriti i kazniti. Ima, međutim mnogo drugih lopovluka, daleko od Sabora, a prilično krupnih, a ima i "marifetluka" za koje ni stručnjaci nisu sigurni, jesu li lopovluci ili samo snalažljivost. Tako naprimjer **Večernji list** od 23. siječnja ove godine donosi vrlo zanimljiv tekst pod naslovom: "Konstruktor" vrijedan 10 milijuna maraka kupljen za 23 tisuće DEM". Radi se o slučaju u kojem je cijelo splitsko građevinsko poduzeće sa 1100 zaposlenih kupio njegov nekadašnji OOUR, koji je u pretvorbi procijenjen na 23 tisuće maraka. Još je intrigantnije saznanje da je poduzeće - kupac za tražilo i dobilo kredit od poduzeća koje kupuje. Kako se to dogodilo? Prema pisanju **Večernjeg lista**, "od nekadašnje tvrtke, čija se imovina procjenjuje na 10 milijuna maraka, samo je taj mali projektni ured krenuo u pretvorbu potkraj 1992. godine. Devetorica zaposlenih po tadašnjim pretvorbenim pravilima upisuju sve dionice i registriraju miniaturno dioničko društvo. Uloga toga društva, pokazat će se kasnije, bit će velika. Devetorica dioničara koji imaju paket dionica tek nešto veći nego jedan mali hrvatski dioničar u bilo kojem drugom poduzeću, kupit će matično poduzeće s oko 1100 zaposlenih!

Buka oko "Konstruktore" pretvorbe nije planula ranije vjerojatno zbog toga što hrpa potencijalnih malih dioničara nije ostala kratkih rukava. Današnji "Konstruktor inženjer" emitirao je interne dionice u vrijednosti od 10 milijuna DEM. Dioničko društvo ima oko 600 dioničara, a oni u prosjeku imaju paket dionica od 10 tisuća maraka vrijednosti. Ostalo su, prema saznanjima HEP-a, povlaštene dionice. Prema riječima direktora "Konstruktur inženjeringu" Željka Žderića, riječ je o 6,2 milijuna maraka upisanih dionica, od planiranih deset milijuna maraka". Večernjakov novinar nadalje kaže: "Kad finansijska policija ponudi kompletну dokumentaciju, bit će jasnije kako je "Konstruktor inženjer-

ring" postao dioničko društvo 1992. godine iz maticnog GP "Konstruktor", kad je po zakonu trebao obaviti pretvorbu. Je li legalan nastanak novoga d.d. iz društvenog poduzeća koje je u blokadi, a kasnije odlazi u stečaj?"

Ako sve pravne fineze kojima su iz jednog poduzeća napravljena dva, jedno za otpad, drugo za život, budu u skladu sa zakonom, ostaje pitanje koje je najviše zagolicalo finansijaše - kako je društvo sa 23 tisuće maraka vrijednosti kupilo drugo koje, barem po vlastitoj emisiji dionica, vrijedi 10 milijuna maraka.

Je li to bio iznuđeni potez za spas Konstruktora, kako se tvrdi u poduzeću, i je li sve pravno "pokriveno" uskoro bi trebalo biti i službeno objavljeno - kaže se na kraju teksta u **Večernjem listu** od 23. siječnja ove godine o ovom zanimljivom splitskom pretvorbenom slučaju. Ima, dakako, i drugih zanimljivih slučajeva. Ako je vjerovati **Globusu**, Državni ured za reviziju u izvješću za 1995. godinu, na stotinjak stranica analizirao je poslovanje fondova mirovinskog i invalidskog osiguranja i otkrio grubo kršenje zakonitosti te krunne malverzacije u kojima je nenamjenski trošen novac poreznih obveznika i umirovljenika. U naslovu teksta objavljenog u broju od 20. prosinca prošle godine, **Globus** tvrdi da su umirovljenici i invalidi zakinuti za 2,6 milijardi kuna, jer je protuzakonito isplaćena 171.031 povlaštena mirovina, pozivajući se na izvješće Državnog ureda za reviziju. Nadalje u tekstu se kaže: "Zaposlenima u stručnim službama fondova isplaćivane su propisne plaće, no standard im je dodatno popravljan većim dotacijama sindikatu, preko kojeg su im isplaćivane pomoći za kupnju knjiga, zdravstvene preglede itd. Umjesto planiranih milijun DEM, fondovska je birokracija tu svotu povećala na 5,99 milijuna kuna, a napisljetku isplatila 4,8 milijuna kuna."

Globus nadalje tvrdi: "Katastrofalno stanje u mirovinskim blagajnama nije spriječilo rukovodeće ekipe da donesu odluke o nabavci namještaja, uredske opreme i automobila za ukupno 6,78 milijuna kuna. Napisljetku je za informatičku opremu utrošeno oko pet milijuna kuna, a za stolove, stolce, telefone i automobile 2,28 milijuna kuna. Pritom će revizija ustanoviti da uredski namještaj za Fond radnika nije nabavljen na zakonit način, poslije raspisivanja javnog natječaja, nego izravnim dogovorom s jednim očito povlaštenim dobavljačem". Ima toga još. (...)

TITOVE IZJAVE O BOLESTI KARDINALA STEPINCA

GLAVNI organ jugoslavenskog komunizma, beogradска *"Borba"*, objavljuje u broju od 11. srpnja o g. (1953.) razgovor, što ga je imao Tito s dopisnicom sjeveroameričke novinske agencije *United Press*, gđom Helenom Fisher. Taj je razgovor, prema spomenutoj komunističkoj novini, tekao ovako:

H. Fisher: Sad ču spomenuti ime drugog zatvorenika, koje gosp. predsjednik već očekuje - Stepinca. Kakav je on zatvorenik?

Tito: On je još tehnički pod presudom. No, taj neka sjedi тамо gdje je. Htio bi i da umre sada, samo da bi bio mučenik. On je odbio naš prijedlog, da mu se pošalju najbolji stručnjaci liječnici. Kod njega su bili također dobri stručnjaci, kao dr. Šercer i dr. Han (jedan od vodećih komunista liječnika u Zagrebu - naša opaska), ali mi smo mu predložili još bolje stručnjake, koje je on odbio. Stepincu je rekao liječnik, da mu je potrebna bolja klima, ali on odbija da zamoli vladu, da ga pošalje u drugo mjesto s boljom klimom. On se nalazi na slobodi pod uslovom i to mora da traži. Ovdje je stvar u tome, što on traži da država pred njim kapitulira. To je isključena stvar, on može da umre, ali država pred njim ne može kapitulirati. Šta bi nam čitav narod u Jugoslaviji rekao, kad bismo pred njim kapitulirali. Šta bi kazao svijet? Jedan dio svijeta rekao bi, da je to samo dobro, ali bi drugi, veći dio, smatrao to za našu slabost. Nama je najvažnije šta kod nas narod misli, to je bitno za nas.

H. Fisher: Htjela sam da pitam, postoji li mogućnost da mu se naredi da ide u drugo mjesto, da ne bi umro?

Tito: Ako tamo umre, onda će kazati da smo ga silom tamo otjerali da umre. Ja bih najviše volio, da on ide u inozemstvo, da se liječi, neka tamo traži specijalistu. On stalno odbija da to učini. Za mene on više ne znači nikakav problem i badava se piše o njemu. Treba da kažem, da se mi više ne ćemo braniti, ako nas netko zbog njega napadne u inozemstvu. To više nije potrebno.

H. Fisher: Da li ćete dozvoliti novinarima da ga ponovo posjete?

Tito: To ne ćemo dozvoliti, jer ga to uz nemirava, pa može još više da oboli. Tražite da ide u inozemstvo, pa ga tamo intervjuirajte.

H. Fisher: Dakle, Stepinac ostaje otvoreno pitanje?

Tito: Za koga?

H. Fisher: Za katolike.

Tito: Možda za one, koji na koljenima puze oko crkve. Nemojte smatrati, da većina katolika odobrava ono, što je Stepinac radio. To je pogrešno. Mislim, da Vatikan daje biskupima instrukcije, da se ne dogovaraju s državom. Na svoju štetu. Mislim, da će se ovdje prevariti. Čitao sam članak "Čerčmena".

Kardinal Stepinac u Krašiću

Nevjerojatno fino i objektivno je pisano o našim zakonima u pogledu religije i crkve - dana je vrlo lijepa recenzija. Mislim, da napredni svijet, naročito u Americi, gdje je gro protestanata, razumije o čemu se ovdje radi. Uostalom, Stepinac je pion na ploči vatikanske međunarodne politike, u prvom redu u odnosu na srednju Europu, a naročito u odnosu na Jugoslaviju. Mi na tu stvar gledamo kao na dugotrajan proces. Vatikan će takvu politiku voditi i kad ne bude Stepinac i tu se ne radi o pitanju države i Stepinca. Stepinac je jedan građanin, kome je Vatikan stavio kardinalski šešir na glavu radi svoje politike. Ali, Vatikan ne može imati nikada takvu poziciju kakvu je nekada imao u Jugoslaviji, Poljskoj i Austriji, kad je gotovo sve kontrolirao.

(Glasnik sv. Antuna, Buenos Aires, 8. kolovoza 1953.)

SPOMENIK KARDINALU STEPINCU U LEOGLAVI

Glavninu svoga robijaškog života zagrebački je nadbiskup dr. Alojzije Stepinac proveo u Lepoglavi. Stoga Hrvatsko društvo političkih zatvorenika poziva hrvatsku javnost i hrvatske umjetnike na podizanje spomenika kardinalu Stepincu u tome mučilištu odnosno na prikupljanje sredstava u tu svrhu. Natječaj za umjetničke radove će biti objavljen uskoro.

DA SE NE ZABORAVI... (U spomen vitezu Erihu Lisaku)

Javnost je obaviještena da je svršetkom prošle godine umro tražitelj "crvene niti", Jakov Blažević.

Dok su komunisti - i oni koji su to do jučer bili - oplakivali smrt druga Jakova Blaževića, preživjeli su se zatvorenici veselili odlisaku s povijesne pozornice partijske toljage. Nikako mu, naime, ne mogu oprostiti nevještu montažu kaznenog postupka protiv Nadbiskupa Stepinca.

Blaževića, pravnika po naobrazbi, lako su 1945. godine prometnuli u Dantona. Broz, i sam krvolok, dobro je znao da se od takvog "štofa" može napraviti sve, osim čovjek.

Ali, ovo ne pišem ni zbog Nadbiskupa Stepinca ni zbog Jakova Posljednjeg.

Iole upućenjem nije potrebno ponavljati kako su se držali akteri ovog postupka. Besrijekorno držanje Nadbiskupa, te njegov briljantni obrambeni govor, zasjenilo je ostale aktere. Tom se, pak, ne treba čuditi. Jer, nije pretjerana tvrdnja da je taj postupak bio naš Termopile, a Nadbiskup naš Leonida. Desetljeća su se, naime, nacionalisti brusili na ovom postupku i držanju Nadbiskupovu. Nacion-

alnu ekstazu Nadbiskup je imao u tvrdnji, da nije bio ustaša, jer nije položio ustašku prisegu, no nije dopustio ni Paveliću da ga nadkrili u patriotizmu.

Sve je ovo, uglavnom, poznato, jer je bezbroj puta (više nejavno nego javno) prepričavano.

Erih Lisak, rođen 1912. godine u Zagrebu i sveučilištarac, zaprsegnuti ustaša, druga markantna osoba u ovom postupku. Njegovo držanje u postupku nije bilo manje viteško od držanja Nadbiskupa Stepinca, no Nadbiskup je osim nacionalne, i moralne, te duhovna veličina, pa mu s pravom pripada časno mjesto u ovom postupku. I u povijesti, naravno.

Niže prepričani dialog Lisaka s Blaževićem, te riječi pod vješalima "Živjela Hrvatska", potvrđuju naprijed postavljenu tezu da Lisak nije bio "mačji kašalj".

Lisak je svaki put kad bi Stepinac govorio zauzeo stav "mirno", ostajući u tom položaju sve dok Nadbiskup ne bi govor završio. Nadbiskupov tajnik, također sudionik postupka, doživio je "no-

gomet" od Lisaka, jer se tajnik nešto nedolično izjasnio o dr. Stepincu.

Sve je to druga Blaževića "izbacilo iz koncepta". Jedva je čekao kad će sud (ovu riječ uvijek treba čitati kao "sud") početi ispitivati Lisaka.

Predsjedniku suda na upit osjeća li se krimim, Lisak je bez okolišanja odgovorio, da se ne čuti krimim.

Došlo je vrijeme i druga Blaževića.

Vidiš banditu kako su se vremena promjenila? Ti si mene hapsio ranije, sada ja tebe.

Istina je - mirno je odgovorio Lisak - no ja sam Vas dao uhiti kao kriminalca, a Vi mene hapsite, jer sam Vam politički i ideološki protivnik.

Banditu, nikad ne ćeš dočekati uspostavu Hrvatske, bjesnio je Blažević.

Ja ne ču, ali Vi hoćete - mirno je replicirao vitez.

I otišao na vješala.

Vitez Erih Lisak s nama je.

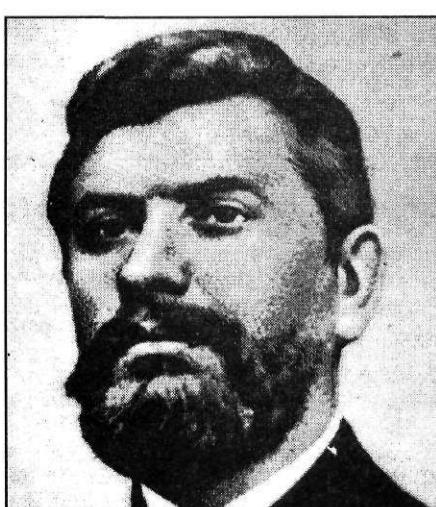
Dinko JONJIĆ

OTAC DOMOVINE DR. ANTE STARČEVIĆ (Povodom obljetnice smrti)

Iako bi se o političkoj filozofiji Oca domovine, dr. Ante Starčevića moglo napisati mnoge rasprave i goleme knjige, ja ču na ovom ograničenom novinskom prostoru istaknuti tek one sastojnice u njoj za koje držim da su u toj filozofiji najznačajnije i da su u njoj bivstvene.

No prije toga, samo nekoliko riječi o Anti Starčeviću i o njegovoj smrti 28. veljače 1896. godine.

Kao što se zna, rodio se 23. svibnja 1823. g. u selu Velikom Žitniku, općine Klanac, ne-daleko od Gospića, u Lici, a škole je (pučku, gimnaziju i sjemenište) učio u Klancu, Zagrebu, Senju i u Pešti, gdje je 1846. g. doktorirao filozofiju, a 1848. završio teologiju, ali je odbio posvećenje za svećenika i vratio se u Zagreb, gdje se zaposlio u odvjetničkoj kancelariji (Šramovoj, pa svoga sinovca dr. Davida Starčevića u Jastrebarskom), u kojoj je radio do 1878. g., s prekidom od 1861.-1863., kad je u Rijeci obnašao dužnost velikog bilježnika autonomne riječke županije. Kao bilježnik je sastavljao (a skupština županijska jednoglasno prihvaćala!) vrlo žestoke predstavke na adresu kralja, zbog kojih je Starčević 1863. god. bio otpušten s posla (nikada ga se više nije ni dočepao, ne državnoga posla!) i dobio 3 mjeseca strogoga zatvora, koja kazna mu bijaše smanjena na 1 mjesec, i taj je mjesec izdržao okovan u zatvoru Sudskog stola zagrebačkoga.

Nakon 1878. g. sav se posvetio novinarskom i političkom poslu, u kom ga je zatekla smrt, oko 3 sata izjutra, u prisustvu njegova sinovca dr. Mile Starčevića i članova obitelji hrvatskog književnika pravaša dr. Eugena Kučmića. U Josipa Horvata ("Ante Starčević, kulturno-povijesna slika" izdao Antun Velzel u Zagrebu, 1940. g., pa pretiskao Nakladni zavod Matice hrvatske 1990. g.) čitamo da je u oporuci 1895. g. napisao: "da moje mrtvo

tijelo bude pokopano u kostajničkom, ili sišačkom groblju, nu doznav, da bi to bilo skopčano sa prevelikim troškom, ja želim mrtv sahranjen biti u kojem groblju oko Zagreba, samo ne u zagrebačkom!... kod sprovođenja zabranjujem svaki sjaj, kao: glazbu, pjevanje, zvonjenje, vijence itd. ter se moje tijelo imade opraviti u prostu, nepomazanu drvenu škrinju, pa po jednom vrijednom duhovniku rimske crkve i po njezinom obredu zemliji predati... zabranjujem svaki spomenik i svaku javnu počast. Jer ako sam zasluzio živjeti u slatkoj uspomeni naroda hrvatskoga, ja sam si spomenik ostavio u mojoj životu i u djelih, a narod ima za koristnije stvari trošiti..." Svu svoju pokretnu i neprekretну imovinu je ostavio sinovcu dr. Mili Starčeviću, te Društву Čirila i Metoda u Istri tušiću forinti, Društvu za iskapanje davnina u Kninu četrststo forinti i Društvu za hrvatsku povijest u Splitu dvjesto forinti.

Pokopan je obuven u ličke seljačke opanke u šestinsko groblje, koje je u ono doba bilo seljačko, ali sprovod mu je, suprotno oporuci, bio sjajan i također suprotno želji u oporuci, dana 11. listopada 1903. g. na grob mu je postavljen gordi spomenik kipara Ivana Rendića. A kako i ne bi, kad mu je grob učinio da su Šestine postale hrvatsko nacionalno svetište, kao što će uskoro to biti i njegov rođeni Žitnik, a Bog dal

ODNAROĐIVANJE I PROGON HRVATA U ZALJEVU HRVATSKIH SVETACA (II)

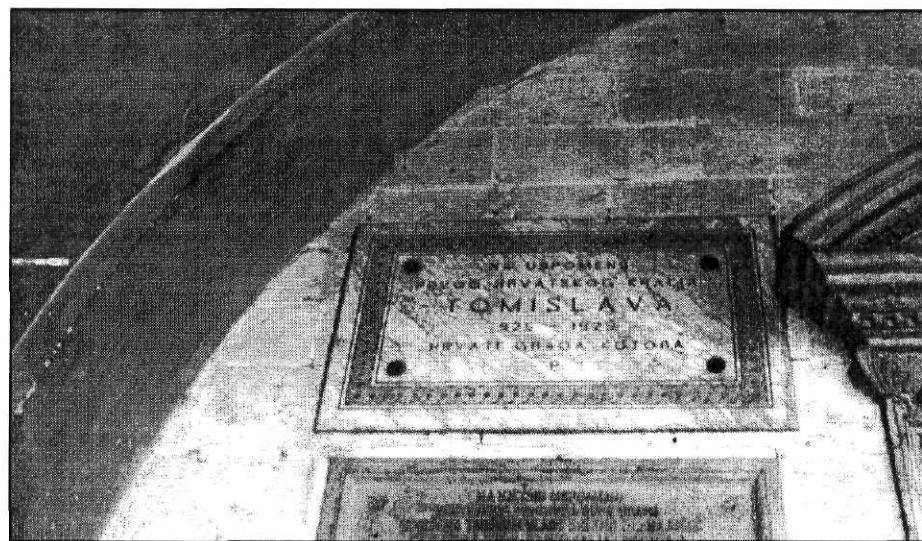
Pripadnost Boke Kotorske rimokatoličkomu zapadnoeuropskomu kulturnom krugu, a to na ovim prostorima znači hrvatskemu krugu, je nesumnjiva. "To bjelodano pokazuju i dokazuju upravo velebne katoličke crkve, do naših dana na sreću sačuvane, od najstarije naše katedrale Sv. Tripuna, franjevačkoga samostana s crkvom **Sv. Klare** i s poznatom bibliotekom od preko 20.000 svezaka i petdeset prvočisaka (inkunabula) do ostalih crkava u Perastu i na otočićima pred Perastom s crkvama **Sv. Jure** i **Gospe od Škrpjela**, zatim one u Prčnju... ali i one, nažalost, nesačuvane, no, srećom zasvijedočene u pisanim arhivskim i ostalim povijesnim izvorima, pa i arheološkim i arhitektonskim ostacima, kao što su... ostaci samostana franjevaca iz 1286. Zato ništa neobično, što filozofski i pučkoprovjetiteljski pišac, franjevac fra Andrija Kačić Miošić, dobro poznati auktor **Razgovora ugodnog naroda slovenskog i Korabljice**, naziva Boku "dikom od Rvata i vitežko srce od junaka". U istom tonu pišu i dubrovački pjesnik Nikola Nalješković, pa i sami Bokelji: Maro Drago, nadbiskup Andrija Zmajević, Krsto Mazarović, Andrija Balović i ostali. Dobro su poznate i prisne veze Bokelja s hrvatskim banom-mučenikom Petrom Zrinskim, čiji se osobni mač sačuvao do danas u peraškom muzeju. - ... Poznati ruski putopisac R A. Tolstoj 1698. g., dakle u doba mletačke vladavine nad Bokom, zabilježio je kako su gore Boke Kotorske "naseljene Hrvatima".... - Iz

Piše:

Mato MARČINKO

Kotora potječu i mnoge građanske - antuninske obitelji, među kojima se ističu **Kotruljevići**, kojima pripada i glasoviti pisac prvoga modernog traktata o trgovini i savršenom trgovcu, Benedikt **Beno Kotruljević (Della mercatura e**

kapetan **Ivan Visin** iz Prčnja, proslavio se svojim brikom od jedva tri stotine tona nosivosti, kojim je od 1852. do 1859. oplovio svijet, zbog čega ga je austrijski car odlikovao bijelom počasnom zastavom **Merito navalı**, koja se danas čuva u župnoj crkvi u Prčnju. Zanimljivo je da takva zastava nikome i nikada, ni prije ni poslije, nije dodijeljena... - Boka je bila jedno od najvažnijih žarišta hrvatskog narodnog preporoda

Katedrala Sv. Tripuna u Kotoru - spomen ploča "Na uspomenu prvoga hrvatskog kralja Tomislava 925-1925. Hrvati grada Kotora" (Snimio 1974. Mato Marčinko)

del mercante perfetto, izdano tiskom 1573.). Iz Kotora je porijeklom i poznati naš, a i svjetski tiskar **Andrija Paltašić** (oko 1450.-oko 1500. g.). - Pomorski

za sjedinjenje Dalmacije s užom, tzv. Banskom Hrvatskom. Na bokeljskim brodovima u to preporodno doba, po-red službene, tada državne austrijske

Nastavak s prethodne stranice

A sad o Starčevićevoj političkoj filozofiji!

Na Kvaternikovo misli da **svijetu nema naroda "toli snižene čudi koji si ne bi samostalnost države svoje želio..."** Starčević i Eugen Kvaternik su poput grčkih Dioskura stvarali **hrvatski pravaški program**, u kom je od tih dvaju blizanaca **Ante Starčević bio filozof i programator, a Kvaternik realizator i ostvaritelj**. I kako god je u Starčevićevom nauku formulirana ideja hrvatskog političkog bivstva, tako je u šrti Eugena Kvaternika data drama borbe da se ta ideja ostvari u realnom životu naroda i sva naša hrvatska tragedija! Starčević je najhrvatskiji i najetičniji, naš čisti hrvatski rasni tip, koji je u svom nauku izrazio ono što se nalazi u hrvatskoj duši i u osjećajima hrvatskog naroda, onako kako to nitko ni prije, ni poslije njega nije, i zato je i dobio dometak imenom **Otac Domovine**.

Starčević je filozof hrvatske narodne svesti, koju je baš on najbolje i najpotpunije formulirao, zbog čega je postao, i za cijelu će budućnost ostati **jedini naš valjani i nepogr**

ješivi hrvatski međaš i kriterij! I dok "našinci" i "praktičnici" i "slavoserbi" i Strossmayeri, i Rački, i Mažuranići u svojoj tzv. "praktičnoj politici" nisu puno Hrvatskoj pomogli, Ante Starčević je uskrsnuo hrvatsku narodnu svest i spasio hrvatstvo! On nije bio demagog i politički pragmatik koji bi po političkim zborovima mamio narod blještavim riječima i varljivim programima, da bi glasovima dobivenim na izbornom tržištu vodio politiku daleko od obećanoga. Nije laskao narodu, već je - lički rečeno, "zasukano" i tvrdoglavno inzistirao na načelima poput stočkih filozofa. Bio je daleko od nagodb i od "visoke politike" onog doba. On je uvijek išao ravnim pravcem prema jasno postavljenom cilju, a taj cilj je bio ostvarenje zahṭeva hrvatskog povijesnoga državnoga prava, ostvarenje punoga obujma hrvatske državnosti i oslobođenje hrvatskoga naroda od tuđinske vlasti. Znao je i čvrsto je vjerovao u to da narod bez izbrušene nacionalne svijesti ne može biti čvrst u svomu jedinstvu, i da je to naš tragičan uteg koji je Hrvatsku često (**kao što je i danas vodi...**) vodio k propasti.

I povjesnost je bitna znamenka političke filozofije dr. Ante Starčevića. On se sav uživio u našu narodnu hrvatsku prošlost i svoj je državotvorni pravaški politički program izradio na hrvatskoj povijesti.

A što se tiče **hrvatskoga jezika**, branio ga je kao razjareni lav, kao rimski Katon koji je čuvao izvorni latinski jezik starih Rimljana. A kako i ne bi, kad je grupa književnika (srpskih, hrvatskih i jedan slovenski) 28. ožujka 1850. u Beču čvrsto odlučila da su Srbi, Hrvati i Slovenci jedan narod i da zato trebaju imati jedan isti književni jezi, i da taj jezik bude "**južno narječe**" (**ijekavska štokavica**) kojoj će pravila izraditi Srbin Vuk Stefanović Karadžić, koji je, inače - u **"Kovčeniku za istoriju jezika i običaje Srba sva tri zakona"** s prvim poglavljem pod naslovom **"Srbi svi i svuda"** sveo **Hrvate na šaćicu čakavaca**, u čemu je Starčević dobro video imperialne pretencije velikosrpske četničke ideje!...

Mr. Nikola BIĆANIĆ

zastave na krmi, vijala se na prvom jarku hrvatska narodna trobojnica, a brodovi su nosili imena kao **Dom, Zora, Ban Jelačić** itd... To su dokazali prosincem 1918. g., kada su na svojim brodovima, uz pjevanje svoje hrvatske himne **Lijepe naše**, izjesili hrvatski crvenobijelo-plavi barjak..." (Ante Marinović, **Boka kotorska od najstarijih vremena do početka XX. stoljeća**, "Dubrovnik", nova serija, God. IV., 1993., broj 4., str. 202-204.).

U paragrafu 66. Hrvatsko-ugarske nagode (nagodbe) od 18. studenoga 1868. "priznavaju se kao k teritoriju kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije spadajuće: ..." Napokon sadašnja Dalmacija" (Milan Smrekar, **Ustavno zakonoslovje**, Zagreb 1888., str. 18.-19.). Time je "udaren tvrd temelj našemu nastojanju oko sdrženja s Dalmacijom" (Bogoslav Šulek, **Hrvatski ustav ili konstitucija godine 1882.** u Zagrebu 1883., str. 29.). Nagodbom je državno-pravno ponovno potvrđeno, da je Dalmacija (u sklopu tadašnje Dalmacije je i Boka Kotorska) neodvojivi dio hrvatske države.

Nakon kapitulacije Italije god. 1943. "svi krajevi koji su joj Rimskim ugovorima bili pripojeni na istočnojadranskoj obali, bili su uključeni u NDH" (Hrvoje Matković, **Povijest Nezavisne Države Hrvatske**, Zagreb 1994., str. 64.). Granične Nezavisne Države Hrvatske tada su: "Na sjeveru reke Mura i Drava do utoka u Dunav i Dunavom do ušća Save kod Beograda. Na istoku: od ušća Save do utoka Drine u Savu i onda Drinom, planinama Maglićem, Troglavom i Orjenom i odatle putom od Kotora do Bara. Na jugu: Jadranskim morem do predgrađa Trsta. Na zapadu: od predgrađa Trsta krvudavom crtom do Kupe i njome do Metlike i onda planinom Gorjanci na ušće Sutle, njome do Rogatca i crtom do Mure." (**Naša Hrvatska**, za tisak uredio: Prof. dr. Andrija Ilić, Madrid, 1968., str. 24.). Upravnom podjelom Nezavisne Države Hrvatske god. 1944. u Veliku župu Dubravu sa sjedištem u Dubrovniku ušli su kotarevi: Bileća, Dubrovnik, Kotor, Korčula, Rano i Trebinje; gradovi: Dubrovnik, Herceg-Novi i Kotor.

Hrvatsko obalno zapovjedništvo u Dubrovniku je 6. listopada 1943. poslalo brzozavno izvješće zapovjedniku Hrvatske mornarice u Zagrebu, da je po zapovijedi njemačkoga generala u Cetinju Boka Kotorska do dalnjeg pripojena Crnoj Gori. Na to je Ministarstvo vanjskih poslova Nezavisne Države Hrvatske 8. listopada 1943. poslalo njemačkomu poslanstvu u Zagrebu pisani priopćaj (ver-

balnu notu) broj Pr. T. 5/1943., koji (u prijevodu Tomislava Jonjića s njemačkoga na hrvatski) glasi:

"U noći od 8. na 9. rujna 1943. stavio je njemački poslanik u Zagrebu, Nj. E. SA. Obergruppenführer Siegfried Kasche Poglavniku Nezavisne Države Hrvatske osobno na znanje, da Führer Velikonjemačkoga Reicha priznaje povrat Hrvatskoj svih otrgnutih jadranskih područja. Kod takve državno-pravne izjave ni u komu slučaju nije mogla obstojati sumnja, da je u nju uključen i povrat područja Boke Kotorske Hrvatskoj... - Nema sumnje da je zapovijed njemačkoga generala u Cetinju donesena na temelju nepoznavanja stvari. Stoga hrvatsko Ministarstvo vanjskih poslova odustaje od formalnoga prosvjeda i ljubazno moli njemačko poslanstvo u Zagrebu, da produzme potrebne korake kako bi se svim njemačkim zapovijednim mjestima na Jadranskoj obali dali potrebiti naputci, da sva jadranska područja svojedobno otrgnuta od Hrvatske (oteta Hrvatskoj) predstavljaju sastojak Nezavisne Države Hrvatske ne samo iz narodnostnih i povijestnih razloga, nego i temeljem odluke Führera Velikonjemačkoga Reicha, pa ju kao takvu trebaju poštivati trenutačno operirajuće postrojbe njemačke vojske." (Hrvatski državni arhiv, Fond MVP NDH, kutija 2., 1-274/1943.).

Boka Kotorska je ponovno priključena matičnoj hrvatskoj državi temeljem državno-pravnih objava i izjava vrhovnika Nezavisne Države Hrvatske Poglavnika dr. Ante Pavelića od 9. do 10. rujna 1943. O tomu se u knjizi **Oko Trsta** (izdao ju je god. 1945. Državni izdavački zavod Jugoslavije u Beogradu, uredili dr. Viktor Novak i dr. Fran Zwitter) kaže:

"U noći 9. septembra poglavlјnik Pavelić objavio je u Zagrebu proglašenje kojim se Hrvatsku uzima opet u poseđe ranije ustupljena područja Dalmacije i Primorja...: "Od današnjeg dana nije slobodna i nezavisna Hrvatska ničim ograničena." 10. septembra poglavlјnik izdaje "Državno-pravnu izjavu", kojom ukida sve ugovore učinjene s Mussolinijem 18. maja 1941. i to: ugovor o granicama, ugovor o garancijama nezavisnosti Hrvatske, sporazum o stvaranju talijanske vojne zone u Hrv. primorju i protokol o zajedničkoj upravi grada Splita i ostrva Korčule. Neblagodarni poglavlјnik nevjernoj Italiji predbacuje: "Nijedne obaveze iz ovih rimskih ugovora nije talijanska vlada sa svoje strane izvršila, napose ni u pitanju granica, jamstva za političku nezavisnost i teritorijalnu celovitost, te upravnog uređenja opštine Splita i Korčule, pa usled toga ovi ugovori nisu nikada ni stupili u

život." - Pavelić je još saopštio da je "Führer Velikog Nemačkog Reicha Hrvatskoj priznao onu granicu, unutar koje će se za večna vremena nalaziti i sada ustupljeni krajevi na Jadranu". - ... Pavelić je u prvom naletu bio proglašio i Trst anketiranim Hrvatskoj. Kasnije, pod nemackom upravom Trsta, stacionirano je u Trstu nekoliko odreda domobrana i "hrvatske ratne mornarice". Na sve to Mussolini nije reagirao... - Nemačkavolska uzela je u svoje ruke još krajem septembra celokupnu upravu Juliske Krajine i naročitim aktom obrazovano je "operaciono područje jadransko Primorje" (Operationsgebeit "Adriatisches Küstenland"), u koje ulazi i čitava Furlanija i čitava Juliska Krajina sa Goricom, Trstom, Puljem, Rijekom, Cresom i Lošinjem. Nemci postavljaju nove civilne vlasti, ni fašističke ni Badoglieve, nego većinom iz redova austrijske uprave, a zavode jedan režim nacionalne tolerancije i jezične ravнопravnosti, **da-jući maha na tom terenu slovenačkim i hrvatskim domobranima** (istaknuo M. M.)... - Dopuštali su škole sa slovenačkim odnosno hrvatskim nastavnim jezikom, dopustili su upotrebu slovenačkog i hrvatskog jezika u uredima, sami su počeli izdavati rešenja na slovenačkom i hrvatskom jeziku i tražiti među Slovincima i Hrvatima opštinske uprave." (Oko Trsta, str. 399.-401. i 418.).

Iz rečenoga možemo izvesti ovaj zaključak: I. Državno-pravnim činima od 9. i 10. rujna 1943. Nezavisna Država Hrvatska stavlja pod svoje vrhovništvo (suverenitet) **sve hrvatske zemlje na Jadranu**, ne samo one koje su ustupljene Italiji Rimskim ugovorima od 18. svibnja 1941., nego i one ustupljene Italiji ugovorima u Rapallu god. 1920. i Rimu god. 1924.; II. Ove državno-pravne odluke Njemačka je priznala izrijekom, a Mussolini u ime Talijanske Republike prešutno; III. Nezavisna Država Hrvatska provela je u djelu navedene svoje odluke, a dokaz tomu je i stacioniranje (postavljanje) hrvatske vojske u Trstu i Istri; IV. Jugoslavija odnosno FNRJ priznala je implicite (neizravno) daje Nezavisna Država Hrvatska u smislu međunarodnoga prava bila suverena nezavisna država, pa se pozivala na spomenute njezine državno-pravne čine kao međunarodno valjane.

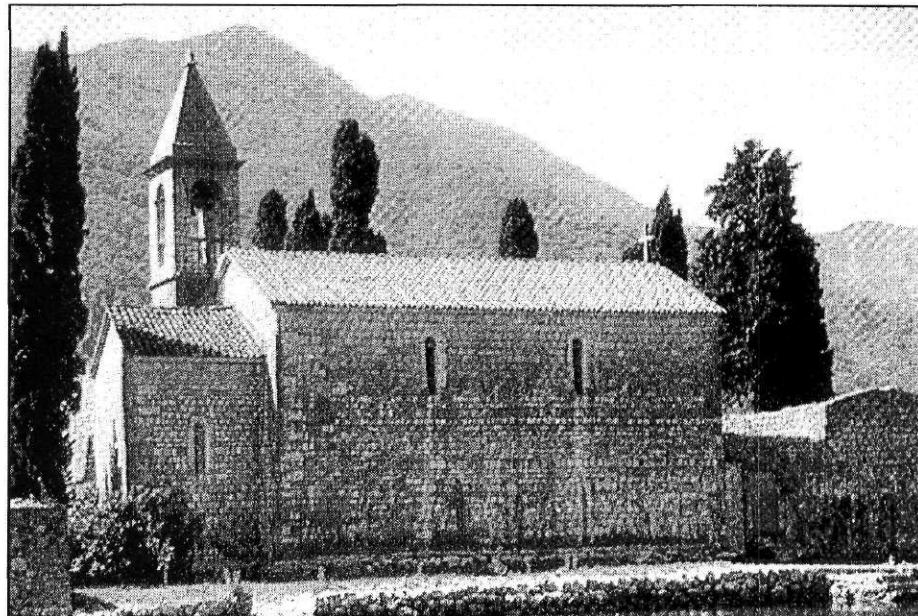
"Nezavisna Državna Hrvatska svoje odluke o pripojenju otrgnutih hrvatskih zemalja provela je na više načina. U pripojena je područja nizom zakonodavnih mjera uvedena hrvatska uprava i pravosuđe, hrvatsko redarstvo i hrvatska pošta, talijanska lira zamijenjena je hrvatskom kunom, u mnoga su mesta

postavljene posade hrvatske vojske, državni organi NDH novačili su vojničke obveznike na vraćenim područjima u redovitu hrvatsku vojsku (domobranstvo), a novaci su se u nju dobровoljno odzivali pa i sami bez pozivajavali (kao na primjer u Splitu i drugdje). Jedan od auktora knjige **Oko Trsta** Dušan Diminić također potvrđuje nazočnost hrvatske vojske u Istri poslije kapitulacije Italije: na Kastavštini je osnovana bojna (bataljun) "koji su imali istarsku kožu na rukavu", a u Rijeku su "ustaše pokušale doći s nekakvom jedinicom" (**Vjesnik**, Zagreb, 25. travnja 1993., str. 12.). - Utemeljeno možemo reći da su sve otrgnute hrvatske zemlje - od Bara do Trsta, uključivši tu i grad Zadar i otok Lastovo te ostale hrvatske otoke kao i čitav hrvatski dio Istre i grad Rijeku - i de iure i de facto (pravno i stvarno) bile uključene u Nezavisnu Državu Hrvatsku i daje na tom području efektivno (stvarno) izvršavana hrvatska vlast. Stvarnu uključbu područja Velike župe Dubrava, a s njome i područje Boke Kotorske u sklop Nezavisne Države Hrvatske, simbolično je označio tadašnji ministar oružanih snaga NDH Ante Vokić podizanjem hrvatske ratne zastave na hrvatskom rathnom brodu u bokokotorskoj luci." (Tomislav Heres, **Kralj Tomislav i njegovo doba**, Hrvatsko mjesечно glasilo Tomislav, god. II., broj 22., Zagreb, listopad 1993., str. 18.).

Boka Kotorska nije samo zaljev hrvatskih svetaca, nego i hrvatskih pjesnika. Naraštaji hrvatskih humanista, koji su ušli u glavni tijek hrvatske renesansne književnosti, su od najistaknutijih Juraj Bizanti, Ludovik Paskalić i Ivan Bona-Boliris. Kotorski književni krug uzko je surađivao s dubrovačkim, a preko njega i s ostalim dalmatinskim književnicima. Spomenimo Jeronima Pimu, pa više Bolicā, Buća, Ivanovića, nadanje Marka Martinovića, Vicka Bujovića, Matiju i Vicka Zmajevića, Juliju i Marka Balovića, Nikolu Burovića i osobito Ivana Antuna Nenadića. Ne izostavimo ni **Budljansku pjesmaricu**, koja je uzko povezana sa srodnim hrvatskim, korčulanskim i zadarskim pjesmaricama, jedno od naj vrijednijih djela hrvatske bratovštinske lirike. U Boki su nastali čitavi ciklusi hrvatskih pučkih pjesama, poznate **bugarštice**, u kojima su bezimeni pučki pjevači i umjetnici-pojedinci opjevali na našemu narodnom hrvatskom jeziku pomorske i vojničke podhvate Bokelja. Bokeljsku dionicu stare hrvatske književnosti predstavila nam je Matica Hrvatska u knjizi **Stara bokeljska književnost** (Zagreb 1996.). U saobraćaju s ostalim južnohrvatskim pjesnicima

ma katarski su pjesnici svjesni, da pripadaju istomu kulturnom krugu, istoj kulturi i istoj hrvatskoj narodnoj zajednici. Također i dubrovački pjesnici smatraju bokokotorske pjesnike dijelom svojega književnog kruga.

num Croatorum, Narod, god. II., broj 34., Zagreb, 1. listopada 1996., str. 16.). Tu neprekinitu crtu hrvatstva stoljećima je nagrizalo srbsko svetosavlje, nadirući preko Crne Gore u bokokotorski zaljev. "U stoljećima srednjega vijeka istočno

Crkva Sv. Jurja u bokokotorskom zaljevu

"Moderno bokeljski pisci, književnici i pjesnici gledaju prema Zagrebu, sve do najnovije generacije: Antuna Dabinovića, profesora na zagrebačkom sveučilištu, Pavla Butorca, biskupa, i niza pjesnika: Alfrevića, Vide, Kornera i Brajnovića. - Lendić dokazuje da je upravo Viktor Vida, koji je otisao u svijet i u redove hrvatske emigracije da se bori za slobodu Hrvatske i za njezino pravo na samoodređenje i državnu nezavisnost, znak prvorazrednog svjedočanstva za nerazrešivu povezanost Boke Kotorske s Hrvatskom i Zagrebom. I spominje kako je Viktor Vida u **Glasu svetog Antuna** u Buenos Airesu ustao proti utrgnuću Boke Kotorske od Hrvatske, negodujući radi njezinog pripojenja srpskom području u obliku crnogorskog primorja. I naglašuje, da je Vida intimno veoma trpio radi sudbine Boke Kotorske. On je vrlo dobro znao što je Crna Gora, jer je tamo živio, te da hrvatska Boka s bogatstvom svoje kulturne tradicije i Crna Gora nikako ne spadaju zajedno. Lendić drži da pojavi Viktor Vida više za hrvatstvo Boke Kotorske od Hercegograd do Spiča." (Zlatko Tomičić, **Viktor Vida, Ognjište**, god. VI., broj 7., Karlovac - Zagreb, listopad 1996., str. 72.).

U Tomislavovo doba "Hrvatska je obuhvaćala svu istočnu obalu Jadran-skog mora, sve do Drača u današnjoj Albaniji" (Benedikta Zelić, Croatia-Reg-

hrvatsko područje, u povijesti nazivano i spominjano kao Crvena Hrvatska, u državno-političkom pogledu ostalo je izvan neposrednih utjecajnih sfera hrvatskog, odnosno hrvatsko-ugarskog kraljevstva. Takvo stanje omogućilo je agresivnoj politici srednjovjekovne Raške, odnosno srpske države da svoju vlast, a zatim i svoju službenu, državnu vjeru - pravoslavlje proširi i silom nametne cijelom odnosnom području. U cijeloj Duklji, prvotno Crvenoj Hrvatskoj, osim uskog primorskog pojasa i kotorske komune uništeni su svi znakovi i obilježja zapadnog, mediteranskog i katoličkog, dakle hrvatskog elementa... - Našavši se u opasnosti od agresivnog pritiska s istoka kotorska je komuna u strahu od kulturne smrti potražila i našla spas u Mletačkoj republici... - Svom narodnom hrvatskom jeziku kotorski su se pjesnici vratili u idućem, 17. stoljeću... U zaljevu su ojačale i druge komune: Tivat, Dobrota, Stoliv, Prčanj, Perast, dok je u zaleđu agresivni i genocidni susjed što je zaljevu prijetio kulturnom smrću - dolaskom Turaka u mnogome bio ukroćen..." (Rafo Bogićić, **Talijanski medij u hrvatskom petrarkizmu, Kolo**, Matica Hrvatska, god. V, broj 2., ljetopis 1996., str. 24.-25.).

Grkoiztočno pučanstvo u Boki Kotorskoj pojavljuje se tek od XVII. st. Kako svjedoči ruski putopisac R. A. Tolstoj, katolici u tim krajevima izričito se nazi-

vaju Hrvatima ("nazivajutsja Hervati"). Hrvatsko pučanstvo Crvene Hrvatske bijaše od starine katoličko, rimskoga obreda, a služilo se i latinskim jezikom i glagoljicom. U današnjoj Crnoj Gori, kada su je zauzeli osmanski Turci, katolici bijahu brojni u svim krajevima - osobito u primorju od Budve do Bojane, u nikšićkoj krajini te između rijeke Zete i Morače. Još god. 1610. katolička su bila stara dukljanska plemena Bjelopavlovića, Pipera, Bratonožića i polovica Kuća. Tijekom XVII. st. katolici su skoro nestali u Crnoj Gori. Jedan dio je prešao na islam, a većina na pravoslavlje. Stari Hrvatci katolici oko Bara i u primorskim krajevima prešli su na islam nakon neuspjelog ustanka god. 1648. Na Badnju večer god. 1709. na poticaj episkopa Danila I. (1696.-1737.) pravoslavni Crnogorci "očistili su" crnogorska brda od muslimana: jedan su dio pobili, a drugi se spasio bijegom u hercegovački, bosanski i skadarski sandžakat.

"Uza sve političke i vjerske promjene u Crnoj Gori, kako se nazivlje sredovečna hrvatska Duklja od 15. st., nije nigda bila prekinuta hrvatska predaja, niti se u stanovništvu utrnula svijest o njegovu hrvatsku podrijetlu. Osim neznatnih iznimaka, u kršne krajeve Crne Gore nije se nigda doseljivao strani narodni živalj, nego su tu stalno živjeli potomci negdašnjih dukljanskih Hrvata Dinaraca, koji i danas govore hrvatskim i jekavskim govorom s jakom primjesom hrvatske čakavštine i čakavskim naglaskom. - I podjela Crne Gore na plemena i njihove uredbe hrvatskoga su podrijetla. I u mjesnim imenima, narodnim običajima i predaji sačuvala se uspomena na Hrvate i Crvena Hrvatsku. Kada je turski putopisac Evlija Čelebija g. 1664., došao u današnji crnogorski kraj Pivu među pravoslavne Crnogorce, navodi, da su tu živjeli "čisti, pravi Hrvati". (Dominik Mandić, **Hrvati i Srbi dva stara različita naroda**, 2. izd. ZRAL, Chicago-Roma-Zurich-Toronto, 1980., str. 130.).

Srbska pravoslavna crkva je u XVII. st. počela potiskivati hrvatsko ime i srbitizirati Crnu Goru. "Gotovo 450 godina ta podmukla, čudovišna organizacija terrorizira i planski, sustavno uništava hrvatski narod i tragove njegova bića i kulture na njegovom vlastitom etničkom i povijesnom prostoru... - Srpska pravoslavna crkva ključna je točka, postavitelj ciljeva, ideologije, i strategije, organizacijska matica, neuništiva živa kraljica, alfa i omega srbocentrizma od šestnaestoga stoljeća do danas te i u buduće. **Gоворити о великосрпској политици и не указати на улогу и значење**

Srpske pravoslavne crkve u njezinu djelovanju, знаći говорити о оруžју којим је злочин извршен, а ништа не казати злочинцу, koji nam stoji tu pred nosom..." (dr. st. Stjepan Murgić, Pogovor "Načertaniju", u knjigi: Ilija Garašanin, "Načertanje", "HVIDRA", Zagreb, 1995., str. 80. i 84.).

Kako tvrdi Dominik Mandić, pravi apostol srbstva u Crnoj Gori bio je vladika Petar II. Njegoš (1830.-1851.). Pod jakim utjecajem srbske promičbe Ilike Garašanina i Vuka Stefanovića Karadžića, Njegoš je spjevao **Gorski vjenac**, hvalospjev srbskomu pravoslavlju. To je djelo najviše pridonijelo posrbljenju crnogorske inteligencije.

U Kraljevini SHS (Srba, Hrvata i Slovenaca), kasnije Jugoslaviji, sve je jače pritiskalo i sve više prodiralo pravoslavlje iz crnogorskoga zaleđa. S pravoslavljem je, obilno podpomognutim srbsko-pravoslavno dinastičkim i ostalim vladajućim slojevima, prodirao i srbsko-crnogorski nacionalni osjećaj, sve više potiskujući katoličko-hrvatski. Taj se prodor još snažnije nastavio i u jugokomunističkoj Jugoslaviji, poprimajući nakon raspada Jugoslavije - kao i u Drugom svjetskom ratu - genocidne oblike. Manji broj ugroženih Hrvata katolika u Bokokotorskom zaljevu pokušao je spasiti svoje katolištvo očitujući se narodnostno Crnogorcima. Nu odrekavši se svoga hrvatskoga roda i imena, nisu spasili ni svoje katolištvo. Progutalo ih je ubrzo svetosavsko pravoslavlje. Dio Hrvata pokušao je preživjeti pod jugoslavenskim imenom. Ali i to bijaše gorka zabluda, jer bilo kakva Jugoslavija Hrvatu je samo smrt.

Govoreći o knjizi Ljubice Štetan **Srpska pravoslavna crkva i fašizam**, Željko Krušelj je iztaknuo da velikosrbstvo kao temeljno nacionalno opredjeljenje nitko u Srba nije ozbiljnije dovodio u sumnju. Glavno uporište te ekspanzionističke (širiteljske) ideologije leži u Srpskoj pravoslavnoj crkvi (SPC), posve sigurno najvećemu moralnomu auktoritetu srbskoga naroda. Ta je crkvena hijerarhija bezrezervno podržavala sve režime, pa tako i Nedicev tijekom Drugoga svjetskoga rata, a poslije i komunistički steizam, kada je to bilo sukladno velikosrbskim ciljevima. Zašto je baš SPC, nasuprot rimokatoličkomu univerzalizmu, nadahnjivala i poticala eks-tremnu srbsku velikonacionalnu ideologiju "svuda gdje ima Srba i srpskih grobova"? Zato što je "SPC već stoljećima svojevrstan kršćanski fenomen u svijetu". Glavni objekt srbskoga štovanja "nije Isus Krist, nego utemeljitelj srpske crkve, Rastko Nemanjić, poznatiji kao

Sveti Sava". Kako je taj prvi srbski arhiepiskop prijavio agresivnu protutimsku politiku, to je sukob s katoličanstvom bio još od početka XIII. st. usmjeren u srbsko duhovno naslijedstvo. Svetosavsko naslijedstvo obilježuje fanatična vjera "hrvatskog naroda" u velikosrbsko poslanje. Brutalni srbski napadaj na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu pod puno je razotkrio i potvrdio stoljetnu postojanost agresivne politike velikosrbskoga svetosavlja. ("Vjesnik", god. LVII. br. 17666., Zagreb, 19. prosinca 1996., str. 4.).

Episkopi Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori bijahu najglasniji huškači i poticatelji rata s Hrvatskom. Oni su izravno odgovorni za zločinački napadaj na Dubrovnik i genocidni progon te ubijanje Hrvata u bokokotorskom zaljevu.

Na znanstvenom skupu "Hrvati u Boki Kotorskoj", održanu u Zadru od 12.-14. prosinca 1996., ustanovljeno je da je Boka Kotorska sastojak hrvatskoga kulturnoga prostora, a time i zapadnoga kulturnog kruga. Upozorenje je da je tijekom velikosrbske agresije 1991.-1995., pod nasiljem i terorom podgoričke vlasti, ubrzano izseljavanje Hrvata iz bokokotorskih gradova. Nakon takozvane normalizacije odnosa između Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije (SRJ), bokokotorski su Hrvati očekivali da će im matična država Hrvatska posvetiti više brige za njihov obstanak i pomoći im obraniti njihova ljudska i hrvatska prava. Umjesto toga, sredinom ljeta 1996., u svomu je biskupskom sjedištu žicom zadavljen umrovljeni bokokotorski biskup Ivo Gugić. A nadbiskupu splitsko-makarskomu Anti Juriću nije bilo dopušteno posjetiti svoje vjernike u Boki Kotorskoj.

Dne 12. studenoga 1996. Ujedinjeni Narodi su kao službenu izpravu objavili **aide memoire** (podsjetnik) vlade SRJ u komu se traži da se državi SRJ prizna suverenitet (vrhovništvo) nad krajnjim jugom današnje hrvatske države (Prevlaka). Hrvatska je "odlučno odbacila" ovaj zahtjev "na temelju načela međunarodnoga prava **uti possidetis** (korištenje posjeda)", ističući da je "Hrvatska uvek bila pripravna mirno rješiti sve sporove sa svojim susjedima". To je veliki promašaj hrvatske diplomacije. Jer Prevlaka nije, niti može biti sporna. Sporna je Boka Kotorska, koja je i povijestno i narodnostno uvek bila dio hrvatskoga nacionalnoga bića. Umjesto da branimo naše neotuđivo pravo na Prevlaku, mi moramo zahtijevati da nam se vrati silom otigrnuta i oteta Boka Kotorska.

ZADNJA NOĆ MARKA HRANILOVIĆA I MATIJE SOLDINA

Kao što smo u prethodnom broju najavili, objavljujemo opis zadnje noći hrvatskih revolucionaraca Marka Hranilovića i Matije Soldina, koji je u siječnju 1932. zapisa dr. Josip Miller, D. I., uznički isповједник pri tadašnjem zagrebačkom Sudbenom stolu. Zahvaljujemo se gospođi Mariji Hranilović, koja nam je velikodušno omogućila u cijelosti objelodaniti ovaj dragocjeni dokument. Objavljujemo ga bez preinaka i lektorskih zahvata, osim ispravljanja očitih pisarskih pogrešaka.)

Prošlo je dopodne 24. rujna 1931. kao svaki drugi dan. Ništa nije ometalo tih i raznovrsni rad toga dana. Podne zazvoni i ja se nađem u svojoj ćeliji, da obavim propisno ispitivanje savjesti. Kleknem i zađem u se, da promotrim, kakovo je bilo ovo po da-

"Otvaram vrata prvoga kata, odmah mi u oči upadaju žandari. Imatih more. 12 žandara i 3 narednika na dva goloruka čovjeka..."

na. Iz dubokog mira trgne me jako zvonce telefona. Na kućnom telefonu javlja brat vratar, da me dr. Protulipac zove u vrlo važnoj stvari odmah na gradski telefon. U čas nađem se u sobi vratarovo na telefonu. Kratko, kao odsjećeno, padaju riječi doktore: "Sutra u pet sati bit će vješani Matija Soldin i Marko Hranilović. Danas im je pročitana smrtna osuda u pol dvanaest do podne. Niko nije bio nazočan kod čitanja osude do mene i dr. Horvata. Nas smo se dvojica slučajno našli u uredima Sudbenog Stola."

Protrnuh, srce stade jako udarati, te rukom mašim za nj, kao da ga čuvam, da ne iskoči. Mislim, da sam morao problijediti onaj čas od iznenadenja i uzbuđenja. Prvo mi je pitanje bilo: "Kako to, da meni niko ništa ne javi, a ja sam duhovnik u uzama i morao bih o tome biti obaviješten." Odgovara dr. Protulipac: "mene su umolili da Vam to javim. Ureditate sve, kako znate i možete" - nastavlja doktor - "utješite ih s pomilovanjem, jer će jedno deset brzjava poći još danas u Beograd. S Bogom!" - i njega više

Piše:

Josip MILLER, D. I.

nema. Jasno mi je bilo odmah, što mi je činiti. Nazovem župni ured Sv. Marka i tražim g. Someka. On mi je

to da primi, jer znate od zadnjeg puta, što to znači.

Što sada? - upitam ja sama sebe. Jedno i drugo nije mi moguće. Ne mogu biti cijelu noć s njima, da ih pripravim, a onda još tješiti ih pod samim vješalima. Ne smijem nikako

Marko Hranilović u dječačkoj dobi (prije slijeva u srednjem redu)

pomogao, kad je Prpićeva družba bila justificirana, pa će mi i sada pomoći. Drhćući od uzbuđenja, nekim pretrganim rijećima kažem g. Someku o čemu se radi i umolim ga, da bi on bio kod vješanja, dok će ja cijelu noć ostati s njima i pripraviti ih na smrt. On se izvinjava, ne pozna ih, a i ne može

Hranilovića ostaviti sama, dok bude Soldin pod vješalima. Kako ću gledati tu torturu, kad moram sve sile napeti, da ih umirim i na smrt pripravim, a za to treba mnogo srca. Nije ono tako jako, da se u čas-dva toli silno promjeni.

Tako sam mislio i nepomično stajao pred telefonom. Sažalno promatrao me brat, a nije mi mogao pomoći. Odtetutram nekako iz sobice vratarove, srce lupa kao ludo, živci trzaju, a u glavi vrije. Sve se to zbilo u četvrt sata, samostansko zvone zazvoni na objed. Nije meni bilo do objeda. Tresao sam se sav i tražio izlaza iz te strašne situacije. Nevolju ovu pojačala je još i druga briga. Kako će izaći sa oružnicima i sucima? Hoće li biti moguće, da budemo cijelu noć zajedno u jednoj ćeliji? Zajednica jača, olakšava muku, u razgovoru sve se zaboravi, što nije nikako moguće kad je svaki od njih u svojoj ćeliji, a ja ne mogu u istom času biti na oba mjesta. Hoću li moći s njima poći u kapelicu na zadnju Sv. Misu? Hoće li dozvoliti, da još tko bude sa mnom, ako uopće nađem pomoćnika? Neka kobna slutnja nabacivala je sva ova pitanja nekom silnom brzinom, a nije dala nikako, da se na čas zaustavim kod bilo koje od ovih stvari da ih riješim.

Pala mi je na pamet smrtna ura Gospodinova na Maslinskoj gori. "Gospodine, pomozi", govorila mi duša. Izadem na dvorište. Sveži zrak dobro učini. Napetost živaca popusti, Božja providnost otvori mi pamet, te se sjetim, da će mi o. Predragović moći pomoći. To me utješilo i smirilo. Pođem k objedu, kako sam malo jeo. Kod odmora iza objeda javim u dvije, tri riječi što se događa. Konsternacija, šutnja i bolni pogledi. O. Predragović pripravan je, da ih pod vješalima dočeka i ostane s njima do zadnjeg časa. Najgore je riješeno. Prvi je mučan sat prošao. Zovu me opet dolje na vrata. Dolazi dr. Jakovljević te moli, da nađem veze sa g.(ospođom) Schlegel, daje kao branitelj Soldina umoli, da brzojavi u Beograd. Ne poznajem gospoje, ali vezu mogu naći. Dogovoren je, da će ja u 2 sata poslati vezu u kancelariju dr. Jakovljevića. On ode, a ja odmah onako u žurbi šaljem jednog našeg dečka (aspiranta) gospojici Nikolaj Mali. Ona znade gdju. Schlegel. Mali se brzo vratio, meni je sve bilo dugo kao vječnost, nikako ga dočekati. Vraća se bez ikoga. Uzimljem kaput i bježim, da sam tražim vezu. Upitat će kod gosp.

Dušeka, da li je Nikolaja kod kuće. Ujedno će vidjeti ima li Dušek telefon, da mogu odmah javiti Jakovljeviću. Nikolaja je kod kuće, veli Dušek, a telefon imade u stanu. Hvala Bogu, odahnen i pođem skokom da nađem Nikolaju Mali.

šen plač. Hladna lica stražara uza imaju neobičan izgled. Nije ni njima lako u ovakovim prilikama. Ali ni oni nisu svi jednaki. Otvorena su vrata prve ćelije desno. Tu je bio Prpić mali. Tko je sada u njoj od njih dvojice? Dolazim do vrata ćelije, vidim dva žan-

Ekshumacija M. Hranilovića, Sošice, 20. rujna 1961.

Uspinjem se stubama njezina stanu, Palmotićeva ul 3. Preda mnom stoji Mala Nikolaja. Bog ju je poslao. U dvije-tri riječi kažem joj, što je. Sirota, cijelu je noć bila u službi, vidi se, kako je umorna, opet odmah će drage volje učiniti sve štogod može. Oči joj sjaju od samilosti, suze već stadoše, da se javljaju, kad smo ušli u stan g. Dušaka, da javimo Jakovljeviću radi veze. Telefon igra, okupiran je. dr. Jakovljević već govorи sa g. Schlegel. Nama je dugo čekati. Meni se žuri u uze, a g. Nikolaji do gosp. Schlegel. Dogovorimo se, da će Nikolaja potražiti doktora u kancelariji i javiti meni, što je na stvari, kad se budem u pola četiri vraćao iz uza kući. Nikolaja krene u kancelariju dra. Jakovljevića, a ja niz Petrinjsku ulicu do uza. Bila su 2 i pol sata.

Otvorila se ona jadna vrata. Sretnem se sa čudno upitnim pogledom stražara, što otvori vrata. Dvorište uza blatno, crno, danas je još gadnije. Ulazim stubama, ne čuje se niko živ. Neka strašna tišina svuda. Otvaram vrata prvoga kata, odmah mi u oči upadaju žandari. Ima ih more. 12 žandara i 3 narednika na dva goloruka čovjeka. Iz govornice čuje se prigu-

dara. Stoe kamen naoko mirni i hladni. A je li baš tako?

Soldin me lijepo pozdravlja. Meni riječ zapinje u grlu. Kupim slinu, da riječ slijem. Ne mogu. Rukujemo se i ja sam tobiože miran. Pitam ga je li jeo štogod. "Sve je tamo" i pokaže prstom na košaru blizu stolića. "Ne mogu jesti", kaže. "Imao sam samo još par dinara i donijeli su mi malo kiseliša, a ne mogu ga pitи kako je kiseo". "Čekaj časkom" velim ja. "Idem samo na čas do Hranilovića, pa ćemo-onda sve srediti". U susjednoj ćeliji, gdje je ono bio Marijan Krmpotić, šeće gore dolje Marko Hranilović. Miran, blago mu je lice nasmijano, vrlo me lijepo pozdravlja. I njega pitam, je li što jeo i hoće li što uzeti. Ne će ništa. Izvana se jače čuje plač žena i djece. Znadem, da im je to jako teško, pa bježim iz ćelije, da vidim, što je to. Na hodniku vele mi stražari, da su im došli roditelji i rodbina. Ne puštaju ih unutra k njima, jer još nema žene, koja će ih pregledati. Zađem u govornicu. Puna je bijede i plača. Tu su mati i sestra Markova. Plaću i gledaju me onim umolnim pogledom, koji sve kaže. One su još mirne, ali roditelji

Soldina, a napose žena i mati pucaju od muke. Pretražili su ih i puštaju ih na hodnik. Mati Soldinova ne može da stoji. Prislonila se uza zid i rukama traži, kako da se održi. Oko nje sitna dječica i veća braća Soldinova. Tješim ih, molim ih da ne plaću. Iznosimo klupu jednu pa drugu da sjednu, dok uzmognu poći u ćelije. Tko će utješitijadnu majku u ovakovim prilikama? I stražari šute i bježe, sakrivaju se, da ne gledaju ove muke.

Svršena je ta pretraga. Vodila je to sve neka žena. Odakle je došla, ne znam. Vidio sam, da duše nije imala. Činilo mi se kao da hoće da kaže, pravo vam je. Možda je to bila samo umišljena moja misao, nastala u tim jadnim časovima.

Sad će početi tragedija, veli mi duša. Puštaju roditelje u ćelije. Ulazi Soldinu otac, mati, žena, jedna kuma i braća te sestre. Guše se u suzama, jedva sustežu plač, materin je hod nesiguran, a otac ne zna kuda da gleda. Djeca jedna još ne razumiju, što je to. Soldinu navrle suze, ljubi sve redom. U onaj svaki cjelov utišće dušu svoju. Dosta je jadan miran i tješi ih još. Unosimo klupe u ćeliju. Svi sjednu. Mati blijeda kao stijena. Otac se prignuo, ruke nekako raskrilio i ukočenim pogledom gleda pred se. Braća i sestre plaču. Muka je teška, plač i uzdisanje ispunilo ćeliju i hodnik. Ja bježim, da časkom vidim kod Marka. On sjedi u sredini, mati desno, a sestra lijevo od njega. Govore mirno, nema suza, nema plača. Vidiš samo, da svi dobro znaju, da su im ovo zadnji razgovori.

Vraćam se Soldinu. Umirili se malo. Soldin ih još uvijek tješi. Pitam ga, bi li sada uzeo štograd. Nudim mu šunke i nudeći ga ističem, kako je dobra, da ga dovedem do teka. Pristaje da se doneše. Zaželi i malo vina iz Sv. Ivana-Zeline. Dajem jednom bratu novac, da sve to kupi. Pregledavaju ga opet. To mi upada u oči. Kod Prpićeve bande nije bilo tako. Zašto to?

Nastala je mala mirna pauza. Svi su žandari na hodniku. Dogovaram se s narednikom glede noći. Nema ništa protiv toga, da podu u kapelicu na sv. Misu. Mogu biti u jednoj ćeliji, kad ih

budem pripravljaо. Sad idem da govorim sa sucima. Već je blizu pola četiri. Valja mi poći kući. Došao sam u pola tri. Težak je bio ovaj jedan sat. Uspjelo mi je, da proguram najteže. Sad, Gospodine, pomozi, da i drugo sredim. U Sudbenom Stolu nema nikoga. Tješi me podvornik, da će suci brzo doći. Meni nije čekati, kako sam uzrujan, sve me goni k njima. Vraćam se u ćelije. Mirno je i mučno sve. Javljam im, da idem kući srediti sve, što trebam i da će se odmah vratiti. Ostati će s njima cijelu noć. To im je draga. Zahvalan njihov pogled kaže mi sve.

Marija Hranilović 1942. godine

Izletim iz uza. Krenem Đordićevom ulicom. Tamo mora Nikolaja čekati. Ona čeka i javlja, da je dr. Jakovljević kod gospode. Priča mi, kako nije htjela gospođa Schlegelova ni da čuje

"Puštaju roditelje u ćelije. Ulazi Soldinu otac, mati, žena, jedna kuma i braća te sestre. Guše se u suzama, jedva susprežu plač, materin je hod nesiguran, a otac ne zna kuda da gleda. Djeca jedna još ne razumiju, što je to. Soldinu navrle suze, ljubi sve redom. U onaj svaki cjelov utišće dušu svoju..."

o tom. Mali je pala na koljena pred nju i zaklinjala je, da pomogne. Popustila je, sada, veli, sastavljaju brzjavе. Žurim kući, da sredim neke stvari. Obavim najnužnije poslove i opet bježim u uze. Roditelji su još kod njih. Soldin je dobio šunku. Malo je zagriao, uzeo vino i odmah sve povratio.

Ne može, živci su klonuli, želudac ne radi. Putim ga, da više jede, pa onda pije. "Ne mogu", veli. Kažem mu da idem sucima. Moli me neka ne idem Marijaševiću, već radije Kosiru. Slušam ga i s nekom zebnjom pokucam na vrata i uđem. Predstavim se s lucu Kosiru. Upozori me, da se već poznamo. Iznosim molbu kako da sredimo sve glede ove dvojice. Sudac me upozorava, da nije on tu kompetentan. Pokažem svoje negodovanje. Na to će Kosir: "Sudac Marijašević dobar je čovjek. I on će to sve uređiti." Nisam vjerovao i to je video dr. Kosir. Pripravno je pošao sa mnom, da mi pomogne kod Marijaševića. Putem do sobe suca Marijaševića izrazim mu svoje čuđenje, da je sve to došlo tako brzo. Nitko naime nije računao, da će tako brzo doći do justifikacije. Nato će sudac Kosir: "Beogradska policija misli, da su ove zadnje bombe djelo brata Hranilovićeva u emigraciji." /Mislio je na one bombe što su buknule u raznim vagonima u Splitu, Zemunu i na pruzi Zagreb-Sušak/ - Nato će ja: "Baš mi ovih dana priča neki Slovenac žandarmerijski poručnik, da je to djelo komunista i da su već svi pohvatani." - "Što ćete, kad je beogradska policija protivnog mišljenja", završi Dr. Kosir. U to stignemo u sobu suca Marijaševića. Kako je on zamjenjivao otsutnog predsjednika, bio je u predsjednikovoj sobi. Kad smo ušli reče mu sudac Kosir, da dolazim da uredim sve, što pripada na duhovnu stranu justifikacije. Radilo se o tri stvari. Prvo da budu cijelu noć

zajedno u jednoj ćeliji. Tako je za njih dvoje puno bolje, jer jedan drugoga razgovori. I meni je to lakše, jer u jedan mah mogu pripraviti obojicu za isповijed. Drugo, da mogu prisutstvovati Sv. Misi i zadnjoj Sv. Pričesti u kapelici na II. katu Sudbenoga Stola. Treće, da bude kod same justifikacije

O. Predragović. Iskustvo je pokazalo, da su najteži zadnji časovi. Kad bih ja bio kod justifikacije Soldina, ostao bi Hranilović u najteži čas posve sam.

"Putem do sobe suca Marijaševića izrazim mu svoje začuđenje, da je sve došlo tako brzo. Nitko naime nije računao, da će tako brzo doći do justifikacije. Na to će sudac Kosir: "beogradska policija misli, da su ove zadnje bombe djelo brata Hranilovićevo u emigraciji."

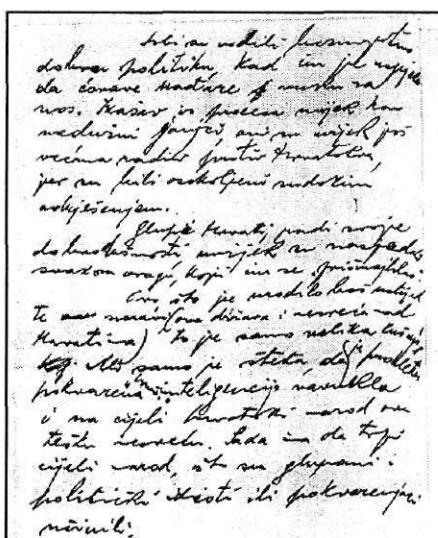
Stoga će justifikaciji Soldina pribivati O. Predragović, a ja ću biti kod Hranilovića. Kad bude Hranilović justificiran, ja ću poći utješiti njegovu majku i sestru i Soldinovu rodbinu. Sve je ovo već prije bilo uređeno sa žandarmerijskim narednicima, koji odmah na sve pristadoše.

Kad sam iznio prvi prijedlog sucu Marijaševiću, odbije to odmah. Na to će mu sudac Kosir: "Pa to možeš dozvoliti, to je samo njima u korist, a velečasnom na pomoć." - Opet primjećuje sudac Marijašević iza kratkog razmišljanja: "Ako nema ništa protiv toga žandarmerija." - Kad sam kazao, da je s njom već sve uređeno, nije bilo никакove poteškoće i sve je dozvolio, što sam tražio. Sad ću poći korak dalje. Vidio sam u dvorištu Sudbenoga Stola pripravna dva ljesa. Naslućivao sam, da će ih odmah poslije justifikacije pokopati. Roditelji opet Soldinovi i Markovi umolili su njihove lješine radi ukopa. Zakon dozvoljava da se lješine smiju predati na ukop, ako to ne priječe kakovi posebni razlozi. "Što će biti sa lješinama obojice?", upitam suca Marijaševića. - Odgovara: "Predati ćemo ih policiji i ona će prevesti i pokopati Soldina u Stupnik, a Hranilovića u Stošice." - "A što ima tu policija", upitam ja. "Oni su naši, biti će ovdje justificirani. - Što ima tu policija?" Sudac odgovara: "Mi se bojimo, da ne bude hodočašća na njihove grobove, kao kod Alijagića. Osim toga, imademo naređenje, da lješeve predamo policiji." Tim se završio razgovor sa sucem i ja sam znao kako stvar stoji. Zahvalim se sucu Kosiru i sjetim se, da su obojica zamolili da ih pohode gospoda Maček i Budak. Zatražim i za to dozvolu i kad je dobih izrađoh sa sucem Kosicom. Od-

mah telefoniram Budaku. On je već bio avisiran i pošao je k njima. Javim dr. Mačeku, koji se odmah spremi, da pođe k njima.

"Putem do sobe suca Marijaševića izrazim mu svoje začuđenje, da je sve došlo tako brzo. Nitko naime nije računao, da će tako brzo doći do justifikacije. Na to će sudac Kosir: "beogradska policija misli, da su ove zadnje bombe djelo brata Hranilovićevo u emigraciji."

Ulazim spram vrata uza, kad me zaustavi dr. Pobor. Umoli me, da upitam majku Hranilovićevu, da li je ona potpisala. Ulazim u ćeliju Soldina. Tamo nađoh dr. Budaka, s još jednim gospodinom.

Bilješke Stanka Hranilovića

Sva je Soldinova rodbina još u ćeliji, svi teško potišteni a na licu ove gospode čitaš tešku muku. Najbolje se drži Soldin sam. Prilazim k njemu, nagovaram ga da jede, da bude jači. Ne mari on zato. Pred svom svojom rodbinom i pred ovim odvjetnicima reče Soldin posve mirno i trijezno: "Gospodo, ja sam nevin." - Nisam podavao ovoj izjavi nikakove posebne važnosti." Kasnije sam doznao, da je Soldin po svome odvjetniku dr. Jakovljeviću poručio gđi Schlegel da je on imao analog iščuškati pokojnog Schlegela, te ga tako osramotiti i ustrašiti. On ni to nije učinio, a kamoli da ga je ubio.

Iza ove izjave Soldinove nastala je mučna situacija. Čovjek ne zna u ovakovim prilikama, što da radi. Poletih u

sobu Marka Hranilovića, da upitam glede onog potpisa. Mati i sin sjedili su na istoj klupi, naslanjajući se ledima na stol. Suha oka, mirni jedan i drugi. Izvinem se i upitam majku, daje pita dr. Pobor, je li ono potpisano. Mati neće odmah da odgovori, onda ipak reče, da je sve uređeno. Marko odmah razumije i reče majki: "Zar si Ti, majko, brzjavila i molila za milost?" Bilo je u tom pitanju puna nježna prikora, a i puno dostojanstvene indignacije. Iziđem da javim dr. Poboru rezultat. Dok sam razgovarao s njim, dođe dr. Maček. Pođe u sobu Marka Hranilovića i razgovarao je stojeći s njime. Govorili su tiho i nitko nije mogao ništa da čuje. Razgovarajući dalje, potiskivao je lagano dr. Maček Hranilovića sve više pod prozor ćelije. Valjda zato, da žandari ništa ne čuju. Ali dva žandara išli su postepeno za njima i bili njima neposredno uvijek u blizini, da čuju svaku riječ. Mene je ovaj postupak jako začudio. Kod ono četvorice iz grupe Prpića - maloga nije se tako radilo. S njima je mogao svatko, pa i posve nepoznati čovjek razgovarati u četiri oka. Stražari su uvijek stajali samo na vratima.

Doskora izide dr. Maček, a Hraniloviću priđe dr. Kosir, sudac. Hranilović je molio da se smije sa svojom majkom i sestrom fotografirati. To ne dozvoliše. I dr. Kosir javlja to sada Hraniloviću. Marko se razbjesni i reče: "Tako, na smrt ste me znali osuditi, a da se zadnji puta fotografiram sa svojom majkom i sestrom, to ne dozvoljavate. To je sramota! Da sam kriminalac, dozvolili bi, a jer sam političar, ne dozvoljavate. Sramota!" Da ublažim situaciju rečem: "Marko, nije gospodin sudac ništa kriv. Tako je zaključeno i gospodin vam javlja samo zaključak suda." - "Ne, velečasni, svi su oni jednaki. Ovo je sramota i opet velim sramota."

Iziđem iz uza. Vani u Sudbenom Stolu pred velikom dvoranom čekao me dr. Maček. Imao sam mu javiti neke stvari, koje ne zasijecaju u justifikaciju. Tokom razgovora upitam ga, što misli o ovom slučaju. Dr. Maček reče: "Ja poznam dobro naše prilike,

a da će ovo učiniti sada, nisam ni u snu pomislio."-

Još smo vrlo kratko vrijeme razgovarali, kad pristupi k meni sudac dr. Marijašević i umoli me, da na časak dođem k njemu. Završimo razgovor i ja pođem u predsjedničku dvoranu. Tu mi reče dr. Marijašević, da mi ne smije dozvoliti, da pođem sa Markom i Soldinom u kapelicu na sv. Misu i pričest. - "Žandari su" reče "protiv toga". To mi je čudno bilo, jer su isti žandari sat prije, to dozvolili. Bojao se sudac, po kazivanju žandara, dà ne bi oni sami sebi što učinili. "Što će učiniti, žandar sprjeda, žandar sa strane, žandar straga?" velim ja. - "Osim toga, - nastavljam, "ja ču garantirati, dasi neće ništa učiniti." Kad ovo nije pomođlo, stanem se ja pozivati na zakon, koji dozvoljava da svećenik bude kod njih. Čemu svećenik, kad mi ne može podati ni zadnje utjehe. U to dođe u sobu dr. Gjermanović. Odmah je bio o čemu se radi i stao odmah zagovarati moju tezu. Dr. Marijašević pristaje, ako žandarmerija to dozvoli. Odluči pozvati narednika. Dolazi narednik, rečemo mu o čemu se radi. Narednik jasno odgovara: "Slobodno, ali na Vašu odgovornost." Dr. Marijašević pade. Ja i dr. Gjermanović stanemo naredniku dokazivati, kako se ne treba ničega bojati. Ni to nije moglo. Narednik izjavljuje, da on ima "posebno naređenje". - Sad se više nije dalo ništa učiniti. Izađem s narednikom i upitam ga u hodniku ovako: "Jeste li Vi katolik?" - "Jesam" - odgovara narednik. "Odakle ste?" - "Iz Zagorja", veli on. "Zašto dakle Vi, kad ste katolik i Hrvat, nećete meni da pomognete u ovako važnoj stvari? Ta radi se o tome, da dademo zadnju vjersku utjehu ovim bijednicima.". - Narednik odgovara: "Zar ne vidite, velečasni, da sudac hoće svu odgovornost svaliti na mene. - Zašto on neće da odgovara. Vidi kako je položaj kritičan, pa bježi." - Tako jedan baca odgovornost na drugoga, a račun plaća sirotinja. Vidio sam, da ne mogu ništa učiniti i opet se vraćam u sobu predsjednika. Nitko nije ništa učinio, da ovi bijednici dobiju večeru. Stoga spomenem, što ćemo za večeru. Sudac dr. Marijašević veli: "Gle na to

smo zaboravili." Kako je baš taj čas ušao upravnik tamnice Lazić, upita ga dr. Marijašević, ima li on kakov fond u ovakve svrhe. Kad je Lazić to potvrdio,

"Tako, na smrt ste me znali osuditi, a da se zadnji puta fotografiram sa svojom majkom i sestrom, to ne dozvoljavate. To je sramota! Da sam kriminalac, dozvolili bi, a jer sam političar, ne dozvoljavate. Sramota!"

dogovoriše se, da će biti najbolje, ako ja sve to uredim i njima predam račun. Tako je završena ova mučna tortura.

Kad sam izašao iz sobe predsjednika naiđem baš pred dvoranom Sudbenog Stola na mater i sestruru Markovu, te suprugu Soldinovu. One su baš izašle iz ćelija. Dadem svakoj po 100.- dinara i umolim ih, da im kupe za večeru ono, što oni najvole. Isto tako, da im spremi u jutro u četiri sata kavu odnosno čaj. Navratim se još jedan časak Marku i Soldinu i krenem ravno kući. Već je prošlo šest sati, ubio me umor, mučila me strašna nervozna. Jako mi je teško bilo sve ovo proživjeti.

Večerasao sam, uzeo sve potrebno za sv. Misu, uredio još nekoje stvari i malo iza sedam sati krenem put Petrinjske ulice. Bilo mi je malo lakše. Po gradu prosula se vijest o sutrašnjem vješanju. Jedna dobra duša poslala je našim junacima, kako sama reče, dvije škatulje "Vardara". Jedna druga poslala je isto nekoliko škatulja cigareta za stražare. Brat donese neku medicinu, koja jača živce. Upozorio me na nju dr. Jakovljević. To mi je puno koristilo. Nisam ja ništa uzmao, već sam ja sve to predao mojoj jednoj dječici.

Na ulazu u uze dočeka me pravnik Lazić. Njegova mala mila Nedeljka htjela je da pozdravi Soldina i Hranilovića. Roditelji se tome opirali, ali mala ne popušta. Pošla je sa mnom, lijepo ih pozdravila, a nije ni jednom rječju ili gestom povrijedila onu osjetljivu žicu ovako mučne situacije. Kad je ona otišla dade narednik naređenje, da Soldin pređe u ćeliju Hranilovićevu. Matija uzme ono nekoliko svojih stvari i dođe Marku. Rukovaše se, vrlo srdačno izljubiše, te jedan drugoga ponudi s cigaretom. Bio je to potresan čas. Oko njih stajali

su žandari. Mrko ih mijere, a u duši im se dive. Smjestiše se stolu i stanemo razgovarati. Žandari prate svaku riječ i svaki kret. Govor ne teče, toliki svje-

doći sve priječe. Da se izvučemo iz ove situacije, umolim ih, da mi napisu nešto za uspomenu. Otvoram one dvije škatulje "Vardara" i na gornjem dijelu /pokrovcu/ škatulje stanemo pisati.

Zagreb, uze Sudbenoga Stola
25. rujna 1931.

Stihovi:

Potpis:

Na mjestu potpisa bio je vlastoručno potpisani Marko Hranilović odnosno Matija Soldin. Stihove smo kovali sva trojica zajedno. Marko je brzo našao što će napisati. Kaže ovo:

*"Mila i draga Hrvatska mati
za slobodu tvoju i život svoj ču dati."*

Soldin nije bio tako vješt. Pomašao mu Marko i ja. To kovanje stihova dovelo je do šaljive međusobne kritike, jer je par puta Marko zabacio pjesničke umotvore Soldina. Konačno Soldin teškom mukom rodio ove stihove:

*"Živila dična hrvatska mati
Primjer svima sada ču dati."*

Sve su to pomno pratili žandari i kad sam ja spravio ova dva "dokumenta" u svoj kaput, odmah upitaše, gdje su one pjesme. Htjeli su da im to odmah predam, jer da to moraju vidjeti suci. Nisam htio dati da ne izazivljam viku i buku, bili bi se sigurno jedan i drugi usprotivili, a koristilo ne bi i onako ništa. Mi smo se i dalje šalili, kovali stihove po metodi Hansa, Sachsa i smijali. Žandari raskolačiše oči, nisu oni toga očekivali.

(nastavlja se)

POBAČAJ - SIMBOL I NOSITELJ "KULTURE SMRTI"

Na Svijećnicu, 2. veljače ove godine, hrvatski narod i Crkva u Hrvata slave Dan života. Tom prilikom molit će se za svu ubijenu nerođenu djecu. U ovoj tamnoj civilizaciji smrti Hrvati - katolici složno mole za Svetlo, za pobjedu života nad smrću u njihovoj domovini Hrvatskoj. Stoga još jednom treba progovoriti o pobačaju - tom nositelju i simbolu "kulture smrti".

Pobačaj je nasilni prekid i negacija života. On je *ubojstvo nerođena djeteta!* S općeljudskog je motrišta *ne-moralan*, s religijskog - *grešan i antikršćanski*, nacionalnog - *antihrvatski čin*. Stoga mora biti kazneno djelo u zakonodavstvu Republike Hrvatske.

Ne postoji ni jedan jedini ljudski razlog za pobačaj, odnosno za ubojstvo nerođenog djeteta. A ljudski, vjerski, moralni i nacionalni razlozi potpuno se slažu da je on izvan mora, izvan ljudskih prava pa mora biti i izvan zakona. Spomenut ćemo pet takvih razloga:

1.) Ljudski život traje od začeća do naravne smrti. Mijenjaju se i različiti su pojedini stadiji života, ali on neprekidno traje i jednak je vrijedan u svim stadijima - prije i poslije rođenja. Pobačaj narušava najviši zakon - zakon života i negira ljudski život kao najvišu ovozemaljsku vrijednost.

2.) Nepriznavanjem pete Božje zapovijedi: "Ne ubij!" - pobačaj negira Zakon Božji, a to je najteži grijeh.

3.) Ubojstvo je teški moralni prekršaj u svih civiliziranih naroda i kultura. Ono je primjenom općeljudskih moralnih kriterija najteži zločin. Stoga je i ubojstvo nerođenog djeteta nedopusitiv moralni prekršaj.

4.) Hrvatski narod, zahvaćen procesom depopulacije, našao se pred opasnošću izumiranja i nestanka. Pobačaj podupire taj proces i stoga je antihrvatsko djelo.

Piše:

Prof. dr. Ante VUKASOVIĆ

5.) Osakačujući ženu tjelesno i duhovno, pobačaj je i duboko neljudski čin.

Ukratko, pobačaj mora biti kazneno djelo, jer je uperen protiv ljudskog života - najviše ovozemaljske vrijednosti, jer je amoralan, grešan, antikršćanski i antihrvatski čin, jer tjelesno i duhovno osakačuje ženu, teško je moralno i vjerski opterećuje, jer negira temelje i najvrednije ljudske odlike - bogoljublje, čovjekoljublje i domoljublje!

Takav stav prema pobačaju temelji se na važnim državnim dokumentima i postupcima. Članak 21. *Ustava Republike Hrvatske* glasi: "Svako ljudsko biće ima pravo na život. U Republici Hrvatskoj nema smrtne kazne". U *Poslanici Hrvatskom Saboru iz 1994.*, Predsjednik Republike dr. F. Tuđman upozorava na opasnost izumiranja hrvatskog naroda, traži donošenje programa demografske obnove i "zaštitu još nerođene djece". U suglasju s tim Hrvatski je Sabor usvojio *Nacionalni program demografskog razvitka* u kojem je proklamirana moralna, zakonodavna i zdravstvena zaštita ljudskog života "od začeća do prirodne smrti". *Izvješće Predsjednika Republike Hrvatskom Saboru od 22. siječnja 1997.*

U njemu je Predsjednik rekao: "S obzirom na skrajne ozbiljno i nepovoljno stanje glede prirasta hrvatskog pučanstva, treba ozbiljno razmotriti, radi poticanja prirodnog prirasta, kako zakonski i u stvarnosti ograničiti pobačaj, samo u slučaju medicinske i neke druge stvarne opravdanosti, a na koje sve načine poticati povećanje porodjaja". Naposljetku, ovdje treba ubrojiti i *Hipokratovu prisegu* kojom se li-

ječnici moralno obvezuju da će apsolutno poštovati ljudski život od njegova začeća.

Postoje i međunarodni dokumenti 0 zaštiti ljudskog života od njegova začeća. Takvi su: *Opća povelja o pravima čovjeka UN iz 1948.* U njezinu čl. 3. piše: "Svatko ima pravo na život, slobodu i osobnu sigurnost". *Ženevska povelja Svjetske zdravstvene organizacije iz 1948.* modernizirala je tekst Hipokratove prisegе tako da glasi: "Apsolutno ću poštovati ljudski život, već od njegova začeća!" Svjetska zdravstvena organizacija, na svom općem zasjedanju u Londonu 1949., prihvatala je *temeljna načela medicinske etike*. U njima posve jasno i precizno piše: "Liječnik mora uvijek imati pred očima dužnost čuvanja ljudskog života od trenutka njegova začeća do smrti". *Povelja o pravima nerođena djeteta Međunarodnog komiteta za zaštitu nerođene djece* (Beč 1986.) ima 7 točaka, a prva i temeljna je: "Nerođeno dijete ima pravo na život!" U *Povelji Svetе Stolice o pravima obitelji* piše: "Ljudski se život mora apsolutno poštovati i štititi od samog trenutka njegova začeća!", a u *"Evanđelju života"* Svetoga Oca pape Ivana Pavla II. pobačaj se kvalificira teškim zločinom!

Pozivanje na pravo žene na pobačaj obično je feministička i moralno-anarhističko podmetnje. Ne radi se o pravu žene. U pitanju je odnos majke i djeteta. Stoga se može govoriti samo o pravu majke. A uz majčino pravo je i pravo oca. On je otac, sa svim pravima i obvezama od trenutka začeća. Riječ je o zajedničkim i jednakopravnim pravima roditelja. Ali ni oni ne mogu odlučivati o ubojstvu djeteta. Nasuprot, dužnost im je i obveza štititi ga, njegovati i odgajati prije i poslije rođenja.

Odluke o pobačaju (ubojstvu nerođena djeteta) ne mogu biti ni u djelok-

Mnjenje i rasudbe

SABOR JE 22. LIPANJ PROGLASIO BLAGDANOM, A NE JA!

Odgovor cijenjenom gospodinu IVANU GABELICU: gospodin Gabelica polemizira s Ustavom i zakonima Republike Hrvatske, a ne sa Stavkom Meštrovićem

Na moj članak: "Što je, a što nije antifašizam?" (PZ, br. 52/53), napisan u lipnju prošle godine kao moj odgovor na uveličavanje svoje uloge i značaja po Hrvatsku onih koji za sebe tvrde da su antifašisti, reagira cijenjeni gosp. Ivan Gabelica ("Politički zatvorenik", br. 58, siječanj 1997.), na koju mu repliku želim odgovoriti.

Prije samog odgovora želim nagnjeti da tom prilikom nisam imao nakazu propitkivati ili stavljati u znak pitanja ni sam antifašizam kao takav, ni na našim ni na europskim prostorima u vrijeme drugoga svjetskog rata, a ni datume koji su kao obilježja takvih pokreta i ideologije zapisani. Naime, antifašizam je, pored ostalog, dio preambule Ustava Republike Hrvatske, a ustanovljenje praznika, 22. lipnja, zakonski je, kao i Ustav, usvojio Sabor Republike Hrvatske u kojem je sada cij. gosp. Ivan Gabelica, kao što sam i ja bio u prošloime sazivu. Dakle, meni prigodom pisanja navedenog članka, i tom prilikom, nije bio cilj propitkivanje napisanih formulacija i datuma. To sam, naprosto, uzeo samo kao povod, polazište, za moju temu. Htio sam, i mislim da sam i uspio, dokazati tko se sve ne može zvati antifašistom i što sve nije antifašizam. U cijelom sam članku žigosao sve zločine (ako se oni svi uopće mogu i pobrojiti!) i sva nedjela koja su hrvatskom narodu učinili tzv. vođe antifašista i u ratu i poslije 1945. g. prikazavši njihova

Piše:

Slavko MEŠTROVIĆ

djela zlodjelima - što ona uistinu i jesu. Time sam svima onima koji su činili zlodjela odrekao mogućnost da se prikazuju i veličaju kao dobročinitelji, ili, ako se oni tako vole zvati, antifašisti. Razvidno je iz članka i to da sam ja antifašizam opisno zamjenio formulacijom činjenja dobrih djela svoje narodu i u korist narodu. Sve to mi, zapravo, u svojoj replici, priznaje i cij. gosp. Ivan Gabelica kad kaže: "... gospodin Slavko Meštrović s pravom dokazuje da počinitelji pokolja i drugih zločina nad hrvatskim narodom u Drugom svjetskom ratu i u srbokomunističkoj Jugoslaviji nisu bili nikakvi antifašisti." Dakle, tu između mene i gosp. Gabelice nema nikakvih neslaganja. Konačno, i sam kaže da se s mojim člankom "... u cijelosti slaže..." osim što "... članak obiluje nizom neprihvatljivih tvrdnji". Jedina je razlika u tome što "... niz neprihvatljivih tvrdnji..." nisu moje tvrdnje, nego Ustavne i zakonske odredbe koje sam ja uzeo samo kao polazište moga razmišljanja.

Cij. gosp. Ivan Gabelica u svome odgovoru u znak pitanja postavlja i sam antifašizam kao takav, pa naravno, i datume praznika koje je odredila ova naša, i njegova i moja Država,

njegov i moj Sabor. Zato se taj polemički dio njegove replike na moj članak ne odnosi na mene, nego na naš Ustav i naše zakone. Ja nemam ništa protiv, dapače, da se sve to stavi u znak pitanja, osporava i propitkuje argumentima i mijenja sve do konačne istine, ali, ne slažem se da to cij. gosp. Ivan Gabelica meni pripisuje, jer to nema nikakve veze sa mnjom. Mislim da je njemu moj članak poslužio samo kao povod za početak rasvjetljavanja povjesnih činjenica u i poslije drugoga svjetskog rata, protiv čega ja nisam, ali je to trebao tako i napisati. To da mu je moj članak povod, a da osporava dio preambule Ustava i (dio) zakona Republike Hrvatske.

Nemam namjeru po novinama se prepisivati pa ni posebno odgovarati na nekolegijalnu i neukusnu izjavu s tiskovne konferencije u Rijeci od 11. siječnja 1997. g., ("Novi list", 12. siječnja 1997.), već ovaj odgovor smatram odgovorom i na tu izjavu.

Predlažem cij. gosp. Ivanu Gabelici da ovu temu temeljito obradi, pa i u suradnji s ostalim povjesničarima, kako bismo došli do neupitnih povjesnih činjenica vezanih za hrvatski narod i njegovu borbu za opstojnost. Ako za sve to ima valjanih argumenata, može i kao saborski zastupnik pokrenuti inicijativu za izmjenu zakona i Ustava Republike Hrvatske.

Nastavak s prethodne stranice

rugu zdravstva. Zdravstvo lijeći bolesne osobe, a trudnica nije bolesnica. Zdravstvo štiti život, a pobačaj ubija nerođeno dijete. To je negacija zdravstva kao djelatnosti. Ni demokratskim načelom većine ne može se odlučivati o primjeni nemoralnih postupaka: krade, ubojstva i drugih. To su dublja teološka pitanja što traže puno poštovanje moralnih zakona. Moralni i vrijednosni kriteriji određuju smisao i

svrhu života, a medicina, zdravstvo i demokratski postupci samo su načini, putovi i sredstva postizanja etički ute-meljenih svrha.

U ozračju Dana života i u suglasju s temeljnim moralnim stavovima o ljudskom životu, trajnim etičkim i općeljudskim vrijednostima, Evanđeljem života Svetoga Oca pape Ivana Pavla II., Nacionalnim programom demografskoga razvijanja, Ustavom i Poslancima Predsjednika Republike dr. Fra-

nje Tuđmana - hrvatski narod mora tražiti potpunu zaštitu svojih nacionalnih interesa, poštovanje općeljudskih moralnih i kršćanskih načela, kao i liječničke moralne obveze prema zaštiti ljudskoga života od trenutka njegova začeća do naravne smrti. To je naše suvereno narodno i državno pravo, kategorički imperativ našega održanja, naše savjesti i svekolikog napretka Lijepje naše.

Vlado Hajnić

KANAL

(Napomene: Ljeti 1947. godine mlađi su zatočenici KPD Stara Gradiška izgradili pozamašan odvodni kolektor u logoru. Bio je to težak, pravi ropski rad, a ja sam, kao uspomenu na to, na komadiću papira zapisao jednu pjesmu. Mada nisam pjesnik, niti ova pjesma ima bilo kakvih umjetničkih pretenzija i vrijednosti, mislim da će ona podsjetiti preživjele sudionike na te teške dane i na taj naš građevinski pothvat.)

Živost. Razmahuje se stotina ljudi
I ulazi snaga u iznemoglo tijelo.
Jaki mlazovi svjetla ko goleme tigrove oči
Osvjetljuju veliko djelo.

Gromade zemlje. Tamni usjek i grede,
Daske, pumpe, lopate, blato i mulj.
Kao da sve se kreće, miče i raste.
Sve ovo sad mijenja robova krvavi žulj.

Prolaze sati lagano i tiho...
Čuju se kreštavi glasovi sove
Koja nas sa starog crkvenog tornja
Daleko u noć, ko u smrt, zove.

Titraju zvijezde. Žmirkaju sneno
Na robeve što često gledaju gore
Da vide u njihovom vječnome putu
Treba li dugo još radit do zore.

Odjekuju glasovi. Negdje u mraku svjetlucaju cigarete.
Katkada propara zrak radosne mladosti smijeh
I umukne naglo jer smijat se ovdje
U tuzi mladosti - težak je grijeh!

Diju se Vlašići. Skoro će doseći crkveni torenj.
Već su nam teške lopate, umorne ruke.
Ležaj nas čeka, podatan i drag,
San i par sati zaborava na muke.

Gradi se kanal. Polažemo cijevi,
Ali i snagu svoju promašenu. I radost.
Raste veliko djelo, dižemo spomenik
Na našu tugu, bol i jalovu mladost.

Stara Gradiška, VIII. 1947.

SJEDNICA VIJEĆA HDPZ-a

U prostorijama Društva na Krešimirovu trgu u Zagrebu, u subotu, 18. siječnja 1997. održana je sjednica Vijeća HDPZ-a.

Nakon što je usvojen zapisnik s prethodne sjednice Vijeća, raspravljeno je pitanje zahtjeva za sazivanjem izvanrednog sabora HDPZ-a, temeljem zahtjeva tzv. Poticajnog odbora, lako je sadašnje vodstvo Društva legalno izabrano, a članovi tzv. Poticajnog odbora nisu prikupili Statusom propisan broj podupiratelja, čime bi potkrijepili svoj zahtjev, članstvu je upućen anketni listić, kako bi se na najdemokratskiji način pokazalo da HDPZ ne potresaju nikakve "afere" i kako u njemu nema "raskola".

Prema podacima koje je izložio dopredsjednik g. Jure Knezović, pozivu na sudjelovanje u anketi odazvalo se 53% članova. Potporu legalnom vodstvu izrijekom je izjavilo 91,67% članova, dok je za zahtjev tzv. Poticajnog odbora njih svega 0,81% nevažećih anketnih listića imao 7,67%. Jednoglasno je utvrđeno da se slijedom toga zahtjev Poticajnog odbora proglaši neutemeljenim. Javnosti je upućeno priopćenje koje objavljujemo u prilogu, a koje je dio hrvatskog tiska bar u sažetu obliku prenio.

U sklopu treće točke dnevnog reda podneseno je izvješće Nadzornog odbora, inače objavljeno u božičnom broju "Političkog zatvorenika". Nakon temeljitog i iscrpnog izlaganja gospođe Andelke Franičević, sudionici skupa su - suočeni s alarmantnim podacima - jednoglasno zaključili da se pozove finansijska i kriminalistička policija, kako bi se razbistrije sve nejasnoće u svezi s materijalnim i finansijskim djelovanjem Društva. .

U nastavku je razrađen prijedlog Poslovnika Društva, kojega je pripremio i redigirao g. Slavko Radičević, a utaćene su i osnovne smjernice buduće djelatnosti HDPZ-a. Posebnu je zabrinutost izazvala vijest o Vladinu kresanju sredstava namijenjenih djelatnosti Društva, kao i o otezanju s pokretanjem saborske rasprave o Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika.

U tom je svjetlu odlučeno pojačati pritisak radi stavljanja Zakona na dnevni red Sabora, a radi omogućenja nastavka izlaženja društvenog mjesečnika, određeno je da godišnja pretplata za "Politički zatvorenik" ubuduće iznosi 100 kuna. Godišnja članarina iznosi 60 kuna.

VOX POPULI, VOX DEI!

Skupina članova (ali i nečlanova) Hrvatskog društva političkih zatvorenika pokušala je nametnuti sazivanje izvanrednog sabora Društva, čak i nasuprot Statutu koji predviđa da, između ostalog, na zahtjev jedne desetine članstva, Vijeće mora sazvati Opći Sabor. Od samog početka svoje akcije, ta se skupina koristila optužbama, objedama i pokušajima difamiranja legalno izabranog vodstva HDPZ-a.

S obzirom da su demokratskim glasovanjem na 3. Saboru izgubili potporu, bilo je logično očekivati da će se - radi zaštite interesa Društva i radi zaštite interesa svakoga pojedinog člana - obratiti Vijeću i javnosti tek nakon što prikupe potreban broj podupiratelja. Međutim, oni su odmah bučno stupili u javnost, odajući time i svoje prave nakane. Tako su, uz pomoć tiska koji im je pružio nerazmjerne velik prostor i publicitet, nanijeli Društvu veliku štetu, ne uspjevši ipak podnijeti Vijeću statutarni zahtjev za sazivanje izvanrednog sabora.

Iako je u takvoj situaciji Vijeće HDPZ-a po Statutu moglo mimoći provođenje ankete među članstvom, smatrali smo kako je najdemokratskiji način dati članstvu mogućnost da se svojevrsnim plebiscitom izjasni o zahtjevima tzv. Poticajnog odbora. Stoga je članstvu poslan upitnik, kojim se velika većina članova HDPZ-a izjasnila u prilog legalno izabranom vodstvu Društva. **Vox populi** ne ostavlja dvojbe da je članstvo HDPZ-a svjesno prečih zadaća od izvanrednog saborovanja.

Upitni su listići valjani samo u slučaju da ih je ispunio član evidentiran u središnjoj datoteci Društva. S obzirom na taj kriterij, 74 listića nisu mogla biti uzeta u obzir, ali je važno napomenuti kako od tih glasova, 72 člana podupiru sadašnje vod-

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

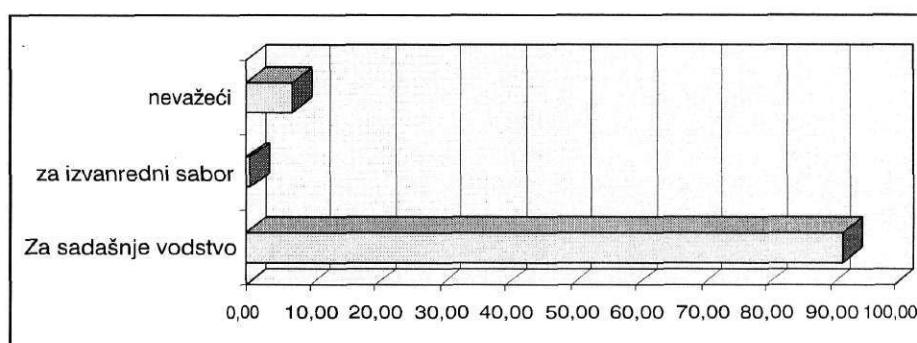
stvo, jedan je za sazivanje izvanrednog sabora, a jedan je listić nevažeći.

Do konca siječnja 1997. godine, ukupno se, dakle, izjasnilo 55,34% članstva, a od toga:

"Primio sam i pročitao vaše izvješće kao i napise članova poticajnog odbora i dajem vama podršku. (...) Zato vas molim, držite se ispravno i uspravno i nepotkuljivo i imat ćete podršku najvećeg broja ljudi našega Društva. Sa željom da i nama sine bolje sutra pozdravlja vas M.M.

RS. "Kleveta ..., uvijek od nje ostane nešto!" (Dostojevski)

"Dajem svoj glas da nas i dalje u našem interesu zastupa i vodi legalno vod-

91,95% podupire sadašnje vodstvo,
0,82% traži sazivanje izvanrednog sabora,
7,23% listića su nevažeći

Vodstvo HDPZ-a najsrdačnije zahvaljuje članovima Društva na plebiscitarnoj potpori, a dirnuto odzivom i razboritošću članstva - želi ovom prigodom navesti ilustrativne i reprezentativne izvatke iz nekoliko pisama potpore:

"U potpunosti podržavam sadašnje legalno rukovodstvo, jer je učinilo više u ovom kratkom razdoblju nego ono prijašnje u cijelom mandatu..." V.R.

stvo HDPZ: Kaja Pereković, Jure Knezović, Andrija Vučemil i članovi Vijeća, koji su obvezni o svim negativnim postupcima članova i pojedinih tijela HDPZ-a pokrenuti odgovarajuće zakonite postupke i o ishodu obavijestiti članstvo HDPZ. (J.R.)"

"1. Za tvrdnje treba imati dokaze.

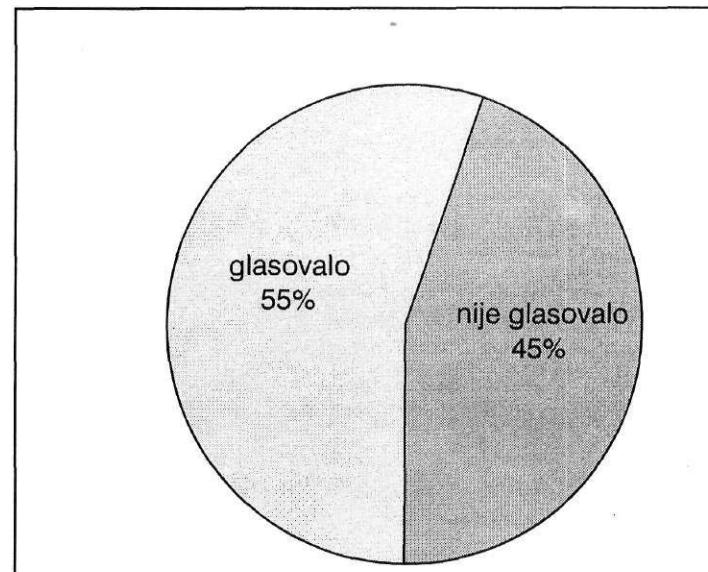
2. Nitko ne može koristiti HDPZ za osobni probitak i interes.

3. Čestit i pošten odnos prema ljudima i radu su dokaz vrijednosti čovjeka.

4. Naš interes može biti samo čisti hrvatski interes!

Istrajte u poštenom radu! (N.Š.)"

Treba li, na koncu, išta kazati, osim one: Pametnom dosta!

Na temelju članka 31 .st.1. i st.2. toč.2. a u svezi s člankom 22.st.1 .toč.1. Statuta Hrvatskog društva političkih zatvorenika, Vijeće Društva u sjednici održanoj 18. siječnja 1997.god. donosi

O D L U K U

O USTROJSTVU HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA

1. OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Ovom Odlukom utvrđuje se ustrojstvo i način rada Hrvatskog društva političkih zatvorenika (u daljem tekstu: Društvo) kao i druga pitanja značajna za rad i djelovanje Društva i podružnica.

Članak 2.

Društvo ostvaruje svoje zadatke i ciljeve u Središnjici i putem podružnica. Suradnja Središnjice i podružnica je obvezatna.

Članak 3.

Podružnica samostalno ostvaruje ciljeve i zadatke utvrđene pravilima podružnice sukladno zakonu, Statutu i općim aktima Društva. Pravila i opći akti podružnice moraju biti u suglasnosti sa Statutom i općim aktima Društva.

Članak 4.

Rad Društva i podružnica je javan. Društvo i podružnice dužne su pravodobno i istinito izvješćivati javnost i članstvo o obavljanju poslova za koje su osnovani. Obaveštanje javnosti osigurava se na način utvrđen Statutom odnosno pravilima.

Članak 5.

Nadzor nad zakonitošću rada podružnice obavlja Središnjica.

2. SREDIŠNICA DRUŠTVA

Članak 6.

Središnjica obavlja poslove od interesa za Društvo kao cjelinu.

Središnjica u obavljanju poslova djeluje pod nazivom Društva, koristi pečat i znak Društva.

Sjedište Središnjice je u Zagrebu, Trg Kralja Petra Krešimira IV.br.3.

Članak 7.

Središnjicu sačinjavaju podružnice. U Središnjici djeluju tijela Društva: Opći sabor, Vijeće Društva, Nadzorni odbor, Izvršni odbor, Sud časti i druga pomoćna tijela koja se osnivanju po odredbama Statuta.

Tijela Društva čine izabrani ili imenovani članovi u sjednici Općeg sabora odnosno drugih tijela Društva, planovi izabrani ili imenovani u podružnicu te članovi Društva i podružnica koji su po svojem položaju članovi tijela Središnjice.

Članak 8.

Temeljni akti Društva su Programska načela i Statut.

Središnjica donosi opće akte.

Programska načela, Statut i opći akti Društva su obvezni za sve članove i podružnice.

Članak 9.

Središnjica ima stručnu službu . Stručna služba naziva se Tajništvo. U Tajništvu se obavljaju stručni i administrativni poslovi u svezi ostvarivanja djelatnosti Društva. Stručnom službom rukovodi tajnik. Poslove u Tajništvu obavljaju zaposlenici i povremene uposlene osobe. Status zaposlenika u svezi njihovog rada uređuje se Zakona o radu i drugim općim propisima iz ove oblasti.

3. PODRUŽNICE DRUŠTVA

Članak 10.

Podružnica je temeljni oblik ustrojstva Društva.

Podružnica je pravna osoba.

Svojstvo pravne osobe podružnica stječe danom upisa u registar.

Članak 11.

Podružnica ima svoj naziv.

Naziv podružnice glasi:

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, Podružnica_____ (mjesto sjedišta).

Skraćeni naziv podružnice glasi:

HDPZ, Podružnica_____ (mjesto sjedišta).

Sjedište podružnice je u mjestu sjedišta županije, ukoliko odlukom o osnivanju podružnice ili pravilima nije drukčije određeno.

Naziv podružnice mora se istaknuti na ulazu u zgradu u kojoj je njezino sjedište.

Članak 12.

Podružnica ima pečat i znak.

Pečat sadrži naziv podružnice. Oblik pečata je istovjetan obliku pečata Društva.

Podružnica upotrebljava znak Društva. Znak podružnice je jednak znaku Društva s naznakom da se radi o podružnici.

Članak 13.

Podružnice Društva jesu:

Br.	Podružnica	Područje županije	Sjedište
01	Zagreb	Zagrebačke	Zagreb
02	Krapina	Krapinsko - Zagorske	Krapina
03	Sisak	Sisačko - Moslavacke	Sisak
04	Karlovac	Karlovačke	Karlovac
05	Varaždin	Varaždinske	Varaždin
06	Koprivnica	Koprivničko - Krizevacke	Koprivnica
07	Bjelovar	Bjelovarsko - Bilogorske	Bjelovar
08	Rijeka	Primorsko - Goranske i Ličko - Senjske	Rijeka
10	Virovitica	Virovitičko - Podravske	Virovitica
11	Požega	Požeško - Slavonske	Požega
12	Sl. Brod	Brodsko - Posavskie	Sl. Brod
13	Zadar	Zadarsko - Kninske	Zadar
14	Osijek	Osječko - Baranjske	Osijek
15	Šibenik	Šibenske	Šibenik
16	Vinkovci	Vukovarsko - Srijemske	Vinkovci
17	Split	Splitsko - Dalmatinske	Split
18	Pazin	Istarske	Poreč
19	Dubrovnik	Dubrovačko - Neretvanske	Dubrovnik
20	Čakovec	Medimurske	Čakovec
		Podružnice izvan teritorija Republike Hrvatske posebno se evidentiraju:	
01	Sarajevo	Bosna i Hercegovina	Sarajevo
02	Mosarf	Rosna i Hercegovina	Mosarf

Članak 14.

Podružnica se osniva za područje jedne ili više županija.

Podružnicu može osnovati najmanje šezdeset političkih zatvorenika koji imaju prebivalište ili boravište na području za koje se osniva podružnica.

Iznimno, podružnica se može osnovati i za područje jedne ili više općina ili grada na osnovi prethodne suglasnosti Vijeća Društva. Prigodom davanja suglasnosti procjenjuje se značaj područja za ostvarivanje ciljeva Društva te potrebe i interesi članova tog područja.

Pripremne radnje za osnivanje podružnice i za sazivanje osnivačke skupštine obavlja poticajni odbor uz pomoć Središnjice. Poticajni odbor ima najmanje 9 članova.

O namjeri osnivanja podružnice poticajni odbor dužan je obavijestiti Središnjicu.

Podružnicu može osnovati i Vijeće Društva bez obzira na broj članova iz st.2 ove Odluke.

Članak 15.

Podružnica se može osnovati i izvan teritorija Republike Hrvatske.

Osnivanje podružnice u inozemstvu nije uvjetovano brojem političkih zatvorenika već potrebama članova područja za koje se osniva.

Osnivanje podružnice moguće je samo na osnovu prethodne suglasnosti Vijeća Društva.

Podružnicu izvan teritorija Republike Hrvatske može osnovati i Vijeće Društva.

Članak 16.

Podružnica se osniva na osnivačkoj skupštini.

Osnivačku skupštinu čine svi politički zatvorenici koji imaju prebivalište ili boravište na području za koje se osniva podružnica.

Osnivačka skupština donosi odluku o osnivanju podružnice i Pravila podružnice te bira članove njezinih tijela.

Članak 17.

Odluka o osnivanju podružnice sadrži:

1. imena i prezimena i adresu stanovanja te JMBG osnivača,
2. naziv i sjedište podružnice,
3. osnovne ciljeve osnivanja podružnice,
4. ime i prezime osobe ovlaštene za obavljanje poslova upisa podružnice u registar.

Članak 18.

Temeljni opći akt podružnice su pravila. Pravila podružnice sadrže osobito odredbe o:

1. nazivu, sjedištu i području djelovanja podružnice,
2. predstavljanju i zastupanju,
3. zadacima i ciljevima te načinu rada i djelovanja,
4. članstvu, pravima , obvezama i odgovornostima članova,

5. upravnim tijelima, načinu izbora i opoziva, trajanju mandata i načinu odlučivanja,
6. osnivanju, ustrojstvu, pravima i obvezama ogranka,
7. sredstvima za rad,
8. načinu donošenja pravila i općih akata i
9. drugim pitanjima od značaja za rad podružnice.

Članak 19.

Tijela podružnice su skupština, upravni odbor i nadzorni odbor.
Skupštinu čine svi članovi podružnice.
Upravni odbor i Nadzorni odbor broje najmanje tri člana.

Skupština bira predsjednika i dopredsjednika.

Tajnika podružnice imenuje Upravni odbor, ako Pravilima nije drugče propisano. Pravilima se može predvidjeti i osnivanje drugih pomoćnih tijela.

Mandat članova tijela podružnice traje dvije godine bez ograničenja ponovnog izbora. Ako pojedinom članu prestane mandat i prije isteka vremena za koje je imenovan ili izabran, upravni odbor može na to mjesto imenovati novog člana čiji mandat traje do isteka mandata prethodnika.

Članak 20.

Podružnica može imati ogranke.

Ogranak se osniva za područje jedne ili više općina ili grada, a može se osnovati i za više mjesta ovisno o potrebama članova. Ogranak nije pravna osoba.

Po osnivanju ogranka cijekokupna dokumentacija o osnivanju dostavlja se podružnici.

Članak 21.

Tijela ogranka su zbor ogranka i izvršni odbor.

Zbor ogranka čine svi članovi Društva s područja ogranka.

Zbor bira predsjednika, tajnika i rizničara ogranka i članove Izvršnog odbora.

Predsjednik, tajnik i rizničar ogranka su članovi izvršnog odbora po svojem položaju.

Članak 22.

Izvršni odbor ogranka može osnovati povjereništvo.

Povjereništvo se osniva za jedno ili više mesta.

Tijela povjereništva su skup povjereništva i povjerenik.

Skup povjereništva čine svi članovi s područja povjereništva.

Povjerenik je član izvršnog odbora po svom položaju.

Članak 23.

Odluku o osnivanju podružnice odobrava Vijeće Društva. Suglasnost Vijeća je sastavni dio zahtjeva za upis podružnice u registar.

Dokumentacija o osnivanju podružnice mora se dostaviti Središnjici.

Dokumenti o osnivanju podružnice čuvaju se kao isprave od trajne vrijednosti.

Članak 24.

Vijeće Društva može odlučiti o raspuštanju tijela podružnice i o prestanku mandata izabranih članova, ako se postupa suprotno općim aktima Društva ili se ne izvršavaju odluke i zaključci Društva. Podružnica se može pripojiti drugoj podružnici ili se spojiti sa drugom podružnicom uz suglasnost Vijeća Društva.

Ako se broj članova podružnice smanji ispod najmanjeg potrebnog broja, Vijeće Društva odlučuje o pripajanju te podružnice drugoj graničnoj podružnici.

Članak 25.

Podružnica prestaje:

1. odlukom glasova dvije trećine članova skupštine podružnice,
 2. odlukom Vijeća Društva ako djeluje suprotno zakonu, Statutu ili pravilima ili ako ne ispunjava ciljeve i zadatke za koje je osnovana,
 3. ako je nadležno upravno tijelo donijelo odluku o prestanku njezina rada,
 4. u slučaju statusnih promjena (pripajanja i spajanja).
- Cinjenice iz st.1 ovog članka utvrđuje Vijeće Društva po svojem poticaju ili na prijedlog skupštine podružnice.

Članak 26.

Administrativno stručne poslove u podružnici obavlja tajnik.

Podružnica može obavljati poslova povjeriti svojim članovima.

Podružnice sa većim brojem članova mogu imati jednog zaposlenika u radnom odnosu sa punim ili nepunim radnim vremenom.

Odluku iz prethodnog stavka donosi Vijeće Društva kojom se osiguravaju i sredstva za zaposlenika.

4. SREDSTVA**Članak 27.**

Sredstva potrebna za ostvarivanje ciljeva i zadataka podružnica ostvaruje od:

1. proračuna županije, grada i općina sa svojega područja,
 2. proračuna Središnjice,
 3. članarine,
 4. dobrovoljnih priloga i darova,
 5. reklame i propagande,
 6. organizacija humanitarnih, kulturnih i drugih priredbi, izložaba i sl.
 7. prihoda izdavačke djelatnosti, prodaje knjiga, brošura, prigodnih oznaka i sl.
 8. drugih izvora.
- Sredstva Središnjice ostvaruju se sukladno odredbama Statuta.

Članak 28.

Za svaku kalendarsku godinu donosi se program rada i finansijski plan.

Program rada i finansijski plan Središnjice donosi Vijeće Društva do kraja siječnja mjeseca tekuće godine.

Program rada i finansijski plan podružnice utvrđuje Upravni odbor. Program i plan moraju se dostaviti Središnjici do polovice mjeseca studenog za sljedeću godinu.

Članak 29.

Središnjica i podružnica slobodno raspolažu sredstvima iz programa rada i finansijskog plana sukladno zakonu, propisima i općim aktima Središnjice i podružnice.

Podružnica ne može bez suglasnosti Središnjice opteretiti ili otuđiti nekretnine ili drugu imovinu čija vrijednost prelazi iznos što ga utvrdi Vijeće Društva.

Središnjica i podružnica dužne su voditi poslovne knjige i sastaviti finansijsko izvješće prema propisima kojima se uređuje način vođenja računovodstva za neprofitabilne pravne osobe.

Nadzor nad upotrebotom i utroškom sredstava, njegove svrshodnosti i učinkovito-

sti provodi Nadzorni odbor Središnjice i podružnice.

5. EVIDENCIJA PODRUŽNICA**Članak 30.**

Središnjica vodi evidenciju podružnica i ogrankaka.

Svaka podružnica ima svoj stalni evidentni broj i podbroj za ogrankake.

Popunjavanje evidencije obavlja se unošenjem podataka u odgovarajuće rubrike.

Svaka podružnica ima pravo uvida u podatke koji se vode u evidenciji za bilo koju podružnicu.

Članak 31.

Zbirka isprava vodi se za svaku podružnicu u posebnom omotu.

U zbirku isprava odlaže se po jedan primjerak zahtjeva za upis u registar uz prilog isprava na temelju kojih je izvršen upis u registar odnosno promjene u njemu, popis ogrankaka, popis članova upravnog i nadzornog odbora, predsjednika, dopredsjednika i tajnika (ime i prezime, adresa stanovanja i JMBG) te izmjene i dopune pravila.

6. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE**Članak 32.**

U slučaju pripajanja ili spajanja podružnice drugoj podružnici njezina imovina prenosi se podružnici kojoj se pridružuje odnosno s kojom se spaja.

U slučaju prestanka djelovanja podružnice njezina prava, obveze i imovina prenose se na Središnjicu.

Članak 33.

Podružnice su dužne pravila i druge opće akte uskladiti s odredbama ove Odluke najkasnije do 31. prosinca 1997. godine.

Članak 34.

Izvršni odbor Društva donosi upute za provedbu ove Odluke.

Članak 35.

Ova Odluka stupa na snagu 1. veljače 1997. god.

Zagreb, 18. siječnja 1997. god.

PREDSJEDNICA DRUŠTVA
Kaja Pereković

Na temelju članka 31 .st.1 .i st.2.toč.2.a u svezi s člankom 22. st.1 .toč.1. Statuta Hrvatskog društva političkih zatvorenika, Vijeće Društva u sjednici održanoj 18. siječnja 1997.god. donosi

O D L U K U

O ČLANOVIMA HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA

1. OPĆA ODREDBA

Članak 1.

Političkim zatvorenikom smatra se osoba koja ispunjava uvjete iz članka 8.st.1 .i 2. Statuta Hrvatskog društva političkih zatvorenika.

2. ČLANOVI DRUŠTVA

Članak 2.

Članom Hrvatskog društva političkih zatvorenika (u dalnjem tekstu Društvo) može, pod uvjetima propisanim Statutom, pravilima i ovom Odlukom, postati politički zatvorenik, dijete političkog zatvorenika rođeno u zatvoru, bračna supruga odnosno suprug ili dijete umrlog, poginulog ili nestalog političkog zatvorenika.

U Društvo se mogu učlaniti i druge fizičke i pravne osobe koje svojim radom i djelovanjem doprinose ostvarivanju ciljeva i zadataka Društva.

Članak 3.

Članom Društva ne može biti:

1. zatvorenik kojemu svojstvo političkog zatvorenika nije priznato u smislu članka 1. ove Odluke,
2. osoba kojoj je prestalo članstvo u Društvu za vrijeme od dvije godine od dana donesene odluke,
3. osoba koja je pravomoćnom presudom suda osuđena na bezuvjetnu kaznu zatvora u trajanju dužem od godine dana.

Članak 4.

Članstvo u Društvu je slobodno i dragovoljno.

Članovi Društva su redovni i izvanredni članovi.

Redovnim članom Društva smatra se politički zatvorenik iz čl.1. ove Odluke i dijete političkog zatvorenika rođeno u zatvoru za vrijeme istrage ili izdržavanja kazne.

Izvanrednim članom Društva smatra se: pridruženi član, počasni član i dobrotvorni član.

Članak 5.

Pridruženim članom smatra se bračna supruga odnosno bračni suprug i djeca s težim smetnjama u razvoju (teže hendičepirano dijete) ubijenog, umrlog ili nestalog političkog zatvorenika. Preudata udovica ne smatra se pridruženim članom.

Počasnim članom može postati zaslужna osoba iz Republike Hrvatske i druge države koja svojim radom, zalaganjem i djelima doprinosi razvitku i ugledu Društva.

Dobrotvornim članom može postati osoba koja svojim redovitim doprinosom materijalno pomaže razvitku Društva.

Članak 8.

Pristupnicu potpisuje osoba koja traži prijam za redovnog ili pridruženog člana.

Uz pristupnicu prilaže se presuda, rješenje Administrativne komisija Vlade Republike Hrvatske, potvrda ili druga isprava kojom se dokazuje postojanje svojstva političkog zatvorenika.

Pridruženi član koji prijam u članstvo zahtjeva na osnovi članstva redovnog člana potpisuje samo pristupnicu. U protivnom podnosi sve isprave koje se traže za upis političkog zatvorenika u članstvo Društva.

Osoba koja želi postati dobrotvorni član podnosi zahtjev kojim dokazuje ispunjavanje uvjeta iz čl.5. ove Odluke.

Do donošenja odluke o upisu u članstvo Društva o podnesenom zahtjevu vodi se posebna evidencija.

Članak 6.

Redovni član ima prava i dužnosti utvrđene u Statutu i pravilima podružnice.

Izvanredni član ima pravo inicijative i sudjelovanja u radu Sabora i skupštine podružnice bez prava da bira ili bude biran.

3. POSTUPAK ZA UPIS U ČLANSTVO

Članak 7.

Osoba koja želi postati članom Društva podnosi pristupnicu ili zahtjev za prijam u članstvo.

Pristupnica ili zahtjev iz st.1 .ovog članka podnosi se podružnici u kojoj podnositelj ima prebivalište ili boravište odnosno sjedište.

Podnositelj zahtjeva koji živi i djeluje u inozemstvu, a na području Republike Hrvatske nema prebivalište niti boravište, podnosi zahtjev podružnici u kojoj želi biti član.

Pristupnica ili zahtjev podnosi se na obrascu koji utvrdi Izvršni odbor.

Podaci na obrascu moraju biti točni i istiniti.

Članak 9.

O prijemu u članstvo odlučuje se na temelju pristupnice ili zahtjeva i priloženih isprava.

Ako podnositelj pristupnice ili zahtjeva nije priložio potrebne isprave ili je potrebno da pribavi nove dokaze, odredit će mu se rok radi nadopune zahtjeva. Rok se može na zahtjev podnositelja produžiti ako postoji opravdan razlog.

Ako podnositelj ne udovolji zahtjevu u određenom ili produženom roku, zahtjev će se odbaciti o čemu će se obavijestiti podnositelj zahtjeva.

4. ODLUČIVANJE O PRIJAMU U ČLANSTVO

Članak 10.

Odluku o prijemu u članstvo redovnog i pridruženog člana donosi Upravni odbor podružnice ili komisija koju osniva. Komisija mora imati najmanje tri člana.

Odluku o dobrotvornom članu podružnice donosi Upravni odbor na osnovi vlastite prosudbe ili prijedloga najmanje petorice članova podružnice.

Odluku o počasnom članu podružnice donosi Skupština na osnovi prijedloga

Upravnog odbora ili prijedloga najmanje deset članova podružnice.

Odluku o počasnom i dobrotvornom članu Središnje donosi Vijeće Društva na prijedlog predsjednika Društva ili na prijedlog Izvršnog dbora.

Članak 11.

Odluka o prijemu u članstvo mora se donijeti u roku od 60 dana od dana predaje kompletne i uredne dokumentacije.

Protiv odluke o odbijanju upisa redovitog ili pridruženog člana, podnositelj može u roku od osam dana od dana prijema odluke izjaviti zahtjev da Vijeće Društva preispita odluku podružnice. Vijeće Društva odlučuje o zahtjevu po prethodno pribavljenom mišljenu Upravnog odbora podružnice.

Članstvo u Društvu postaje punopravno kada ga potvrdi nadležno tijelo podružnice i kada se upiše u Knjigu članova podružnice.

Članak 12.

Redovni i pridruženi član može biti član one podružnice na čijem području ima prebivalište odnosno boravište.

Iznimno i u opravdanom slučaju Vijeće Društva može, na osnovi pismenog zahtjeva člana i po pribavljenom mišljenju podružnice, dozvoliti toj osobi da ostvaruje prava i obveze člana Društva u drugoj podružnici.

Redovni i pridruženi član koji živi i djeli u inozemstvu odlučuje o podružnici u kojoj želi biti član.

Nikto ne može steći svojstvo redovnog ili pridruženog člana u dvije ili više podružnice.

Članovi podružnice su istovremeno i članovi Društva.

Članak 13.

Redovni član i pridruženi član koji promjeni prebivalište odnosno boravište, prenosi svoje članstvo u drugu podružnicu u kojoj ima prebivalište ili boravište.

U slučaju promjene prebivališta ili boravišta člana iz prethodnog stavka, podružnica je dužna novoj podružnici dostaviti sve isprave o članu i brisati ga iz svoje evidencije.

5. PRESTANAK ČLANSTVA

Članak 14.

Članstvo u podružnici prestaje smrću, izjavom o istupanju, neplaćanjem članarine, isključenjem i presudom suda na kaznu zatvora u trajanju dužem od šest mjeseci.

Odluku o prestanku članstva na osnovi izjave o istupanju iz članstva, zbog neplaćanja članarine i zbog presude suda donosi upravni odbor podružnice.

Odluka o prestanku članstva isključenjem člana koji govorom, postupcima i djelovanjem u javnom istupanju ili na drugom mjestu radi protiv ciljeva i ugleda podružnice ili Središnjice, ili koji u radu ovih tijela unosi nered ili strančarstvo, ili koji svojim životom šteti ugledu podružnice i Društva, donosi Upravni odbor podružnice većinom ukupnog broja glasova svojih članova na prijedlog predsjednika podružnice ili po zahtjevu predsjednika Društva.

Vijeće Društva može, na prijedlog Izvršnog odbora, a iz razloga st.3. ovog članka donijeti odluku o isključenju svakog člana Društva.

Do donošenja odluke iz st.3 ovog članka, upravni odbor podružnice ili Vijeće Društva može takvog člana suspendirati od obavljanja funkcije u podružnici odnosno u Društvu.

6. ČLANARINA I EVIDENCIJA

Članak 15.

Članovi Društva plaćaju članarinu.

Visinu članarine za svaku kalendarsku godinu utvrđuje Vijeće Društva.

Članarinu plaća svaki član, osim počasnih i dobrotvornih članova.

Članarina se plaća godišnje do kraja mjeseca travnja za tekuću godinu.

Podružnica može iz opravdanih razloga osloboditi pojedinog člana plaćanja članarine za tekuću godinu.

Članarina pripada u cijelosti Podružnici.

Članak 16.

Redovni i pridruženi član Društva ima iskaznicu. Iskaznica se razlikuje za svakog od navedenih članova:

Iskaznica nije prenosiva.

Počasnom članu izdaje se posebno priznanje umjesto iskaznice.

Dobrotvornom članu izdaje se potvrda umjesto iskaznice.

Veličinu, oblik i sadržaj iskaznice, potvrde i posebnog priznanja utvrđuje Izvršni odbor.

Članak 17.

Podružnica vodi evidenciju o članovima Društva.

Evidencija o redovnom članu sadrži osobito osobne podatke, JMBG, adresu stanovanja, broj rješenja Administrativne komisije, naznaku tijela koje je donijelo odluku o kazni, visinu izrečene kazne, vrijeme izdržane kazne (godine, mjesecu i dane), mjesto izdržavanje kazne, oznaku podružnice i dr.

Oblik, sadržaj i način vođenja evidencije utvrđuje Izvršni odbor Društva.

Središnjica vodi evidenciju članova Društva koji ostvaruju pravo na štetu po osnovi izdržane kazne, pravo na osiguranje u slučaju smrti, osoba smještenih u dom i u drugim slučajevima koje utvrdi Vijeće Društva.

7. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 18.

Podružnice su dužne postupiti po odredbama ove Odluke i provesti reviziju članstva najkasnije do 31. prosinca 1997. god.

Članak 19.

Ovlašćuje se Izvršni odbor Društva da izdaje upute za provedbu ove Odluke.

Članak 20.

Ova Odluka stupa na snagu 1. veljače 1997. god.

Zagreb, 18. siječnja 1997.

PREDsjEDNICA DRUŠTVA
Kaja Pereković

RANJENO SRCE MALOGA DANE

Danas je u školu došla jedna drugarica iz komiteta i s našom učiteljicom nešto dugo razgovarala. Učiteljica je samo šutjela, a drugarica se jako lutila. Moj prijatelj Srećko jednom mi je rekao da u komitetu ne vole našu učiteljicu, a isto je tako ne voli predsjednik Mjesnog odbora. Često je ispitivao pojedine učenike što nam ona govori u školi i potom bi to zapisivao.

Kad je drugarica iz komiteta otišla, učiteljica nam je rekla da ćemo razgovarati o Danu žena. Postavila je pitanje što znamo o tom blagdanu. Prva se javila Ana i rekla:

"To je dan koji je posvećen svim naprednim ženama, a to mi je rekla moja teta koja je bila prvorazborac u partizanima."

Ja sam odmah pomislio na moju pokojnu majku, jer je i ona bila napredna, iako nije bila u partizanima. Baka ju je uvijek hvalila i govorila pokojnom tati kako joj svaki posao lijepo napreduje. Odmah sam digao ruku i pohvalio je da to svi čuju. No, Vaso mi je odgovorio da to nije tako. Njegova je mama najnaprednija, jer nikada ne ide u crkvu, čak je i na sprovodu svomu pokojnom ocu ostala pred crkvom dok nije završio vjerski obred. I Marija je rekla da ni njezina mama ne ide u crkvu, jer ne vjeruje u Boga.

Dok su pojedini učenici govorili o takvim "naprednim" ženama, učiteljica je samo šutjela, jer ona sigurno ne misli tako, ali ne smije ništa reći, jer je u razredu i Slobodan, a njegov je otac predsjednik Narodnog odbora, i nje ga se svi boje pa i učiteljica.

Na odmoru mi je Srećko šapnuo da on vjeruje u Boga, ali to nitko ne smije znati, jer njegov otac radi u općini, pa bi ga otpustili iz službe, a zna da u razredu ima mnogo onih koji vjeruju. On je siguran da i učiteljica vjeruje, jer je neki dan kroz prozor njezine sobe na zidu vidio raspelo; zato nikoga ne pušta unutra bojeći se predsjednika.

Piše:

Josip POLJAK

Za domaću zadaču dobili smo zadatku da svatko opiše svoju majku i daruje joj stručak poljskog cvijeća. Lako onima koji imaju živu mamu, a meni je teško, jer sam imao samo sedam godina kad su je partizani odveli i nikada više nismo doznali za nju. Nu, ipak je se jako dobro sjećam, pa ću već nešto napisati. A, umjesto cvijeća, baka i ja zapalit ćemo svijeću. Ja bih najradije opisao baku, jer se ona za mene jako brine i samo nju imam i nikada me ne tuče kao Nikolina mama njega, ali ne smijem jer mi ona ipak nije majka.

Nakon ručka baka mi je rekla da pustim ovce i da se ranije vratim kako bih stigao napisati domaću zadaču. Ja zadaču uvijek brzo napišem, ali ovu o majci bit će malo teže. O tome s bakom ne smijem razgovarati, jer ona za mamom i tatom često plače, a tada sam i ja žalostan pa ne mogu učiti.

Zadaču sam počeo pisati tek navečer kraj petrolejke. Baka je nešto šivala, a nakon toga tiho molila krunicu i iza svake desetice duboko uzdahnula. Sigurno se sjetila mame, jer ona se za nju često moli Bogu. Ja sam olovkom neprestano nešto šarao, ali nikako nisam mogao započeti, jer sve što bih napisao sigurno se ne bi svjedjelo nekim učenicima, a osobito Mili i Vaši, koji me uvijek nazivaju fašistom, jer mi je otac poginuo kao domobran. Ali to nije istina, jer on nije bio fašist. Baka kaže da je poginuo braneći domovinu.

Kad je počeo rat, tatu su odmah pozvali u vojsku, jer je bio domobranički časnik. Ja sam se za njega jako bojao, jer su govorili da u ratu ubijaju ljudi. Nu, majka me je tješila i rekla da to nije istina, ali su ona i baka ipak plakale kad je odlazio. Mene je čvrsto

zagratio, poljubio i rekao da slušam mamu i baku, a on će se brzo vratiti.

Ubrzo nakon njegovog odlaska, u naše su selo došli partizani. Pozvali su moju mamu i nešto je dugo ispitivali, što ja nisam smio znati. Baka ih nije voljela i govorila je da su neznabosći. Jedne večeri netko je pokucao na naša vrata. Svi smo se preplašili, a baka je rekla da su to sigurno partizani. Ali, nasreću, bio je to ujak Tomo. Kad su majka i baka otvorile vrata, on im je nešto šapnuo da ja ne čujem, a one su počele plakati. Te večeri nisam mogao dugo zaspati, a ujutro, kad sam ustao, majka me je plačući čvrsto zagrlila i rekla da je tata poginuo. Nu, ja to nisam htio vjerovati.

A sada ipak moram pisati zadaču. Odlučio sam napisati sve, bez obzira hoće li se to svijjeti ostalim učenicima. Siguran sam da će moja učiteljica biti zadovoljna sastavkom, a to mi je najvažnije.

Evo moga sastavka:

Moja je majka bila jako dobra i marljiva. Nikada se ni s kim kod kuće ni u selu nije svadala i svi su je voljeli. Baka joj je često prigovarala da previše radi.

"Odmori malo, kćeri, ima više dana nego kobasica", znala bi joj kao u šali dobaciti.

Kad je rat završio, svi su se veselili, posvuda su bile izvještene zastave s crvenom zvjezdrom, a moja je majka krišom plakala. Mislila je na tatu za čiji grob nije nikada doznala; čak se nije usudila obući ni crnu haljinu, jer bi je predsjednik još više mrzio.

Sljedeće godine pošao sam u školu i mama se tomu jako veselila. Svaki dan me pitala što smo u školi učili i pomagala mi kod učenja. Slobodan je tata nije volio, čak joj ni na pozdrav nije htio odgovoriti. Kad je bila velika suša, Narodni odbor dijelio je hranu: brašno, ulje, sol i šećer. Neki, a među njima i moja mama, nisu ništa dobili. Pojedini su me učenici nazivali fašistom, a osobito susjedovi Pero i Đuro. Kad su se igrali rata, meni

su odredili ulogu fašista, jer mi je otac bio "fašist", a oni će biti partizani. Nu, ja ne smijem pobijediti, jer u ratu fašisti nisu pobijedili. Kako ja nisam na to pristao, tukli su me, ali me je učiteljica uvijek uzela u zaštitu.

Mamu su često pozivali u komitet i tamo je po nekoliko sati ispitivali, a jednom se čak čitavu noć nije vratila. Uvijek se vratila suznih očiju, ali nama o tomu nikada ništa nije govorila. Baka ju je tješila, a za umirenje zajedno bismo naglas izmolili Očenaš. Ujak je k nama često dolazio, ali uglavnom kad se smračilo da ga ne bi netko vidio i nešto dugo s mamom razgovarao što ja nisam smio čuti. Ona je svakim danom bivala sve tužnija, i, kad me nije bilo doma, često je plakala. To mi je jednom rekla strina Marta.

Za Dan Republike bilo je svečano primanje u pionire. Neke, a među njima bio sam i ja, nisu primili. Ne znam zašto su primili Stevu, koji je slab učenik, a mene odličnog ne. Sigurno je to radi tate, pa mi nije žao. I mojoj je učiteljici bilo krivo. Prišla mi je na odmoru, blago me pomilovala i rekla: "Nemoj se žalostiti; ti si ipak dobar i vrijedan učenik. Primit će te iduće godine; za to će se ja pobrinuti." O tomu nisam s bakom kod kuće razgovarao.

Kad smo jednom bili sami kod kuće, mama mi je drhtavim glasom i suznih očiju rekla: "Ako mene jednog dana odvedu partizani, slušaj baku i dobro uči!" Nisam to razumio, ali je nisam ništa pitao da je još više ne ražalostim. U razredu su mi neki učenici u posljednje vrijeme govorili daje moja mama narodni neprijatelj, ali ja to nisam htio vjerovati.

Bio je Božić i padao je gusti snijeg. Pošao sam s majkom na Misu. U crkvi je bilo jako lijepo. Pjevale su se božićne pjesme; čak je i moja majka pjevala. Kad smo se vraćali kući, nedaleko župnog dvora stajala su dva čovjeka. Kad ih je majka ugledala, čvrsto me je stisnula za ruku i htjela požuriti, ali joj je jedan prepriječio put i nešto grubo opsovao, a drugi joj je časkom na ruke stavio lisice. Ona se odupirala i nije htjela pustiti ruku, ali joj to nije uspjelo. Jedan me je uhvatio za ovratnik i grubo bacio u grabu punu

snijega. Kad sam se nekako iskobeljao, majku su već dovukli do kamiona u kojem je već bilo nekoliko ljudi zavezanih ruku. Ona je iz svecg grla povikala: "Dane, sine...!" A što je dalje rekla, nisam uspio razumjeti.

Dotrčavši kući, odmah smo se baka i ja uputili prema Narodnom odboru, gdje se već sakupilo mnogo ljudi, uglavnom žena i djece i pokoj starač. Tražili su da uhićene puste kući, ali su ih milicajci, psujući, grubo tjerali. Nakon nekog vremena, pred odborom se pojавio predsjednik i rekao da idemo doma, a zatvorenici će brzo biti pušteni svojim kućama. Baka je plakala i te noći nismo išli na spavanje, očekujući majčin povratak. I drugoga dana čekali smo je čitav dan. Baka nije ništa radila niti sam ja išao u školu.

Nu, prošlo je mnogo dana i noći, a mama se nikada nije vratila niti smo o njoj bilo što doznali. Jedna je susjeda mojoj baki u povjerenju rekla da su sve uhićenike još iste noći doveli do jedne jame, za koju se pričalo da nema dna, i u nju ih pobacali. Ja znam gdje je ta jama, jer su neke žene na Dan mrtvih tamo palile svijeće, ali je to kasnije milicija zabranila s obrazloženjem da tamo nema nikoga. "A zašto onda brane paliti svijeće?", pomislio sam u sebi.

Već sljedećeg ljeta posjetili su mojoj baku jedan drug i drugarica iz općine i dugo s njom razgovarali. Ja sam bio skriven iza peći i sve sam čuo. Rekli su baki da će me smjestiti u dom, jer nemam roditelja, a ona je stara pa se ne može za mene brinuti. Ona na to nikako nije htjela pristati, a oni su rekli, budući da sam dijete narodnih neprijatelja, da će o tom odlučiti općina. Ja na to ne bih nikada pristao i odlučio sam, čim se netko nepoznat pojavi, pobjeći u štalu i sakriti se među ovce, pa me tamo neće pronaći. Nu, više nisu dolazili.

Ja znam da su moju mamu bacili u jamu radi tate, ali, kako je ona bila jako dobra, sigurno je u raju. I tata je tamo. Baka kaže, ako budemo dobri, da ćemo i mi u raj. Jednom sam joj rekao da mrzim partizane, jer su mi ubili roditelje, ali me ona strogo ukorila, jer se nikog ne smije mrziti, pa ni

najvećeg neprijatelja. Zato ja ne mrzim ni Slobodana, iako me naziva narodnim neprijateljem i fašistom.

Ljudi se boje smrti, a ja ne, jer znam da će nakon smrti u raj i tamo se sastati s mamom i tatom. Ni moj najbolji prijatelj Željko, koji me uvijek uzima u zaštitu kad me netko napada, nema majke. Ona je umrla zbog bolesti, pa često odlazi na groblje i tamo na njezinu grobu pali svijeće i nosi cvijeće. Ja za moju mamu palim svijeće doma, jer ne znam za njezin grob, a kod jame to brani milicija.

Eto, to je moj sastav o majci i njezinoj gorkoj sudbini.

Sljedećeg dana, već na prvom satu, učiteljica je pregledavala sastave, a neki su i na glas čitali pred čitavim razredom. Ja sam mirno sjedio i sa strahom čekao, hoće li i mene prozvati. Nu, ona je samo uzela moju bilježnicu, šetala između klupa i u sebi čitala. Onda se približila prozoru i brišala suze. Svi su mislili da je prehlađena, ali ja znam da nije. Njoj je bilo žao moje mame. Tijekom nastave uvijek me lijepo pogleda i pogladi po kosi, jer je dobra. Zato će i ona nakon smrti u raj i tamo upoznati moju mamu i moga tatu.

Danas je Dane uspješan poslovni čovjek u dalekom Los Angelesu u U.S.A. Za rodni kraj veže ga jama, kraj koje sada slobodno pali svijeće i grob drage mu bake koja mu je bila u odgoju i otac i majka, i zajedno s njim stojički podnosiла sve "blagodati" socijalizma, koji je duboko ranio njegovo dječe srce, čije krvarenje ni do danas nije zaustavljeno, jer za to nema lijeka.

Ne zaboravlja ni svoju dragu učiteljicu, koja ga je tješila kad ga nisu primili u pionire i koja je kraj prozora plakala čitajući njegov sastav o majci.

Posjeti čak i svog školskog druga Slobodana, sina nekadašnjeg predsjednika Narodnog odbora, koji ga je u djetinjstvu nazivao narodnim neprijateljem i fašistom. Nije mu oprostio, jer mu nema što oprostiti. Djeca nisu kriva za grijehu svojih roditelja.

BIJELA KNJIGA O SLUČAJU DR. ANDRIJE ARTUKOVIĆA

Već i površna raščlamba okolnosti u kojima je do izručenja i suđenja došlo, ukazuje na to da je po mnogočemu suđenje dr. Andriji Artukoviću bilo više od suđenja pojedincu. Progon Artukovića znači progon Hrvatske, zapisao je 1975. godine američki povjesnik Michael C. McAdams.

Nakon izručenja Jugoslaviji u veljači 1986. godine, u Zagrebu je na smrt osuđen bivši hrvatski politički uznik, skoro polustoljetni politički emigrant i ministar u vladama NDH, dr. Andrija Artuković. Iste godine kad je izručen dr. Artuković, u javnost je procurio Memorandum SANU. Tzv. JNA je preustrojila "vojne oblasti" radi lakšeg držanja Hrvata u pokornosti i radi stvaranja pravnih prepostavki za oružanu intervenciju u Hrvatskoj, do čega je i došlo 1991. godine. U isto je doba SPC novim upravnim ustrojstvom htjela demonstrirati da je srpsvo zapadno od Drine jednako važno i jednakog brojno kao ono u Srbiji.

Godine 1986. objavljen je pretisak Novakova velikosrpsko-masonske pamfleta protiv Hrvata i Katoličke crkve, **Magnum crimen**. O hrvatskoj "genocidnosti" i "fašistoidnosti" raspisali su se Bulajići, Đurići, Skoke, Miljuši... Službena je, komunistička ("antifašistička") Hrvatska šutjela. U tom je svjetlu politički proces protiv dr. Andrije Artukovića prerastao suđenje pojedincu, pa čak i suđenje mnogočemu tragičnom iz doba Nezavisne Države Hrvatske. On nije bio proces ni zločinima počinjenim od strane tadašnjih hrvatskih vlasti, kao ni zločinima počinjenim u ime te države (još manje, dakako, zločinima počinjenim

"... agenti Gestapoa rekli su dr. Artukoviću da nazočnost hrvatskih nacionalista u Njemačkoj ometa njemačko-jugoslavensko zbližavanje, pa će ga ubuduće držati u kućnom pritvoru."

protiv hrvatskog naroda i hrvatske države!).

Taj je proces predstavljao suđenje hrvatskoj borbi za nezavisnost. Uz pomoć hrvatskih kvislinga, širena je protuhrvatska hysterija i spremao se konični obračun sa svima koji su mislili hrvatski, pa čak i s onima koji su u borbi protiv Hrvatske okrvavili ruke,

Piše:

Michael C. McAdams

vjerujući da je Jugoslavija nešto različito od Veleke Srbije.

Proces protiv A. Artukovića tek će ka povjesnu, političku i pravnu revalorizaciju. Povodom obljetnice Artuk-

Naslovna stranica časopisa "Republika Hrvatska" iz 1987. godine

ovićeva izručenja, a prije svega radi nekih zanimljivih, prosječnom Hrvatu uglavnom nepoznatih činjenica te pouke koju nam pruža strani pisac,

ladi **Croatian Information Service**. S engleskog preveo T. Jonić:

BIJELA KNJIGA

"Dne 20. svibnja 1974. jedna je članica američkog Kongresa njavila da će zahtijevati izručenje "optuženog ratnog zločinca" Andrije Artukovića. Od tada se Artuković proteže po brojnim člancima i emisijama tiskanih i elektronskih medija, kao i po priopćenjima za javnost Jugoslavenskoga informativnog centra u New Yorku. (...) Ova je "Bijela knjiga" pripravljena radi dokumentiranog odgovora na najčešća pitanja o dr. Artukoviću, koja postavljaju pripadnici tiska, povjesnici i druge zainteresirane osobe. (...)

* Tko je dr. Andrija Artuković?

On je rođen 29. studenoga 1899. u Hercegovini, u Hrvatskoj, tada dijelu Austro-Ugarske. (...) Kao i mnogi drugi Hrvati, dr. Artuković je osjećao kako je jugoslavenska država, koja je uspostavljena kao posljedak prvoga svjetskog rata, onemogućila hrvatsku nezavisnost i dovela hrvatski narod pod srpsku dominaciju.

U rujnu 1932. hrvatski su seljaci u Lici i u Dalmaciji pokušali očajnički ustanak. (...) Kako bi bila spriječena revolucija, u Liku je upućena posebna postrojba srpskog oružništva, s nalogom da uhiti sve hrvatske pravake. Da bi izbjegao uhićenje, dr. Artuković je napustio zemlju.

Boraveći u izbjeglištvu u Engleskoj, dr. Artuković je saznao za ubojstvo kralja Aleksandra (9. listopada 1934.) kad su ga uhitile engleske vlasti. Na jugoslavensko je traženje izručen Francuskoj (gdje se ubojstvo dogodilo), lako nisu mogli ustanoviti svezu između Artukovića i Aleksandrove smrti, Francuzi su ga predali jugoslavenskim tijelima koja su ga na jugoslavenskom ratnom brodu odvezla iz Francuske. Njegovo uhićenje i tamno-

objavljujemo - bez ikakvih intervencija - djelomični prijevod brošure američkog povjesnika **Michaela C. McAdamsa**, "White Paper on Dr. Andrija Artuković" ("Bijela knjiga o dr. Andriji Artukoviću"). Brošura koja s bilješkama opisuje 54 stranice, objavljena je 1975. u Californiji, SAD, u nak-

vanje privukli su međunarodnu pozornost, a sve su hrvatske organizacije, neovisno o svojoj političkoj orijentaciji, zatražile njegovo oslobađanje. Jedan od njegovih glasnih zagovornika bio je i Milovan Đilas (auktor **Nove klase**),

"Američki poslanik u Beogradu izvješćivao je 8. ožujka 1940. kako samo u Zagrebu ima 20.000 frankovaca i kako bi frankovci na slobodnim izborima dobili ukupno najmanje 25% glasova."

komunistički prvak koji će pod Titom postati dopredsjednikom Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Šezdesetih odvjetnika javila su se u Artukovićevu obranu. Poslije devetnaestmesečnog pritvora bez podizanja optužnice, dr. Artuković je predveden pred "Sud za zaštitu države". Pušten je nakon trodnevnog "suđenja". Shvatio je da su ga pustili kako bi se izbjegla opasnost općeg revolta i kako bi ga se smaklo po povratku u Hrvatsku. Da bi spasio život, ponovno je pobegao iz zemlje.

Bio je sloboden do rujna 1936. godine, kad ga je u Berlinu uhićio **Gestapo**. On i drugi hrvatski prvaci u Njemačkoj uhićeni su i držani u zatvoru ili u kućnom pritvoru, bez podizanja bilo kakve optužnice, sve do 1938. godine. Pustivši ga tada iz zatvora, agenti **Gestapoa** rekli su dr. Artukoviću da nazočnost hrvatskih nacionalista u Njemačkoj ometa njemačko-jugoslavensko zbližavanje, pa će ga ubuduće držati u kućnom pritvoru. Da bi izmakao ponovnom gestapovskom uhićenju, Artuković je pobegao u Belgiju.

Po proglašenju hrvatske nezavisnosti 10. travnja 1941. godine, dr. Artuković je služio kao član nove hrvatske vlade. (Pojedinosti o tom razdoblju bit će obrađene u nastavku teksta.)

Kad je Hrvatska 1945. pala pod maršala Tita i postala dijelom FNRJ, Artuković je proglašen "ratnim zločincem". Ponovno je morao bježati iz rodne Hrvatske.

Dva mjeseca su ga britanske vlasti u Austriji držale u pritvoru, radi eventualnog izručenja Jugoslaviji. U to su vrijeme tisuće Hrvata na partizanski zahjev deportirane natrag zbog različitih "ratnih zločina". Optužbe protiv Artukovića Britanci nisu našli utemeljenima, pa su ga pustili s diplomatskom putovnicom.

Potpuno svjesna njegova identiteta, švicarska je vlada izdala dr. Artuković uputne isprave na ime "Alojz Anić", kako bi ga zaštitila od udbinih agenata koji su ga trebali ubiti. Iz Švicarske je pobegao u Irsku, a potom u Sjedinjene

cionarna Organizacija), poznatijeg pod nazivom Ustaški pokret. (...)

* **Kako su ustaše došle na vlast?**

Aleksandrova diktatura nije zaustavila hrvatski nacionalizam, nego ga je zapravo ojačala. (...) Sporazumom od 26. kolovoza 1939. stvorena je poluautonomna "Banovina", poput rješenja iz bivše Austro-Ugarske. Vladko Maček, vođa hrvatskih seljaka, imenovan je dopredsjednikom vlade (taj položaj prije nije postojao, a stvorene da bi se Hrvatima prepustilo "mjesto na vrhu" dok je potpuni nadzor nad vlašću i dalje ostao u rukama "stare garde".) (...) Američki poslanik u Beogradu izvješćivao je (8. ožujka 1940., op. prir.) kako samo u Zagrebu ima 20.000 frankovaca i kako bi frankovci na slobodnim izborima dobili ukupno najmanje 25% glasova. U tajnom brzojavu State Departmentu u ožujku 1940., američki poslanik Arthur B. Lane iskreno je izrazio svoje mišljenje o sporazumu koji je doveo do stvaranja "Banovine" Hrvatske:

"Danomice je jasnije kako sporazum od 26. kolovoza 1939. nipoš-

ne Države. Provevši šest mjeseci u SAD-u, zatražio je produljenje vize pod imenom "Dr. Artuković alias Alois Anich". Viza je produljena pod imenom "Andrija Artuković". (...)

Godine 1951. dr. Artuković je ponovno uhićen radi izručenja Jugoslaviji. Ovaj put uhitile su ga američke vlasti, na zahtjev Titove vlade. Nakon provedena postupka koji je trajao od 1951. do 1959. godine, američki sudovi - uključujući i Vrhovni sud - odbili su Zahtjev za njegovim izručenjem.

Danas ga opisuju kao mirnog, povučenog čovjeka koji glavninu dana provodi čitajući i svirajući glasovir.

"... tvrdi se, bez ikakve dokumentacije, da je za ustaškog režima ubijeno 800.000 samo Srba. Tu brojku počinje preuzimati i najveći dio američkog tiska, s tim da se govori o "Židovima i Srbima" (iako izvorni pamflet nije uopće spominjao židovske žrtve, a isticao je da obuhvaća sve žrtve "genocida" od 1900. do 1950. godine)."

The New York Times od 20. siječnja 1975. bilježi kako ga "... susjadi opisuju kao prijaznog i veselog starca koji uvijek pozdravlja svoje susjede."

Ipak, tijekom šezdeset dana prije tog napisa, dr. Artuković i njegova obitelj bili su izloženi desetini prijetnji smrću, a njegov je brat sa svojom obiteljju pretrpio oružani napad i podmetanje eksploziva. Vođa terorističke organizacije koja je preuzeila odgovornost za bombu (dva su sudionika uhićena na licu mjesta), obećava nove napade na Artukovićev dom i imovinu svih koji ga na bilo koji način podupiru. Zbog takve stalne prijetnje umorstvom, Artuković od 1959. uskraćuje sve dodire s javnošću ili tiskom.

* **Je li dr. Artuković bio nacist?**

Ne. Dr. Artuković je bio član UHRO-a (Ustaša - Hrvatska Revolu-

to nije riješio hrvatsko pitanje i končno ujedinio jugoslavensku državu. Razlike u religiji, kulturi i predaji između Srba i Hrvata još postoje, a dvadesetjedna godina obostrana neprijateljstva ne može se izbrisati političkim sporazumom."

(...) Američki konzul u Zagrebu, J. J. Meily ovako opisuje preuzimanje vlasti (prigodom proglašenja NDH, op. prir.):

"... Oko četiri popodne tisuće je oduševljenih građana srčano pozdravljalo prve redove njemačkih motoriziranih snaga. U međuvremenu je mala skupina organiziranih frankovaca ili, kako se sami nazivaju, ustaša, pod vodstvom ustaše bojnika Čudine, frankovačke sveučilišne mladeži i Građanske straže bez ikakva otpora preuzeala sve javne urede, željeznicu i krugovalnu

postaju. Tako je ostvareno beskrvno (ubijen je jedan redarstvenik) odcjepljenje Hrvatske od jugoslavenske države." (...)

* **Koje je položaje dr. Artuković zauzimao u ustaškoj vladi?**

Od 16. travnja 1941. do 10. listopada 1942. bio je ministrom unutarnjih poslova. Od 10. listopada 1942. do sredine 1943. služio je kao ministar pravosuđa, a od 1943. do konca (8. svibnja 1945.) bio je državni prabilježnik, čuvar državnog pečata."

NEUVJERLJIVOST JUGOSLAVENTSKE OPTUŽBE

Objašnjavajući da se cijelokupno redarstvo i sabirni logori nisu nalazili u Artukovićevu djelokrugu, McAdams upozorava na neuvjerljivost, nepreciznosti i proturječja u jugoslavenskim zahtjevima za Artukovićevo izručenje te nastavlja:

"Protiv njega nema nikakve optužbe koja bi se odnosila na razdoblje kasnije od 10. listopada 1942. godine.

Nasuprot brojevima kojima se bave sudovi, Jugoslavenski informativni centar - američka ispostava državnog ministarstva propagande - u brojnim prigodama spominje "tisuće" i "stotine tisuća" žrtava. Godine 1952., samo godinu nakon prve optužbe, u pamfletu kojega je objavilo Vijeće srpske narodne obrane (Randolph Street, Chicago III), tvrdi se, bez ikakve dokumentacije, da je za ustaškog režima ubijeno 800.000 samo Srba. Tu brojku počinje preuzimati i najveći dio američkog tiska, s tim da se govori o "Židovima i Srbima" (iako izvorni pamflet nije uopće spominjao židovske žrtve, a isticao je da obuhvaća sve žrtve "genocida" od 1900. do 1950. godine). Vrhunac je dosegnut u prosincu 1973., kad je veliki američki magazin koji se čita diljem svijeta, optužio Artukovića za "... sustavni pokolj skoro milijuna Židova i Srba. A on je odobrio i naloge temeljem kojih su deseci američkih pilota poslati pred streljački vod. (...)".

Sažeto izlažući demografske podatke, auktor dolazi do zaključka da se nakon rata broj Srba u Jugoslaviji povećao, dok se broj Hrvata smanjio te, spominjući da prema zatajenim jugoslavenskim službenim podacima, ukupan broj žrtava u sabirnim logorima

iznosi 51.534 osobe, prelazi na sudbinu Židova i problem rasnog zakonodavstva:

"Kao i u drugim područjima koje su Nijemci zaposjeli, Gestapo i SD (Sicherheitsdienst) SS-postrojbi, dje-

bezrezervno potvrdio, baš kao i u ostatkom dijelu Hrvatske. Te je službenike Artuković izabrao bez obzira na njihovu političku orijentaciju i samo na temelju njihove akademske izobrazbe i sposobnosti. (...)

"... odnosi se na mornare "Hrvatske legije" na Crnome moru. To je priča o hrvatskim mornarima koji riskiraju život da bi pomogli Židovima koji pred njemačkom okupacijom bježe iz Rumunske te im omogućili siguran dolazak u neutralnu Tursku."

lovali su i u Hrvatskoj. (...) lako je hrvatska vlada pod njemačkim pritiskom uvela rasne zakone, hrvatski narod i hrvatski zakoni u mnogim su prigodama izlazili Židovima ususret. Jedan je zakon preinačio njemačko rasno zakonodavstvo na način koji je stotinama Židova i djeci iz miješanih brakova dopuštao da izbjegnu nacistima. Drugi je zakon davao puno državljansko pravo Židovima koji su se istakli u "službi hrvatskoj državi". Razlozi za takav propis postaju očiti kad se uoči udio Židova u hrvatskom vodstvu i među državnicima. (...)

W. H. Allen u knjizi **The Destruction of the European Jews (Uništenje europskih Židova)** piše kako je (njemački redarstveni attaché, SS-Oberstürmbannführer) **Helm istaknuo problem počasnih arijevaca još neriješen: mnogi od njih su još na položajima. Helm upozorava da mnogi hrvatski pravci imaju snažne obiteljske veze sa Židovima (neki članovi vlade oženjeni su Židovkama).**"

Možda najglasniji protivnik nacistickej rasnoj politici bio je zagrebački nadbiskup (kasnije kardinal) Stepinac. (...) Za svoje protunacističko držanje kardinal je Stepinac nagrađen zatvodom kao "antidržavni element". (...)

Primjeri da Hrvati sakrivaju Židove u svojim domovima, primjeri ilegalnog krijumčarenja Židova u dio Hrvatske okupiran po Talijanima (Talijani su također odbijali slijediti njemačko rasno zakonodavstvo) i primjeri službenika koji su Židovima izdavali krivotvorene dokumente, brojni su. (...) Među onima koji su najviše pomagali Židove, bili su kotarski predstojnici u području pod posadom talijanske Druge armije. (...) Sve je kotarske predstojnike imenovala Banovina, a Artuković ih je

Opsežna bi se studija mogla napisati o vladinim i nevladinim "podzemnim vezama". Jedna je posebno značajna, a odnosi se na mornare "Hrvatske legije" na Crnome moru. (...) To je priča o hrvatskim mornarima koji riskiraju život da bi pomogli Židovima koji pred njemačkom okupacijom bježe iz Rumunske te im omogućili siguran dolazak u neutralnu Tursku. (...)

Koliko je Židova deportirano iz Hrvatske? Broj vjerojatno nikad neće biti utvrđen. (...) Mora se, međutim, upozoriti da je međunarodni sud u Nürnbergu odgovornima za to proglašio njemačku vladu, SD organizaciju SS-a te Gestapo."

Potom pisac raspravlja o odnosu Srba i hrvatske države:

"Pitanje progona Srba posve je drugačije naravi. Da bi se shvatili ti događaji, potrebno je ispitati situaciju u kojoj su se Hrvati nalazili. (...) Ne posredno nakon njemačke invazije, četnici su započeli pohodima na hrvatske gradove. Te su se skupine sastojale od ranijih pripadnika jugoslavenske kraljevske vojske, koji su ostali u Hrvatskoj kad se ta vojska raspala pred udarima snaga Osi. Prema **New York Timesu** (od 12. travnja 1941., op. prir.), prvi se četnički pokolj Hrvata dogodio čak i prije nego što su Hrvati proglašili nezavisnost. Dne 13., 14. i 15. travnja 1941. srpske su snage razorile sela Struge i Ilici. Sve su žrtve bile civilni, tim prije što u tri dana nije došlo do učvršćenja hrvatske vlasti, a kamoli do stvaranja vojske koja bi štitila pučanstvo. Skoro neposredno nakon toga su hrvatski seljaci započeli represalijama protiv lokalnoga srpskog pučanstva. To se nastavilo tijekom rata. (...)"

(nastavak slijedi)

SJEĆANJA

S mukom, pomažući se štapom, prelazim još onih par stuba ispred kućnih vrata i evo me u vrtu.

I opet jesen.

Raznobojno lišće prekrilo je stazu. Jedino ga mete vjetar jer sam ja za to već preslab.

Godine su prošle.

Neprimjetno.

Gdje je sada ona 1945. godina, kada sam iste takve jeseni virila kroz zatvorske rešetke. Najprije u Savskoj, a zatim u Đordićevoj; zatvorena ni kriva ni dužna s još tolikim nedužnim dušama mojega napačenoga naroda.

Što sam ja bila kriva?

Što su bile krive križarice (djevojčice koje su pjevale u crkvenim zborovima), što moj jedni suprug robijači pet dugih godina; pet jeseni koje njegove oči nisu mogle slobodno gledati i diviti se.

Jedva sam se spasila. Mislim da me spasio sam dragi Bog, jer sam uspjela pokazati nevaljalog čovjeka koji se koristio tuđom nevoljom nanoseći im još i nove.

Kolikim je ucviljenim majkama i suprugama taj čovjek oduzeo imovinu ne održavši obećanje da će pomoći njihovim najmilijima, dapače, izbaviti ih iz zatvora.

Kako su mogle vjerovati?

Kako sam i ja povjerovala?

To je barem lako kad govori srce umjesto razuma.

Svaka ponuđena ruka čini ti se pravom.

Nu, nije bilo tako. Ne samo da sam platila novcem, slomljennim srcem, platila sam i sa 4 mjeseca provedenim u istražnom zatvoru plašeći se povremeno, da više i neću ugledati ni svoga muža ni svoga malodobnog sina Zlatka.

Kakve su to bile godine? Godine užasa, straha, godine bez nade. Plaćao si i za ono što si učinio i za ono što nisi. Plaćao si za sve.

Krvlju.

Kolikih bih noći slušala jauke odvedenih, nikad više pronađenih? Nova cesta, Đordićeva, Nova Ves, barike kod Mirogoja, Kanal, Prečko, bili su nijemi svjedoci gušenja vjere, razu-

Piše:

Emilija MALOVIĆ

ma, osjećaja. Ipak, vezao nas je jedan moral, prkos; otpor je jačao u nama, i s nama. Bili smo svi kao jedan. Himna bi se čula svakoga jutra iz ćelija. I riječi:

*U ćeliji svaka dama,
na pričnama spava sama,
ima svaka partnericu,
jednu mladu križaricu...
Ajme, nesretne smo mi!*

Možete zamisliti toliku mladost, zatvorenu u hladne zidine; tolika srca kako probijaju košulje na prsimu, tolake nožice bose na hladnom podu,

umjesto ljubavi, šetnji, milovanja, suze, patnja i bol.

Ali se nismo predavale.

Nismo se predavale zbog ove današnje tople jeseni, osunčane i bojam prekrite, tolikih godina kasnije, u slobodi...

Istina, neki tu slobodu i nisu dočekali.

Zato ja, iako sam u poodmakloj životnoj dobi i svaka mi je nova jesen proljeće, ne želim se što teško hodam, niti na stube koje jedva prelazim, jer mogu gledati očima onih koji bi to rado, a ne mogu.

Jer ih već davno, davno nema.

Tu je moj dragi sin Zlatko, koji me posjećuje nesebično svakoga dana. Istina, ali mogu dragog supruga i mnogih mojih "partnerica" nema.

Vaša

Emilija Malović

Vlado Vovra

HRVATSKA, DOMOVINO MOJA!

(Akrostih) spjevan na Sv. Grguru.

Hajdemo, brate, ruku mi daj.
Ruku uz ruku..., u naš rodni kraj.
Veselo podi i duhom ne kloni,
A zvono Domovine nek' nam vječno zvoni.
Teške se tmine nadvile nad nama.
Samo privid to je, gledaj: puca tama.
Koračaj brate, umor nas ne prijeći,
A žarka ljubav tijelo, dušu lječi.

Daleko je, brate, domovina Hrvata...
Oh, podi, podi..., zanos me hvata!
Moramo stići, mi još danas kući!
Okove bijede i srama svući!
Velika je, brate, domovina Hrvata...
Izvuć je treba iz gliba, iz blata!
Neka nas gaze, neka nas tuku, srce iz grudi kada nam vuku...
Opće netko da plače... i ječi..., i da se moli i da kleči!

Moramo stići mi, još danas kući!
Okove srama sa tijela svući!
Jednom će i nama svanut novi dani!
A tada, Dome, nismo više sami!

ŽIVOTNA KALVARIJA SLAVKA IVANKOVIĆA

Slavko Ivanković bio je sudionik hrvatske domovinske vojske u Drugom svjetskom ratu (1942.-1945.). Povlačio se s postrojbama hrvatske vojske i civilima prema Austriji i 15. svibnja 1945. predao se na Bleiburškom polju engleskoj vojsci. Nakon predaje, s mnogobrojnim supatnicima, pod pratinjom partizanskih stržara, vratio se pješke do Maribora, a zatim stigao u Krapinu. Bio je u logoru u Mirkovcu i Oroslavju. Izbjegao je strijeljanje u Maceljskoj šumi, ali je osuđen na 15 godina prisilnog rada s gubitkom građanskih prava i konfiskacijom imovine. Izdržao je robiju u Staroj Gradiški više od sedam godina. Živio je u tzv. Krajini od 1991. do oslobođenja ("Oluje") 1995. Preživio je mnoge strahote i sjećao se stravičnih događaja o kojima je nedavno govorio predstavniku državne Komisije za istraživanje ratnih i poratnih žrtava. Njegova je priča zabilježena.

Slavko Ivanković živio je u rodnom selu Utolica kod Hrvatske Kostajnice, u selu koje je počelo nestajati jer u njemu nema podmlatka. Tu živi vrlo malo stanovnika, uglavnom starijih osoba. Bio je posjetilac sisačke bolnice jer mu je zdravlje bilo narušeno. Slavko nažalost neće vidjeti objavljena ova svoja sjećanja jer ga je Svevišnji pozvao k sebi.

SLAVKOVA PRIČA

Duga je to priča. Pokušat ću ispričati ono najvažnije, onaj dio svoga burnog života koji se ne zaboravlja. Želim upoznati javnost s onim što sam proživio u tom razdoblju uz neke osnovne podatke o sebi i našoj velikoj obitelji Ivanković koja je prije Drugoga svjetskog rata bila upisana u zemljišnim i drugim imovinsko-pravnim dokumentima pod nazivom "ZADRUGA IVANKOVIĆ, Utolica, kbr. 23". Rođen sam u Utolici 1924. godine kao jedno od šestero djece našega oca (pok.) Jakova Ivankovića. Dakle, bilo nas je četiri brata (Matija, Slavko, Jurica i Ivica) i dvije sestre (Milka i Dragica). Otac je bio poljodjelac, ali je izuzeo kovački zanat i obavljao kovačke poslove za potrebe mnogobrojnih

Priredio:

Enver MEHMEDAGIĆ

Utoličana i stanovnika susjednih sela. Radio je i druge poslove s ciljem da velikoj obitelji osigura bolji život u selu bez struje, vodovoda, čak nije imalo ni makadam-cestu. Tako smo jedno vrijeme imali mlin na motorni pogon, vršalicu za pšenicu i druge žitarice. Također smo imali i poljsku ciglanu u kojoj je ručno izrađivana cigla i crijepljiva.

Slavko Ivanković

Moram naglasiti da se nije radilo o nekoj značajnoj imovini i velikim prihodima već o raznovrsnosti i složenosti poslova koje smo obavljali radi preživljavanja i boljeg života te koji su nekada bili uspješni, a nekada i neuspješni. Mi djeca, kao i majka, otac, djed i baka, svi smo bili jako zaokupljeni svakodnevnim seljačkim poslovima.

PROGLAŠENJE NDH

Kada je 1941. godine proglašena Nezavisna Država Hrvatska, bio sam u rodnoj Utolici. Otac je bio radičevac, član Hrvatske seljačke stranke i dužnosnik u Utolici zajedno s Ilijom Velešnjakom iz Utolice. Smatrali smo da

je sada nastala Hrvatska država koju smo oduvijek čekali. Kao mladić odmah sam negdje 1942. godine pozvan u Hrvatsku vojsku (domobranstvo) s više mladića iz susjednih sela. Došao sam u Petrovaradin i služio u Topničkoj dočasničkoj školi. Zajedno s drugim kolegama pripremali smo se za topnike-dočasnike u regularnoj hrvatskoj-domobranskoj vojsci. Bio je to ugodan vojnički život hrvatskih mladića iz raznih dijelova Hrvatske države. Sjećam se ovih imena: Josip Konjuh, Slavko Sedmak, Josip Cipruš, Nikola Šormanović, Ivan Štrukljo, Ivan Janžić, Franjo Tonković, Mijo Blinja i drugi. Ne znam jesu li oni i mnogobrojni drugi još živi i što su sve proživjeli u razdoblju od 1941. do 1945. Bilo mi je osobito ugodno kada sam se 1995. godine susreo s kolegom i prijateljem Milanom Janžićem koji živi kao umirovljenik u Galdovu kraj Siska. Susret je bio vrlo kratak tako da nismo stigli osjećiti sva nezaboravna i upečatljiva sjećanja.

Vojnička obuka za topnika u Petrovaradinu prekinuta je u ljetu 1943., kada sam dobio tromjesečni dopust da pomognem ocu u vršidbi žita, o čemu se u to vrijeme osobito brinulo. Istekom dopusta nisam se odmah vratio u Petrovaradin jer sam završio u bolnici u Sisku - operirao slijepo crijevo. Kako je prošlo već dosta vremena od moga odlaska iz Petrovaradina, nastale su promjene u ustrojstvu, a bilo je teškoći i u povratku zbog čestih partizanskih napada i miniranja pruge. Zaustavljen sam u Slavonskom Brodu i više se nisam vratio u Petrovaradin. Nastavio sam služiti vojsku u Sl. Brodu, a zatim bio raspoređen na čuvanje željezničke pruge na relaciji Slavonski Brod-Novska-Sunja-Sisak-Zagreb. Tako sam jedno vrijeme bio u bunkeru uz željezničku prugu u Živaji, da bi jedno kraće vrijeme bio u postrojbi koja je 1944. čuvala selo Utolici. Međutim, nakon partizanskog napada na Utolici postrojba se povukla. Bio sam u Novskoj, Dubici, Sunji i još nekim mjestima sve do povlačenja prema Sloveniji i Austriji u svibnju 1945. godine.

ZADNJE PREBIVALIŠTE

Od uspostave i proglašenja hrvatske državne nezavisnosti, zajedno s ostalim starijim Utoličanima, ostao sam živjeti u Utolici sve do oslobođenja nakon uspjele vojno-redarstvene akcije "Oluja" - 7. kolovoza 1995. godine.

Moram istaći da je Utolica selo s mješanim stanovništвом Hrvata i Srba i da je tijekom rata 1941.-1945. bilo i sukoba, da su pale mnogobrojne žrtve, da su poslije završetka rata bila suđenja i izvršavane najdrastičnije osvete. Ja sam bio suđen i završio sam u zatvoru i na robiji. Mladi stanovnici iz Utolice gotovo su svi napustili rodno mjesto i zaposlili se u Sisku i drugim mjestima u Hrvatskoj. Ostali smo mi stariji koji se u to burno vrijeme nismo bavili politikom, posebno ne mi koji smo cijelo vrijeme bili držani nepodobnjima i bili pod nadzorom. Bavili smo se zemljoradničkim poslovima, te nas je 1991. godine zatekla i okupacija bivše JNA i domaći srbo-četnici. Bilo je u te četiri godine vrlo teško raditi i živjeti nama građanima drugog reda, bez prava i pod nadzorom. Ostao sam živ zahvaljujući zaštiti jednog mladog Srbina, sina naših susjeda i dobrih prijatelja. Pokušao sam dva puta izići iz Utolice i doći na liječenje u sisačku bolnicu, ali su me vratili. Tako sam zajedno s nekoliko (oko 60) starijih Hrvata živio četiri godine u tzv. Krajini. Odmah nakon "Oluje" sretan i zadovoljan nastavio sam liječenje u Bolnici u Sisku na internom odjelu.

Neovisnost nove, Hrvatske države (što imamo zahvaliti Predsjedniku Tuđmanu) dočekao sam u okolnostima u kojima se nije smjelo spominjati ni ime nove države, njezina predsjednika ili njezin grb ni bilo što podjeća na Hrvatsku državu i nezavisnost. I pored zlostavljanja "krajinske vojske i milicije", ipak smo preživjeli i dočekali oslobođenje Utolice. Konačno, uz sve slabije zdravlje, supruga i ja, brat, stric i drugi susjedi živjeli smo normalnim životom. Radost ja nastala kada su nas nakon pune četiri godine počela ponovno posjećivati djeca, unuci, braća, sestre, rođaci i prijatelji koji su imali više sreće i nisu morali živjeti u tzv. Krajini.

POVLAČENJE

Kao osposobljeni topnički dočasnik jedno sam vrijeme boravio u Novskoj, Hrvatskoj Dubici i Sunji. Kada je

počela priprema i prestrojavanje pojedinih vojnih postrojbi očekivao sam neki veći pokret. Kao mlad vojnik nisam bio o svemu obaviješten, te sam slušao zapovijedi prepostavjenih časnika. Moji zapovjednici su se često mijenjali. Sjećam se vrlo stručnog, savjesnog i "strogog" zapovjednika Miroslava Kopjara. Bio je satnik, kasnije unaprijeđen u čin bojnika. Neposredno pred pokret u pravcu Slovenije i Austrije moja postrojba stacionirana je u Sunji, gdje smo ostali oko 60 dana. Tu je formirana 12. udarna divizija, čiji je zapovjednik bio pukovnik Ante Pavlović. Bilo je i drugih postrojbi - gorskih zdrugova. Formirane su i bojne, a Miroslav Kopljari, bio je zapovjednik jedne bojne. Toj bojni ja nisam pripadao. Kao topnik s protutenkovskim topom (protokolac) bio sam raspoređen u bojnu kojoj je zapovjedao Bogdan Bogdanović, natporučnik.

U Sunji je sve funkcionalo vrlo dobro. Imalo smo dovoljno oružja i strješljiva. Bilo nas je mnogo pa smo uspješno odolijevali i povremenim partizanskim napadajima. Nekoliko dana prije povlačenja, iznenada sam u Sunji ugledao mlađeg brata Ilicu (rođen 1929. godine) koji je 1945. godine kao izbjeglica iz Utolice bio u Kostajnici i radio u našem mlinu koji je 1944. godine prevezen u Kostajnicu. Bilo je to početkom svibnja 1945., kada su počele borbe i povlačenje Hrvatske vojske iz Kostajnice. Kao mladi civil priključio se nama i uz mene i na zajedničku prehranu iz mojega vojničkog sljedovanja ostao je s mojom postrojbom i zajednički smo se povlačili.

Iz Sunje smo krenuli prema Sisku. Bila je to velika kolona sastavljena od vojnika pješaka, topnika, (topove su vukli konji) i drugog naoružanja. Ta velika kolona zadržala se tjedan dana u selu Komarevo ispred Siska gdje smo se malo odmorili i pripremili za nastavak puta u nepoznato. Svi smo imali povjerenje u naše zapovjednike te veliku i dobro naoružanu Hrvatsku vojsku.

Nakon predaha u Komarevu put nas je vodio preko Siska prema Velikoj Gorici, a onda smo skrenuli u smjeru SISAK-ZAGREB i stigli u selo Kravarsko koje se nalazi na pravcu Velika Gorica-Pokupska. U Kravarškom smo se ponovno prestrojavali i osiguravali s hranom te pripremali za

putovanje. Padala je kiša i topove smo teškom mukom izvukli iz blata. Naslavak je uslijedio preko Samobora i više nije bio odmora ni danju ni noću. Neprestano smo se kretali u smjeru Slovenije. Jedno vrijeme bili smo na Celjskom polju gdje su predahnule mnogobrojne postrojbe i civili, sudio-nici povlačenja prema Sloveniji. Naši su zapovjednici govorili da se idemo predati savezničkoj vojsci koja da će nas primiti i postupati s nama kao s ratnim zarobljenicima primjerno međunarodnim konvencijama. Izbjegavali smo susrete s partizanima u Sloveniji koji su se pojavljivali u manjim skupinama i pojedinačno. A onda, jednoga dana, mislim da je to bilo negdje između Dravograda i Celja stiglo je naređenje da odbacimo i uništimo teško oružje (topove), jer je kretanje bilo sve teže i opasnije. Morali smo mijenjati smjerove kretanja, zaobilaziti prometnice, zalaziti u šume, penjati se uz brda. Umjesto topova dobili smo lako naoružanje - lake i teške strojnica, puške i šmajsera. Dobro naoružani i oslobođeni teškog oružja i pratećih vozila bili smo mnogo pokretniji. Kao izdvojena postrojba stigli smo do rijeke Drave, negdje iza Dravograda i pokušali se prebaciti na drugu stranu i stići u Austriju. Zapovjednik Bogdanović pokušavao je pronaći čamce ili neke splavi da se prebacimo preko rijeke. Nažalost nismo uspjeli "pregaziti" Dravu pa smo se vratili i s ostalima krenuli prema Austriji. Umornima, a pomalo i gladnima neprekidno pješačenje zadavalo je sve više teškoća. Naš zapovjednik uljevao nam je nadu i predviđao dobar i sretan završetak. Rečeno nam je: Idemo Englezima i Amerikancima u Austriju. Njima ćemo se predati, a oni će nas obući u svoje odore i naoružati. Tada ćemo se vratiti u Hrvatsku i boriti za oslobođenje već okupirane domovine. To nas je hrabriло i davalo snagu i izdržljivost za ustrajanje sve do planiranog cilja - do Bleiburga u Austriji.

BLEIBURG

Sjećam se toga sunčanog poslijepodneva (15.V.1945.). Približavali smo se Bleiburgu. Nakon češćih susreta s partizanima i odbijanja njihova poziva na predaju, kretali smo se cestom i uz cestu. A onda, iznenada, pojavile su se avioni s crvenim propelerima. Letjelo je njih 5-6 iznad naše kolone. Strah je učinio svoje. Bježali

smo i sklanjali se u jarke, ispod drveća i tražili zaklone jer su se avioni spuštili i naglo dizali. Očekivali smo bombardiranje i mitraljiranje. Na to su upozoravali i piloti koji su se poigravali u lovačkim avionima. Nu, sve je dobro završilo. Nakon nekoliko letova i nadlijetanja nestali su, a mi smo se približili Bleiburškom polju. Kada smo se približili cilju kolona je zaustavljena. Stajali smo, ležali, odmarali se i čekali rezultate pregovora hrvatskih časnika sa savezničkim vojnicima i partizanima. Vjesti su stizale brzo ali proturječne. Odjednom je stigla zapovijed nikoga od mnogobrojnih časnika Hrvatske vojske. Sjećam se njegovih riječi koje su glasile: "Braćo moramo svi odložiti oružje jer nas Englezi primaju bez oružja. Kasnije će nam oni dati oružje i odjeću i vratiti nas da se borimo za Hrvatsku." Tada je nastala istodobno radost, ali i strah i nevjerica. Poziv na predaju i isticanje bijelih zastava ili drugih obilježja predaje ipak nisu svi prihvatali. Moja postrojba i ja predali smo se i položili oružje očekujući izvršenje obećanja o humanom postupku i povratku u Hrvatsku. Odgali smo oružje pored engleskih tankova kraj kojih su bili engleski vojnici u beretkama. Pazili su da svatko odloži oružje smješkajući se. Komentare nisam razumio, ali sam shvatio da govore o nama i našoj predaji. I pored opće gužve velikog broja vojnika i civila koji su prolazili kroz poseban prolaz označen tankovima nisu se sve postrojbe predale. Znam da jedna bojna 12. divizije nije položila oružje. Krenuli su prema šumi, u smjeru Austrije. Bilo je i puškaranja, ne znam da li u sukobima ili od žalosti što se ne može dalje, ili zbog veselja zbog nepolaganja oružja. Ta bojna, kako sam kasnije čuo, stigla je u Austriju. Jedan znanac iz susjednog sela, koji je bio u toj bojni, javlja se kasnije iz Argentine u kojoj i danas živi.

PREDAJA

Moji drugovi i ja predali smo se savezničkim vojnicima 15.5.1945. misleći da smo od toga časa njihovi zarobljenici. Nažalost nije bilo tako. Ubrzo su sve naše nade u spas i zaštitu nestale. Umjesto da nas povedu ulijevo prema Austriji, oni nas predaše novim čuvarima i pratiteljima za koje smo još uvijek mislili da su engleski vojnici. Jer su i oni imali smeđe vojničke jakne (engleska vojnička odo-

ra), ali smo se brzo osvijestili kada smo vidjeli na njihovim glavama "titovke" sa zvijezdom petokrakom. Postali smo partizanski zarobljenici. Shvatili smo da smo prevarenici i da su nas Englezi predali na milost i nemilost komunistima. Pomoći više nije bilo. Svrstani u kolone obespravljenih, osramoćenih i razoružanih hrvatskih vojnika, krenuli smo pod pratinjom naših "dobrotvora" koji razumiju naš jezik i koji se iskazuju kao pobednici uz napomenu da će prema zarobljenicima postupati po međunarodnim propisima. Tako je i bilo svega nekoliko kilometara pješačenja, a onda je nastala upotreba sredstava i metoda svojstvenih u balkanskem ponašanju.

Naši su pratitelji bili naoružani ne samo oružjem nego i raznim drvenim i si. predmetima koje su često upotrebljavali za održavanje reda i stege koju su nam nametali uz svoje sočne psovke, prozivke, uvrede i omalovanje. U koloni su bili ne samo zarobljeni vojnici nego i civili jer su sve jednako tretirali i maltretirali. Svi smo za njih bili "ustaška banda" koja je do zadnjeg dana bila njihov neprijatelj. Išli smo niz Dravu prema Mariboru. Često su nas tjerali da trčimo, nisu nam dopuštali nikakav odmor. Glad, žeđ i umor nadvili su se nad nas. Neki su pratitelji bili na konjima i tjerali nas kao stoku, slično kao što to čine kauboji na konjima. U sjećanju mi je pokušaj nekih supatnika da iskoče iz kolone i da se napiju vode što pratitelji nisu dopuštali. Vidio sam jednog zarobljenika koji je bio toliko žedan da više nije mogao izdržati. Jednostavno je skočio u bunar da se napije vode. Njega i još neke odmah su ubili. Od nas su oduzimali odjeću, obuću i vrednije predmete.

Ne sjećam se koliko je trajalo pješačenje do Maribora, ali znam da je to bio dio Križnog puta koji nikada neću zaboraviti i u kojem je ostalo mnogo hrvatskih mladića, koji su ubijeni, ili se strovalili umorni i iscrpljeni u Dravu ili su na drugi način bili ubijeni. Ja sam bio jedan od "sretnika" zajedno s dva brata Juricom i Ivicom i stricem (Mijom Ivanković) koji smo izdržali taj pakleni ritam i konačno stigli u Maribor. Bili smo na mariborskom mostu gdje smo se jedno vrijeme odmarali. Spavali smo na betonu, što je u tim okolnostima bilo pravo "uživanje".

KRIŽNI PUT

Bio sam jedan od bezbrojnih sudionika Križnog puta koji započinje povlačenjem Hrvatske vojske (i moje postrojbe) od Sunje do Celja, Zidanog Mosta, Dravograda, Bleiburga te povratkom od Bleiburga do Maribora (kao zarobljenik), od Maribora do Krapine i logora u Mirkovcu i Oroslavlu, a zatim preko Bednje i Ivanca do Varaždina i Prečkog u Zagreb, te završetkom u Skoplju, odnosno u Kačaniku gdje sam ostao do 10. listopada 1945. godine radeći u zarobljeničkom bataljunu na popravku cesta i mostova. Uslijedio je povratak do rodne Utolice i Kostajnice, a zatim uhićenje i zatvorski život u Kostajnici i Petrinji, suđenje u Sisku 1946. godine i robijanje u Staroj Gradiški više od sedam godina.

U ovaj kratki prikaz Križnog puta ulaze neki nezaboravni stravični događaji u kojima sam samo slučajnošću i Božjom providnošću izbjegao smrt s kojom sam se nekoliko puta susreo.

Nakon "odmora" na mariborskom mostu razdvojili su vojnike od civila. Ja sam svrstan u zarobljeničku vojničku kolonu. Braća i stric među civile. Tu smo se rastali i kasnije doživjeli svaki svoju sudbinu.

Kolona zarobljenika, u kojoj sam bio, krenula je iz Maribora prema Krapini. Išli smo, začudo, bez pratinje očekujući da će nastati bolji dani. Jer, često su naši stražari i čuvari govorili: Idete svojim kućama, rat je završio. Vama se neće ništa dogoditi ako niste počinili, zločine. Onome tko je kiao i ubijao, sudit će narodni sud. Tako nam je odzvanjalo u ušima ono što smo često slušali, ali smo ipak sumnjali jer su to govorili progonitelji koji su nas često vrijeđali.

Kao šarena kolona, u razno-raznim odorama i civilnim odijelima stigli smo blizu Krapine. Zastali smo i čuviši veliku galamu, uzvike parola i pjesmu. Nešto se slavilo što je u ono vrijeme kod partizana bila česta pojava. Iznenadio sam se čuviši (negdje oko 22. ili 23.V.1945.) kako Zagorci pjevaju pjesmu "Još Hrvatska ni propala dok mi živimo ..." Vjerojatno je bila prava veselica uz alkohol.

(nastavlja se)

BRANKO PERICA

25. OBLJETNICA 1972. GODINE

(godine novih hrvatskih progona, suđenja i robija)

Branko Perica je vjerojatno prva hrvatska državotvorna žrtva 1971. godine, nakon što je Broz 4. srpnja 1971. proglašio kontrarevoluciju, a komunistički bosovi Blažević i Bakarić neposredno poduprli tu ocjenu i zatražili početak obračuna s Hrvatima.

Na sam Božić 1971. godine komunistička stranka Hrvatske donijela je odluku o formiranju komisije koja će izraditi optužnicu za hrvatske kontrarevolucionare i nacionaliste.¹⁾

Policija i tužiteljstvo nisu imali u rukama ništa što bi bilo dovoljno čak ni za onaj režim, za provedbu Brozove optužbe od srpnja 1971., ponovljene kasnije u prosincu 1. XII. 1971. u Karđorđevu. Tražeći produženje pritvora za 10 kontrarevolucionara Matice hrvatske 10. veljače 1972. godine, sudac Zlako Marković napisao je da potrebne dokaze za istragu nije dobio ni od tužiteljstva ni od policije.

A valjalo je krenuti. I krenuli su. Nakon prosinačkog masakra na Trgu bana Jelačića, Nova godina 1972. dočekana je naizgled mirno. Provaljena je odluka o pisanju optužnice i skrom hapšenjima. Samo je hapšenje odgovlačeno zbog intenzivnih pokušaja da se ponetko od određenih za odstrel spasi. Obično pred glavnom knjižarom na Trgu saznavali smo novo stanje na "tečajnici". Od 23, broj se polako prepolažao. I onda je 11. siječnja 1972. godine počelo. Ne samo u Zagrebu, već u cijeloj Hrvatskoj.

Vodstvo kontrarevolucije svedeno je na Maticu hrvatsku i njezinu desetoricu: Franjo Tuđman, Vlatko Pavletić, Šime Dodan, Marko Veselica, Hrvoje Šošić, Vlado Gotovac, Ante Glibota, Jozo Ivičević, Ante Bačić i Zvonimir Komarica.²⁾

Danas, 25. obljetnica uhidbe vodstva kontrarevolucije iz 1971. godine čekana i objavljena 1972. g. cijelom svijetu od Moskve do Washingtona, u hrvatskom tisku nije zabilježena ni retkom, dok je HTV u svom prvom dnevniku dan kasnije dao prikaz susreta osmorice (Pavletić, Dodan, Šošić, Gotovac, Veselica, Glibota, Ivičević i Komarica), s kratkim izjavama svakoga.

Početak jednog od najvećih progona Hrvata u povijesti na ovaj je način, osim na HTV-u, predan zaboravu, s očitom nakanom njegova brisanja iz

Piše:

Dr. Hrvoje ŠOŠIĆ

sjećanja hrvatskog naroda, kao što je to učinjeno s posljednjim Zrinskim Ivanom Gnadićem (sinom Petra Zrinskog i Katerine Zrinske koji danas počiva iza glavnog oltara u hrvatskoj prvostolnici u Zagrebu, u grobu zajedno sa Slugom Božjim kardinalom Stepincom).

voluciju u Hrvatskoj 4. srpnja 1971., a komunistički bosovi Blažević i Bakarić neposredno podržali tu ocjenu, tražeći početak obračuna s Hrvatima.

Nu, to nije bio razlog da se Branko Perica ne preda zaboravu. Govoreći nedavno na jednom skupu autor ovega teksta dokazivao je kako 1971. godine nije bilo "hrvatskog proljeća" jer da proljeće nije bilo za batinane i držane po robijašnicama hrvatskih komunističkih proljećara od Brune Bu-

Branko Perica nakon jednog od hapšenja za Novu godinu sa šišanjem (naraslala kosica kao povijesni dokaz teksta u HPL-u str. 926 leksikonska jedinica "šišanje")

Za vraćanje u hrvatsko sjećanje svega onoga što se događalo 1971. i 1972. godine, bio je povod i sjećanje na Branka Pericu na godišnjicu njezove smrti 25. siječnja 1997. g. (umro je kao hrvatski mučenik toga dana 1979. godine). Svojom smrću u siječnju i uhidbom 1972. godine, Branko Perica je dao i osobit povod za sjećanje na 1972. godinu koju moramo obilježiti kao godinu novih hrvatskih progona, suđenja i robija i radi toga jer je bio vjerojatno prva hrvatska državotvorna žrtva 1971. godine, nakon što je Broz proglašio kontrare-

šića, Branka Perice, Josipa Oblaka, Vinka Vincetića do Branka Jurišića, koji su bili batinani, robijali i ubijani prije Savke, za vrijeme Savke i poslije Savke (predsjednica hrvatske komunističke partije nije nikada obišla svoje zatvore i svoje političke robijaše, za razliku od Franje Tuđmana koji je još tijekom komunističkog pakla i jugosrpske okupacije otvorio zatvore i uz ignoriranje jugo-ustava ukinuo smrtnu kaznu i njezino izvršavanje u Hrvatskoj) dogodilo se da ga je dobrohotni novinar "ispravio" napisavši umjesto "Branko" ime Đure Perice.

Branko Perica (rođen 22. siječnja 1950. g. u Kruševu kraj Benkovca) ne samo da je prva znana žrtva batinanja nakon Brozova proglašenja kontrarevolucije u Hrvatskoj 4. VII. 1971. godine, već svojim kontinuiranim mučenjem i borbom za hrvatska prava predstavlja metaforu progona Hrvata u 1972. godini, kad je uhapšen i suđen, a od posljedica mučenja u Staroj Gradiški i umro u Zagrebu, u bolnici Sestara milosrdnica.

Branko Perica došao je 2. VIII. 1971. godine u Karin, mjesto gdje se nalazi poznati franjevački samostan, da bi pribivao proslavi blagdana Gospe od Andjela, koja se tamo slavi već pola tisućljeća.

Mladost je, uz mnoštvo naroda, pjevala i "Marjane, Marjane", "Oj ti vilo Velebita", "Ustani bane" i slično, na što su na njih i na goloruke seljake navalili i počeli ih udarati službenim pendrecima naoružani milicionari i cijili. Napadali su i udarali sve i svakoga, za koga su znali da je pjevao, odnosno da je iz hrvatskih sela Pridge i Kruševa, a ne iz Karina. Hrvatski vitezi Bruno Bušić, tada suradnik **Hrvatskog tjednika** opisuje kako su Pridražani, nezadovoljni načinom kako se vodila istraga o ovom zločinu nad hrvatskom mladeži i pukom, 16. kolovoza priredili mirne demonstracije pred zgradom Općinske skupštine u Zadru. "U grobnoj tišini, s još vidljivim ozljedama po tijelu, oni su prošli kroz Zadar noseći zastave, **kravave košulje** i parolu: "Zaštitu u svojoj domovini traži Pridraga". Neustrašivi hrvatski borac Bruno Bušić nije mirovao već odlazi na lice mjesta da bi nam ostavio zapis neprocjenjive povijesne vrijednosti. Bruno piše u nastavku citiranog: "Nekoliko dana nakon toga razgovarao sam s njima u njihovu selu. Posivjelih lica, sjedili su pred svojim kamenim kućama, o onom što su vidjeli govorili su bez trunka mržnje i osvetničke nakane. Branko Perica, student komparativne književnosti i češkog jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, pripovijedao mije:

"Pjevali smo u gostionici, ušla su dvojica milicionara ali se uopće nisu osvratala na nas ni mi na njih. Poslije smo pošli prema samostanu pjevajući putem "Vezak vezla Hrvatica mletačka". Ljudi su pljeskali, djevojke također, bilo je mnogo naroda, oko tisuću i pol ljudi, žena, djece. Kad smo se vraćali nazad, zaustavila nas je milicija. Dignuli su ruku i rekli: "Stanite!" i mi smo stali, bila je velika skupina. Pitali su:

"*Zašto provocirate?*" Rekli smo da ne provociramo nikoga, a oni su odmah otkopčali palice i počeli **pendrečiti**. Počeo sam bježati. Nakon četrdesetak metara stao sam misleći da me ne progone, a onda sam vidođi da trče za mnom i viču: "**Kosatog, kosatog uhvatite!**" (Tako se vikalo 1945., 1950 - ih i tko zna još kada u obračunima s đacima i studentima /HŠ/). Dohvatili su me i počeli tući, netko pendrekom, netko šakom, istrgao sam se i dalje trčao dok nisam naletio na neko rudo od kola i pao. Nisam se uspio dignuti, počeli su me tući na zemlji, bila su dvojica, trojica... "Milicionar Frane stao mi je nogom na prsi i rekao: "mrdni sad, majku ti ustašku!" Pao sam na zemlju a oni su me i dalje vukli za kosu, **to su bili strašni bolovi**. Tako su me odvukli do "Land Rowvera", njihovih kola, ubacili me unutra i otišli loviti druge. Dok su me vozili prema

nije bilo prostora za kretanje. Onaj ko-jega je doslovno isprebjao pendrekom /bio je silno jak čovjek/ stajao je na "brojnom stanju" /prilikom večernjeg prebrojavajućeg/ preko puta mene tako da sam vidođi jezivi izraz lica stržara koji mu je rekao: "Zabunio sam se, nisi bio Ti, **ali nema veze**, obračunati ćemo drugi put" /toliko će ga drugi put manje pendrekatati./ **Svugdje su bili isti!** Osobito na naše vjerske blagdane /HŠ/. Kad su se izdovoljili, povadili su mi stvari iz džepova i odveli me u ćeliji." "Oko pola noći priveden sam pred istražnog suca u Zadru.³⁾

Zabilježen, obilježen, prebijen u Karinu, Branko nije mogao izbjegći 1972. godini, hapšen (ne uhićen!) 1. srpnja 1972. godine kao znak kontinuiteta 1972. godine, osuđen je za neprijateljsko udruživanje sa školskim drugom Ivanom Miterom i Miterovom djevojkicom Marijanom Šnjarić, stvara-

Jedan od posljednjih snimaka Branka Perice, a sigurno posljednja s njegovim levatima iz Stare Gradiške, snimljena 15. veljače 1978. u stanu Hrvoja Šošića u Zagrebu. Slijeva nadesno Zlatko Tomićić, Branko Perica, Hrvoje Šošić, Vjeko Ćule, Dražen Budišić i Mijo Jukić /petorica iz pjesme "Zadnji pozdrav levata"/

Benkovcu jedan miliconar, mislim da se zove Nikola Ljubović, psovao mije majku hrvatsku. Milicionar Frane nije ga opomenuo, on mije samo psovao majku ustašku. Tukli me i viču: "Ti si srodnik Hrkačev, imaš iste ideje kao Hrkač". U milicijskoj stanici u Benkovcu nastavili su me tući udarajući me **nogama, pendrecima, šamarima**, tukli su me i po glavi. Onaj koji me oborio imao je crne brkove i psovao je "svetu nedjelju" (tri godine kasnije na sam Uskrs stražar u Staroj Gradišci, udarajući pendrekom nekriva zatvorenika koji nije bio politički, zaurlao je psujući nam "Bijelu Nedjelju", zatvorio nas u naše zatvorske sobe u kojima

nije ilegalne organizacija "Mlada Hrvatska" i poslije "Uskok" (za što im nisu dokazali nijedan čin. Branko je osuđen 4 godine i 2 mjeseca zatvora, što je smanjeno drugostupanjskom osudom na 3 godine i 2 mjeseca, Ivica Miter na 2 godine zatvora smanjenih na godinu i 6 mjeseci, da bi sud drugog stupnja osudu na 6 mjeseci podigao na 1 godinu i 6 mjeseci zatvora Marijani Šnjarić⁴⁾).

Kao i najveći dio hrvatskih nacionalista iz 1971. i 1972. godine i Branko je robiju izdržao do dana. Izšao je 1. studenoga 1975. godine. (Ni slučajno nam se tada nije moglo dogoditi da kažemo izšao je na "slobodu". Cijela

je Jugoslavija bila za Hrvate robijašnica).

Zahvaljujući novom uredniku "Politickog zatvorenika" Tomislavu Jonjiću i članu uredništva Mati Marčinku, koji su me potakli na pisanje ovog teksta, došao sam do novih otkrića onoga na što ranije nisam stigao. U HPL5) citirao sam tekst meni do sada nepoznata časopisa o Branku na str. 473. i 474. Zahvaljujući Brankovoj sestri Nevenki utvrdili smo da se radi o tekstu koji je 1979. godine objavio u Barceloni starogradiški Hrvat književnik Zlatko Tomičić. U tom tekstu ima i jedna pjesma od koje se nama gradićanskim Hrvatima koji smo ispratili Branka na posljednji počinak, grči srce:⁶⁾

Pjesmu *Zadnji pozdrav levanta* napisao je mladi hrvatski pjesnik, štovatelj Branka Perice, a za pjesmu ga je nadahnuo nadgrobni govor Dražena Budiše i Zlatka Tomičića.

Zagreb, lipanj 1979.

ATLANT

ZADNJI POZDRAV LEVATA*

POZDRAVLJAJU te tvoji levati:
Zlatko i Marko,
Dražen i Vjeko,
Mijo i Hrvoje.

Oni koji su s tobom
gladovali i zebli
i sanjali o ljubavi
i slobodi.

Uvijek si bio smion
i ponosan
i nigda nisi sustao,
i vjerovao u naš san.

Za Hrvatsku si živio
i s Hrvatskom u svojem
nježnom zagrljalju usnuo,
naš dobri, naš mili Branko,
pali naš junace!

Na obali Save patili smo,
i nadali se, i vjerovali skupa,
pali naš vojnici!

Pozdravljaju te tvoji levati
sa zadnje straže,
vojnici i časnici,
ratnici revolucije.

Zadnji puta uza te
pokraj tvojeg odra.
Stojimo uz tvoje tijelo
i čuvamo te, dragi Branko,
mučenice i svece karinski.

Zlatko Tomičić i Branko Perica

Smjenjujemo se na straži:
šutljivi i uspravni,
tiki i pogodeni bolom.

I čuvamo tvoje tijelo
postrojeni u vojsci pobjedničkoj.

Prvi puta poraženi
tvojom smrću,
dragi naš Branko,
tvoji strojnici
i tvoji bojnici.

Pozdravljaju te tvoji levati:
Marko i Mijo,
Hrvoje i Vjeko,
Zlatko i Dražen.

Zagreb, siječnja 1979.

PETAR OBROVAC

* Levat /šatr./ običan, pošten čovjek, svatko tko ne živi šatrovačkim životom.

Branko je živio i umro za Hrvatsku. Kad nam treba uzor Hrvat, student, mladić, mučenik koji može trpjeti, miran, tih i nadasve dobar, dobar kao kruh, onda je to bez ostatka Branko Perica. Kako su ga samo mučili u Staroj Gradiški! Znali su za njegovu bolest zbog koje (daje išta ljudskog bilo u onoj vlasti, u onim liječnicima i čuvarima, stražarima) Branko nije smio u kaznionicu, već u bolnicu. No, oni su sadistički uživali /bio sam svjedok/ dok se previjao od bolova, optuživali ga da glumi i tjerali na posao a onda, umjesto da ga liječe, tjerali su ga u samicu. Što je taj mladić sve pretrpio, teško je i zamisliti. Nu, ni kad je izašao s robije, nisu ga pustili na miru. Za

njega je progon postao, kao za većinu nas hrvatskih nacionalista, **životna konstanta**, za nekoga deset, za druge 50 i više godina, a za hrvatskog mučenika prečasnog gospodina msgr Antuna Ivandiju i više od 70 godina⁷⁾ /70 godina ! Čujte i zapamtitte Hrvati !/. Branko je hapšen i šikaniran gotovo do smrti. Za Novu godinu 1976. hapšen je s tko zna koliko tisuća Hrvata povodom Brozova dolaska u Zagreb (neki su zbog manjka mjesta zatvarani i u ludnice). I kao da nam je htio svjedočiti do kraja života o svojim beskrajnim progonima i šikanama. Ostavio nam je fotografiju ošišana "**kosatog, kosatog**", koga ganjaše u Karinu. Na njoj je zabilježeno da je iz veljače 1976. godine. Tek toliko da mu je kosa porasla kao dokaz tekstu o šišanju ⁸⁾ hrvatskih intelektualaca za Brozovu Novu godinu u Zagrebu. /Sada se prisjećam kako je Broz negdje govorio kako ga se dojmilo jezivo šišanje u zatvoru, mislim da je to bila baš Lepoglava i kupanje u kadi punoj odurnih dlaka. Nastojim biti što objektivniji i nikoga, pa ni Broza ne osuditi za ono za što nemam milijun postotne dokaze, ali ne mogu se oteti dojmu nakon gledanja ove Brankove slike, da je Broz uživao osvetnički u šišanju tisuća Hrvata, kao i jedan od dužnosnika koji se cerio na urlike jednog osuđenika za kojega je natjerao hrvatskog viteza prim. dr. Antu Korljana, da mu naživo šiva pola skalpa kojeg mu je oderala pila na radu u kaznioničkoj radionici. O Branku Perici se ne smije pisati, zamjerio bi nam sigurno, a da ga ne uklopimo u sve hrvatske progone, sva hrvatska mučenja, sva hrvatska suđenja, kojih se moramo sje-

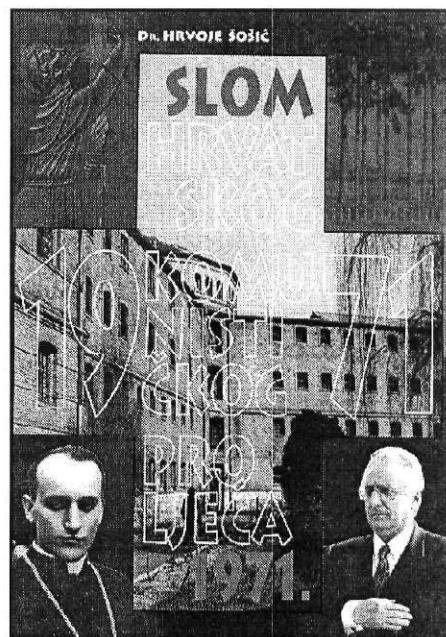
titi, zabilježiti ih i s njima živjeti čitavu godinu sjećajući se 1972. godine kao godine metafore svih hrvatskih progona i mučenja.

Moje svjedočenje o Branku potvrdio je ranije meni nepoznati auktor kojeg sam citirao u HPL-u: /sada znamo, bio je to Z. Tomičić/: "Bio je tih i ljubezan i dobar i nemametljiv prijatelj i supatnik i suborac. Držao se ponosno i hrabro. U zatvoru mu se opet vratila stara bolest, od koje se bio izlijecio kako davno, u ranom djetinjstvu. Loši higijenski uvjeti, slaba hrana, **vječna studen i vлага** Stare Gradiške, **samicice, pomanjkanje lijekova i liječnika**, težak rad, teror - sve je to kod mnogih robijaša pogoršalo ili uništilo zdravlje. Tako je bilo i s Brankom./ I s Brankom Vidačekom, junakom i mučenikom, HŠ/. U Gradišći se jako razbolio, a nisu mu htjeli dati lijekove, koje je morao uzimati, nije dobijao poštedu, kad mu je bilo slabu, osuđivan na samicu, u kojoj svakom mora zdravlje stradati, tjeran u samicu i kad se nije mogao držati od slabosti na nogama...^{9^}

Naš robijaški kolega (zato kaže i "naš kolega Jelačić", ban hrvatski, i Branko Perica je baš za njega robijao) Dražen Budiša poslao me (auktora ovog teksta) Branku u bolnicu. Bilo je nešto sudbonosno u tome. Odnio sam mu cvijeće u loncu i time potakao posljednju radost u životu, možda i posljednji smiješak. Pričali smo kako će uzgajati taj cvijet (a bile su to ciklame, cvijeće moje majke, sudionice Bleiburga i križnog puta) prije no što izide iz bolnice. A onda je zatražio da se malo odmori. Zaspao je. Probüdil se i za nekoliko trenutaka umro mi pred očima. Koji je to užas bio javiti ocu koji je presretan bio što je izdržao dvije teške operacije 8. siječnja i 24. siječnja 1979. godine. Uz mene, njegovu umiranju bili su nazočni i njegova sestra Nevenka i njegova sestrica koje mu dodoše u posjet. Koja strahota za Nevenku, patnicu koja je toliko voljela Branka. Kao i svi mi, njegovi levati.

Prostor mi je istekao. A toliko bi se još moralio reći o Branku Perici. Umro je tako mlađ, a ostavio iza sebe i pjesme, i **Dnevnik iz bolnice, Croaticu** za

koju je dr. Miroslav Vaupotić u recenziji 23. X. 1977. napisao: "**Naša Croatia - Bibliografije, uistinu iz broja u broj stvaralački se razgranjava i kvalitetom se utemeljuje... sve više kao stamena i vrijedna novina našeg nakladništva i znanstvenih bibliografskih izučavanja i istraživaњa.**"

BILJEŠKE I VRELA

1) Stvarna optužnica nazvana je "Izveštaj o stanju u Savezu komunista Hrvatske u odnosu na prodror nacionalizma u njegove redove", koji je datiran sa "svibnja 1972." s oznakom "Izveštaj je usvojen na 28. sjednici Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske, 8. svibnja 1972. godine". Da se radi o stvarnoj optužnici kao podlozi za suđenje može se utvrditi komparativnom analizom iz koje proizlazi da nekih inkriminacija u optužnicama kontrarevolucionarima Matice hrvatske nema nigdje do u tom "Izveštaju", čije su utemeljenje hrvatski komunisti uzeli za proslavu hrvatskog Božića 1971. godine. Vidjeti: Dr. Hrvoje Šošić, Slom hrvatskog komunističkog proljeća 1971., Zagreb, 1997. godine.

2) Jedan od uhićenih, hrvatski povjesnik a danas Predsjednik Republike Hrvatske, svoje će ondašnje supatnike, od kojih su mu neki danas politički oponenti, definirati kao "intelektualce i bivše hrvatske revolucionare iz redova Središnjice Matice Hrvatske" a svoje kasnije oponente iz studentskih redova definirati "prvacima hrvatskog studentskog pokreta (Dražen Budiša, Ivan Zvonimir Čičak, Ante Paradžik i dr.)" /Franjo Tuđman, Usudbene povjesnice, Zagreb, 1995., str. 199./

3) Bruno Bušić, "Pridraga traži zaštitu, Nakon pet stoljeća izostalo blagdansko slavlje u Karinu", Hrvatski tjednik, br. 20/3. rujna 1971., str. 9. Sve u tekstu Brune Bušića istakao Hrvoje Šošić.

4) Podaci iz teksta Zlatka Tomičića, /bez oznake autora/ "Petnaest do dva..., O Branku Perici, hrvatskom borcu i robijašu," Hrvatska revija, Barcelona, 1979., str. 471-480. te bilješkom "Predmeti političkog kriminala kod Okružnog suda u Zagrebu od 1972. do 1989. godine, prema kojem je Branka, Mitera i Marijanu Šnarić sudio sudac Glavašić/ spis broj K-594/72./, a za koji se popis kaže: Ovaj popis napravila je po nalogu predsjednika suda Skeležić Ljubica, upravitelj sudskih pisarnica, nakon ponovne provjere točnosti podataka i pregleda spisa dana 11. veljače 1991. godine.

5) Hrvoje Šošić, Hrvatski politički leksikon, Rijeka, 1993., str. 637 do 639.

6) Izvor kao pod 4), Barcelona, 1979., str. 476. Za otkriti je čiji je pseudonim "Petar Obrovac", potpisana kao auktor pjesme.

7) HPL, Ivandija Antun, str. 292-298., i 600,601 "Odličja"

8) HPL, leksikonska jedinica "Šišanje", str. 926.

9) Izvor kao pod 4), Barcelona 1979. g., str. 474, Hrvatska revija, /u tekstu sve istakao HŠ/.

DR. HRVOJE ŠOŠIĆ:

SLOM HRVATSKOGA KOMUNIŠTICKOG PROLJEĆA 1971.

Na 312 stranica teksta protkana dokumentima, hrvatski politički uznik i jedan od najistaknutijih studio-nika hrvatske političke i znanstvene pozornice koncem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina, dr. Hrvoje Šošić raščlanjuje zbivanja poznata pod imenom "**Hrvatskog proljeća**". Svojom provokativnošću i prevrednovanjem svih ustaljenih predodžbi, Šošićeva knjiga predstavlja nezaobilaznu studiju za izučavanje novije hrvatske povijesti i politike. U neku je ruku ona ključem i za shvaćanje današnjih prilika u Hrvatskoj.

Cijena knjige je 140,00 kuna, a može se naručiti od NIP "Školske novine", 10000 Zagreb, Hebrangova 40 ili na fax: 01/433-868.

U KOJU VOJSKU HOĆEŠ, ZAJKO?

Kako je Zaim Hidanović, Hrvat islamske vjeroispovijedi tamnovoao za Hrvatsku prije drugoga svjetskog rata, kako je služio hrvatsku, a odbio služiti jugoslavensku vojsku i kako je doživio ponovno uskršnuće nezavisne Hrvatske, piše Petar S. Ujević.

Bila je već noć, kad je Zaim - Zajko Hidanović, nekad kao srednjoškolac u Derventi, bio predsjednikom Hrvatskoga omladinskog pokreta, a po bijegu iz Dervente u Zagreb, od 1941. godine hrvatski vojnik, započeo svoju priču hrvatskog vojnika i uznika.

Bez djece, on i supruga sa skromnom mirovinom, uz rakiju i kavu, ponosnim glasom, kao da polaze prisegu, na moje pitanje o ostvarenim i neostvare-

Zaim Hidanović po povratku iz tavnice

nim snovima, započe: "Ja sam uvijek bio Hrvat i sve što sam imao i imam, dao sam i dajem za moju Hrvatsku. Rodio sam se u Derventi 1920. godine i tamo sam završio osnovnu školu, kao i srednju, za mesara - kobasičara.

Od 1935. godine bio sam u Hrvatskom omladinskom pokretu u Derventi, te sam 1936. godine bio uhićen i odveden u zatvor. Kaznu od dvije godine izdržao sam u Zenici, kao malodobnik. Nakon zatvora i dalje sam bio u Hrvatskom omladinskom pokretu sve do rata.

Početkom rata dolazim u Zagreb i odmah se javljam u zapovjedništvo grada, kod generala Sabljaka.

Pitaju me u zapovjedništvu:

- U koju vojsku hoćeš?
- Reko', u našu vojsku!
- Kažu, u koju našu?
- Reko', domobransku vojsku.
- Oni opet pitaju: - Otkud ti znaš da postoji domobranska vojska?

Piše:

Petar S. UJEVIĆ

- Reko', znam ja to još iz Dervente.

Zatim su me uputili u Ljubljansku vojarnu i da će mi dati jednog pratitelja. Nisam htio nikakva pratitelja, nego sam im reko' da ja znadem put i sam do vojarne. Došao sam i prijavio se. Sjećam se da me je primio domobranski natporučnik, Mato Mažuran, on me je primio u dobrovoljačku jedinicu. Hrana u jedinici je bila posebna za nas Muslimane, a posebna za druge vojnike. Hodža je dolazio jedanput tjedno u kasarnu.

Iz Dervente sam otiašao sam, nikome u obitelji nisam rek'o ništa, ni gdje idem, ni komu, nisam se pozdravio ni s kime, pa ni s ocem ni s majkom.

Bio sam u trećoj satniji kod natporučnika Mažurana. Prvih par mjeseci imali smo obuku, a onda smo krenuli na teren: - Bjelovar, Daruvar, Grđevac, Hercegovac, Grubišno polje, Zdenci, Mala i Velika Barma, Česma, pa odatle u Hrvatsku Kostajnicu, pa u Bosansku Dubicu i na Kozaru. Za borbi u Kozari bio sam ranjen u lijevu nogu i, što je vrlo interesantno, sam sam izlijječio tu ranu, a da ni danas ne znam kako.

Sjećam se da sam proveo par mjeseci na radovima oko gradnje džamije u Zagrebu, jer smo se mi Muslimani javili dobrovoljno u tu jedinicu za rad na džamiji.

Pad NDH me zatekao kod željezničkog mosta na Savi u Zagrebu. Bio sam silno žalostan.

Poslije pada NDH, završio sam u logoru. Najprije u logoru Prečko, a zatim na Kanalu, gdje se danas nalazi autobusni kolodvor. Tamo sam proveo tri mjeseca. Iz logora sam odveden u zatvor dva mjeseca, potom sam u lancima s još mnogima iz zatvora prebačen kamionima za Sisak, na Viktorovac. Tamo nas je bilo, možda, jedno pet hiljada.

Osuđen sam u Sisku na tri godine, koje sam izdržao u Lepoglavi. U istoj sobi u Lepoglavi sa mnom je bio i Derviš Velić, Musliman, on je i danas živ, izbjeglica je od ovog rata i živi u Njemač-

koj. Još je bio u istoj sobi i Šime Marćina, Srećko Lovrić i Izak Sovrečić. O njima nikad više nisam ništa čuo, kako su i gdje završili i jesu li živi.

Ja se još od malena osjećam Hrvatom i za Hrvatsku ratujem od 1935. godine. I moj brat Bajro Hidanović bio je hrvatski vojnik u topničkoj jedinici, a sestra Rabija bila je krojačica u hrvatskoj vojsci od 1942. godine. Od moje najstarije sestre Bahre sin Ismet je također bio u hrvatskoj vojsci, a od 1949.

Zaim Hidanović danas

godine i na Golom otoku kao politički zatvorenik tri godine.

Ja sam bio ukupno osam godina u zatvoru i to u tri navrata. Prvi put kao predsjednik Hrvatskoga omladinskog pokreta, dvije godine u zatvoru u Zenici. Drugi put od konca 1945. do konca 1948. godine u zatvoru u Lepoglavi, a treći put od 1951. do 1954. godine u Nišu u Srbiji. O progonima i maltretiranjima mene i moje obitelji u Derventi ne treba ni govoriti, to je bilo skoro svakodnevno, a oca su mi svakih desetak dana vezana vodili kroz Derventu, onako starog, psujući ga i vrijedajući. To je trajalo sve do njegove smrti koncem pedesetih, a i to sam saznao par godina prije ovoga Domovinskog rata, jer ja u Derventu nisam nikada dolazio. Od 1941., kad sam otiašao, prvi put sam posjetio Derventu tek 1988. godine.

Taj treći put sam izdržao kaznu zatvora od tri godine u Nišu. Dobio sam poziv da se javim u Prokuplje u vojsku.

Iz Zagreba sam otišao u Prokuplje, putovao sam s jednim katoličkim svećenikom koji je također išao u vojsku u Prokuplje. Kad smo došli tamo, javili smo se u vojarnu dežurnom oficiru. Onaj svećenik (zaboravio sam ime), odmah mu je odbrusio da on neće uzeti oružje u ruke. Njega su potom odveli i više ga nikad nisam vidio. Nakon toga sam ja upitao istoga onog oficira, da zašto sam ja došao ovdje, pa ja sam služio vojsku, a on me upita, da koju sam ja vojsku služio. Ja reko', našu hrvatsku vojsku, ja sam bio domobran, pa neću sad služiti srpsku vojsku.

Kako sam ja uspio odatle pobjeći i stići nakon par dana u Zagreb, nije mi ni dan danas jasno. Po dolasku u Zagreb, nakon dva - tri dana ponovno su me uhitili i sproveli nazad u Prokuplje, na saslušanje. Tamo su me vezali i vezama mučili oko dva mjeseca. Nakon toga su me odveli u Niš u bivšu gestapovsku vojarnu, tu sam proveo oko mjesec i pol dana, a onda me izvode pred sud. Na suđenju, pita mene sudac, da zašto neću služiti vojsku. Ja mu odgovorim da neću služiti tuđu vojsku u tuđoj državi. Ja sam Hrvat i odslužio sam vojsku u svojoj državi, a ovdje sam ja samo stranac.

Dobio sam tri godine strogog i odrobijao ih u Nišu, tukli su me i maltretirali skoro svaki dan do izlaska. Od svih tih zatvora, logora, pritvora i istraga, najgore je bilo u Sisku na Viktorovcu, tamo su mi vezali ruke i noge u čvor na leđima i tako bi me vezana objesili o neku šipku tri do pet dana, onda bi došao neki mladac i nožem bi presjekao "štrik" o kojem sam visio i ja bih glavom padaо na beton. Rukama i nogama nisam mogao danima micati, a kad bi mi se ruke i noge malo povratile, to bi se ponavljalo.

Posao nisam mogao nigdje dobiti. Šezdesetih sam otvorio nešto mesnice i nedugo zatim, zbog bolesti sam otišao u mirovinu. Otkako sam se vratio iz posjeta Derventi 1988. godine, nisam više izišao iz kuće. Sluh i vid me slabo služe, preživio sam četiri infarkta, izljev krvi u mozak, svaki dan mi supruga daje inzulin..."

- Kako je sada u Hrvatskoj, gospodine Zajko, kakav je osjećaj biti konačno slobodan, pitam starca, skoro osamdesetgodišnjaka?

- Ja sam sretan, moje su se želje ispunile. Nemam više želja. Samo neka bude mira, mira neka bude... samo neka mira...

Završava starac Zajo jedva čujnim glasom i ispijajući zadnji gutljaj već odavno hladne kave, tek u oku jedva primjetan komadić sjete upućen niz Trešnjevku negdje u daljinu.

KROATOETIKA

Piše:

Stanislav Pejković

Muslim kako je vrijeme da se konačno kaže da pojma - hrvatstvo - nadilazi dosadašnje ustaljene i uobičajene inačice te riječi. Glavna opreka u dosadašnjem poimanju sveobuhvatnog dosega te riječi bila je u činjenici da nismo imali svoju vlastitu državu.

Stoga je neimanje vlastite države, praćeno vječnom težnjom da se ona ostvari, potpuno apsorbiralo ovu dublju konotaciju hrvatstva o kojoj ja kanim progovoriti.

Naime, hrvatstvo nije tek gola politička ili etnička značajka, pače, ona ima kudikamo šire značenje. To je pojma koji nadilazi isključivo etnički znamen i samosvijest o pripadnosti određenom hrvatskom etnikumu, te ima sasvim sigurno određene filozofske, pa i metafizičke značajke. Uostalom, to najbolje potvrđuje povijest hrvatskog naroda jer, da nije bilo tako, onda bi nekoliko milijuna Hrvata, kroz dugu povijest različitih asimilacijskih nastajala, bilo jednostavno progutano i iščezlo s lica zemlje. Jer, budimo realni, nema te sile koja se ne može zatrvi, i ne kaže zaludu narod - svaka sila za vremena! - prema tome, ni vojnički ustroj ni bilo kakva zemljaska udruga ili sveza nisu nas mogli održati niti bi nas održali da je hrvatstvo bilo samo etnička oznaka pripadnosti jednom narodu.

I upravo tu leži tajna hrvatske opstojnosti koje možda niti mi sami nismo svjesni, pa će moje riječi možda nekome biti i čudne, a netko će ih držati običnim mitomanskim pretjerivanjem. Nu, ja ostajem pri svojoj tvrdnji da hrvatstvo nije samo nacionalna odrednica nego da je poput židovstva pojma koji označuje određeni način življenja; određeni nazor na svijet; a kroz dugu povijest, na životu ga održava određeni metafizički utjecaj.

Dakako, ja nikako ne iznosim nekaku teoriju o izabranom narodu, jer bi to bilo smiješno, niti moj doživljaj hrvatstva znači nasilno nametanje svoga etnikuma drugima ili pak osvajačko širenje državnih granica. Ne, za mene je hrvatstvo filozofski pojma i ima etničke značajke, te od drugih može biti prihvaćeno samo kao nazor na svijet, a ne tek samo kao nacionalna oznaka.

Zasad ovu metafizičku dimenziju hrvatstva ne bih pokušavao dokučiti. Uos-

talom, Ijepota metafizike baš i jest u njezinoj tajni, ali uzgred ču spomenuti da se mi Hrvati spominjemo i u Biblij, da smo prije bili mazdaisti, potom baštinili gotovo raritetni pojma bogumilstva.

Bili smo Predviđe kršćanstva; jedini smo europski narod koji je baštinio i islamsku komponentu svojega bića. Na saracenskim brodovima naši mornari nazivani su Alahovim kršćanima... i moglo bi se ovih zanimljivih detalja još puno nabrojiti.

Druga veoma zanimljiva osobitost hrvatstva jest da nas ima posijanih po cijeloj zemaljskoj kugli, i upravo je nevjerojatno koliko smo "bučni", koliko hrvatsko ime "para uši", kao da smo po brojnosti ravноправni najmnogoljudnjim nacijama svijeta.

A što tek reći za uistinu prave zanimljivosti koje nas upućuju na nekakvu metafizičnost, a to je činjenica da se baš Hrvati nalaze na najtajnovitijim mjestima zemaljske kugle. Tako je najudaljeniji stanovnik južnoameričkog kontinenta Hrvat, a najveći je grad na toj južnoj polutki Zemlje čileanski Punta Arenas, s Hrvatima kao većinskim stanovništvom! U kanadskoj provinciji Yukon, na dalekom sjeveru, u mjestu White River, gdje je izmjerena najniža temperatura od - 74° Celzijusa, nalazi se hrvatski znamen. U srcu australske pustinje nalazi se "gradić pod zemljom Cober Peedy, koji nastanjuju Hrvati, kopači opala. Ovakvih bi se primjera moglo nabrojiti bezbroj. Nu, zaokružimo ih tvrdnjom da nema točke Zemljine površine na koju Hrvat nije kročio nogom. I nemojmo to samo tumačiti činjenicom da je sve to bilo samo zbog toga što nas je siromašna domovina otjerala trbuhom za kruhom. Ima tu i jobovskih konotacija i kušnji!

Ta gotovo da nema značajnijeg svjetskog događaja kojemu nismo bili nazočni. Bili smo i Kolumbovi mornari; imali smo Hrvata indijanskog poglavicu, istraživali smo prašume Afrike, Azije i Južne Amerike. Ma ja zapravo hoću reći da sve to nije moguće niti bi bilo kad bi mi bili tek četiri-pet milijunski narod!

A kad spominjem sve te svjetske događaje, u kojima smo sudjelovali, zar nije znakovito da se nismo angažirali u križarskim vojnama?

Sve ove začudnosti, vezane uz naše ime, kazuju da je dragi Bog s nama Hrvatima nešto nakonio. Jer, da nije tako, mi bismo već odavno bili asimilirani i bilo bi jednostavno nemoguće da nas toliko malo zaposjedne i obrani cijelu istočnu obalu jadranskog mora, sve tamo do Teodozijeve crte.

Svi su drugi narodi na ovom prostoru iščezli, osim nas, a mi smo opstali u svim epohama.

Nije li to najbolji dokaz da se hrvatstvo ne bi održalo da je bilo samo nacionalna odrednica? Ta mi smo puno puta kroz svoju povijest bili pregaženi, pa i danas nam je tuđin okupirao brem tridesetak posto našeg povjesnog prostora, ali ono što je svakog tuđina pobijedilo i otjeralo, izvan je snage naših mišica, i to tuđin nikad nije mogao zatrati.

Budimo realni i priznajmo: nikad nam vojničko osvajanje našega teritorija nije bilo toliko opasno koliko je bio opasan rafiniran, da tako kažem, umjetnički pokušaj našega brisanja iz povijesti.

I nisu nas samo topovi tukli; napadani smo mi i "ljepotom", "uljudbom", "umjetnošću", "rukopisom", "religijama"...

Kako smo se mogli oduprijeti romanskoj civilizaciji, koja nas je zaplijnsnula svom silinom svoje datosti: od galija do Michelangella?

Pa mogli smo se oduprijeti samo prihvativši svu njihovu ljepotu, koju su nam darovali u nadi da je nismo u stanju primiti!, te im uzvratiti istom takvom ljepotom i toliko ih zbuniti da oni više nisu znali jesu li majstor Radovan, Juraj Dalmatinac, braća Vranjanin Hrvati ili su to njihovi Romani!

Dakle, mi nismo poput barbara rušili njihove kipove nego smo isklesali još ljepeš! Nismo se pobunili protiv Guttenberga, nego smo u njegov izum ukucali glagoljsko pismo!

! upravo ta činjenica, da nas ni najveća tuđa kultura nije mogla "prugutati", bila je najvećim zalogom našoj opstojnosti i najvećim dokazom da hrvatstvo nije samo etnički pojam jer, da je bilo tako, "naš slučaj" bi se vrlo lako riješio vojnim putem. Nu, određena tajnovita onostranost, koju baštimo, razlog je činjenici da smo jošte tu.

Prema tome: ako hrvatstvo nema isključivo etničku konotaciju, nego je i određeni svjetonazor, pogled na svijet ili mogući specifikum neke Božje nakane, koju ni mi sami ne razumijemo, onda moramo promijeniti i dosadašnju predodžbu o svomu podrijetlu.

Etnogeneza nesumnjivo dokazuje otkuda su nam korjeni, i to je teorija krvi, nu, ja tvrdim da je hrvatstvo kroz povijest dobilo i svoju drugu dimenziju: osjećaj pripadnosti hrvatstvu kao spoznaji.

Dakle, ima nas Hrvata po etničkom podrijetlu, ali nas ima i po osjećaju pripadnosti hrvatstvu kao pojmu.

Time hoću kazati da su različiti uzorci koji su nas kroz cijelu povijest održali na životu.

Kao prvo: kad pjevamo "od stoljeća sedmog", onda dotičemo tek jedan dio naše povijesti, jer mi nismo ovdje samo "od stoljeća sedmog"; mi smo ovdje oduvijek!

Jer mi nismo narode, koje smo ovdje zatekli, barbarski istrijebili, nego smo se s njima izmiješali. A to, što je u tom odnosu zadržano samo hrvatsko ime, dokaz je mojoj teoriji o nečemu nadnaravnom u pojmu hrvatstva. Isključivo etnički pojmovi nisu imali nikakve šanse u srazu s hrvatstvom kao višim pojmom.

Iza toga slijedi da mi s punim pravom možemo reći da smo autohtonii narod na ovom dijelu zemaljske kugle, a samo je Božja volja bila što smo svojim imenom apsorbirali naše dične prethodnike Liburne, Japode, Histre, Ilire. Stopili smo se s njima miroljubivim putem, a ne ognjem i mačem.

I, molim lijepo hrvatske povjesničare da ne odriču hrvatstvo našoj slavnoj subraći svetom Jeronimu, papi Sikstu V., Marku Polu... ili u novije doba Josipu Runjaninu, Vatroslavu Lisinskому i cijelom nizu istaknutih pojedinaca koji su u pojmu hrvatstva našli puninu svoje osobnosti i razlog za svoju djelatnost.

Jer, hrvatstvo nije samo krv!

Stoga mi se ponajboljom odrednicom pojma hrvatstva čini izraz **kroatoetika**.

Dakako, kroatoetika je najdominantniji osjećaj samosvijesti kod Hrvata. Nu, to ne znači da smo mi Hrvati zbog toga sveti.

I Isus ih je imao "dvanaest", koji sve čuše i vidješe, pa ga svejedno jedan izda, drugi triput zataji, a treći ne povjerava dok ne opipa.

Nu, ta je hrvatska nečist samo manjina, a, iako je nečist, opet ima određenu higijensku ulogu jer nas upozoruje što nam nije činiti!

Nakon ovih mojih riječi u slavu hrvatstva, srce me zaboli kad vidim kakvih sve bitangi ima među nama, a koji su danas ovaj pojam ponizili. Danas je hrvatstvo nadro šlijam i talog slavenofilskih ostataka koje smo povukli za sobom kad smo napuštali Mezopotamiju, i baš taj dio Hrvata nanosi nam sramotu kroz cijeli našu povijest.

S njima smo baštinili osobine ljestnosti i nerada, pljačke i otimačine. Tako su i u današnjoj Hrvatskoj potomci boga Peruna pokrali sve što su mogli. A to su ratni lifieranti, šverceri i nikogovići, a mi potomci boga Ahura Mazde smo junaci, ratnici, pisci i boemi!

Isto tako moramo priznati da neki među nama nikako ne mogu podnijeti hrvatstvo, u kojem im je egzistirati, jer im neka tajna kob ukazuje na njihovo vlaško podrijetlo. Stoga taj vlaški zloduh iz njih hrvatstvo gađa kojekakvim "kozmopolitskim krmačama" i zasipa ga "anacionalnim zvončićima", ne bi li nam razvodnili nacionalni osećaj. Nu, bez obzira na svu njihovu zlocu, oni ipak ostaju samo Hrvatima i samo kao takvi mogu djelovati, jer, ako ništa drugo, oni ne mogu bez našega mora, bez našega lža, Nečujma i Šolte, gdje izležavaju i sunčaju svoje kozmopolitske pupke.

Dakle, nismo svi mi Hrvati istoga podrijetla. Nu, činjenica je da hrvatstvo našnajnije tumače i kroz cijelu povijest vode upravo Zoroastrini potomci, a svi se drugi samo uz nas šlepaju. Jer, bez nas, oni začas postadoše Mađaroni, Talijani, Jugoslaveni, ali mazdaistička struja Hrvata to nikad neće dopustiti.

Nu, hrvatstvo, koje je pobjeglo iz kroatoetike, nije predmet ovoga teksta. Ja sam samo pokušao dokučiti misterij istinskog hrvatstva, jer sam uvjeren da je Bog s nama nešto nakanio. Ni Međgorje nije slučajno!

Rekoh, znali smo i znademo Boga zatajiti, jer nas ima različitih. Ali, čini mi se da on još uvijek nije od nas odustao.

A ako ikad hrvatstvo postane samo nacionalni znamen, značit će to da je Bog od nas digao ruke, i tada nas ni najsilnija vojska neće spasiti.

Nu, nadajmo se da do te mjere Boga nećemo nikad uvrijediti.

PISMA IZ ISTRE

Piše: Blaž PILJUH

FUMATI ELI NE FUMATI?

Finile su i te fešte. A vero, neka su. Ne znan zašto bin se triba veseliti noven litu, kad san zapravo još jeno lito stariji. A da će 1997. biti bolja ud 1996., ja baš jako i ne vjerujem. Forši i če, ma ča se mene tiče, najveć 10%. Za toliko če nan povisiti mirovine, su rekli. A za koliko če se povisiti cijene, nisu rekli. A,ma! Kako bude, bude. U svakom slučaju 1997. ne bude godina mira, van ja rečen. Rat je već počea. Rat prez milosti, rat do istrebljenja. Mrež pušači i nepušači. A uvi put su pušači popušili, vero su. Nimaju nikakove šanse. Na strani nepušača su i vlast i zakon. He,he... a i Tuđman! A to ni mala stvar, se slažete? Da, da, dragi moji pušači, naš predsjednik je nepušač. A to je za političara svakako prednost. Nepušač nikad ne more popušiti. Ne znan ko je istina, ma san čuja da se u Banskin dvorima, pušači sakrivaju po zahodima. Da hi Frane ne ulovi. Tako bi zapravo tribalo daje svaderi, diljem lipe naše. Ki će fumati, neka gre u zahod, a ne da te stvari dela javno. Čete reci da san zloban, da san proklet. Ma ne, ja san samo nepušač, zapravo, bivši pušač, a takovi su najgori.

Bilo bi forši dobro sada, kad se delaju inventure, načiniti jenu analizu. Da se vidi ki je u pasanen litu fuma i pofuma. Ma to nebi bilo pismo nego knjiga Blaža Piljuha, a ja takovih pretenzija niman. Zato ču spomenuti samo jenega ud bivših pušači. Butros-Butros Galija. Radi tega ča nas je dim ud njegovih cigaretah gušija za čilo vrime njegovega mandata. A sada kad je zaspravlje popušija, mi još vajk za njin cike pobiremo. Pak kada on samo usput spomene niku međunarodnu granicu na Prevlaki (i to zamislite čak dva puta), mi to na sva zvona razglasimo. Ne znan kako vi na to gledate, ma ja bin najrađe zapra voči. Me je sram. I se pitan ponikad, di nan je dostojanstvo. A ki zgubi dostojanstvo će prije eli kašnije... popušti.

NA ZAPADU NIŠTA NOVO

Bi nas stili justo na silu držati na Balkanu. A mi se ne damo. Se koporimo z rukami i z nogami ko bimo kako došli na Zapad. A uti Zapad nas neće, pak nas riva na Istok. I su toliko upri i Europa i Amerika, da su nas zarivali valje na Daleki Istok. Tamo do Japana. Inšoma, mi smo zajno pokazali i da smo kooperativni i da smo praktični. I nismo gubili vrime, pak smo z tin Istokom počeli zajno trgovati. Tako smo lipo Japanu prodali našega Nikolu Subića Zrinjskog. Ste vidili na televiziji niki dan, kako jedan japanski zbor lipo kanta: "U boj, u boj, mač iz toka braćo..."! A za pravo reći, prvo ča smo Japancima počeli prodavati su... da oprostite, morski krastavci. A naš narod je bezobrazan pak hi nikako drugače zove. Bin rad znati ča će nan Japanci prodavati. Forši kikiriki, eli pistaci, kako se to stručno zove. A naš narod je, kako smo rekli, bezobrazan, pak i njih nikako drugače zove.

Nego, da mi postimo s vragom Istok. A vero i Zapad. Ča ni još Remark bija napisa da na zapadu nima niš novega. Držimo se mi zato naše domaće političke scene. Ima poli nas svega i svačega. Dokle ja uvo pišen, Lučano fon Delbjanko, "Il nostre konte", eli po domaću "naš grof", je još župan. A kad uvo moje pismo budete čitali, če njigova županska kantriga biti prezna i pronta za niku novu, da oprostite, rit. Ma on se ne pensa tako lako maknuti z Forumu. Pak je i svoju novu stranku nazva Istarski demokratski forum. A ste vidili njihov znak, eli grb na unin velikin oglasima u "Glasu Istre"? Županski kameni stol iz Tinjana. A na njen reste stablo sa SDP-ovega izbornega plakata. A ispod tega IDF na starohrvackoj glagoljici. A, ma! Ja nišan shvatija ni poruku ni simobliku. I iman bolje idejno rješenje za grb IDF-a. U sridini velika, meka fotelja. Užad nje sedam zastavah. A ispod svega stihovi poznate pisme. "... ne dirajte mi stolicu... jer ja ču se vratiti."

KI KAKO SIDI

Ste vidili, a? Kad god Tuđman ništo govori, se zajno digne oblak prašine. I sada će i to HDZ iskoristiti u promičbenoj predizbornoj kampanji. Pak če reci da se samo za dobrin konjen diže prašina. A uvi put, potle Tuđmanovego govora u Saboru, se je prašina digla poli nas u Istri. I guši malega Kaina. Pak je protestira priko "Glasa Istre". Da je Frane gorovira o niken skupu u Brtonigli o "regionalnoj samoupravi i transgraničnoj suradnji". O težnjami nikojih da se Istra kroz nika "kulturne projekte" izdvoji iz Hrvatske. O niken "fondu za istrijanstvo", "Istri kao eksperimentu Europe" i "međunarodnen europsken kulturnen parku". I da "to ne zavrijeđuje da se komentira jer da je sve skupa besmisleno i da u to nidan u Istri ne vjeruje. O, finalmente! Pametni ljudi su uzdavna znali da je to zaspravlje besmislica. Uni drugi su to shvatili tek sada.

A ste vidili kako se reklamira Lučanov IDF? "Samo stavite "F" namisto "S". I u ten je izgleda, sva razlika. A ča je zapravo bitno, je Delbjanko zajno pokaza. Biti vlast! Pa kad su ga hitili van iz županske fotelje, je zajno skočija u saborsku klupu. Forši je klupa manje udobna, ma je bila još tepla. Dosada je stu klupu grijala Lutemberger. Z organom ki za to služi. A ne kako niki tamo saborski zastupnik ki sidi znopoko u klupi, kako je reka Pejnović. Po njigoven mišljenju, nikoji u Saboru side na glavi, a nensaži z unin... na čen bi rabilo siditi. A ja se š njin slažen. Ko je pensa forši na une ča su toliko uporno iskali da njin se do detalja objasni uno famozno "pismo namjere" hrvatske vlade. I da zašto piše na englesken. Da ča se Kostović pravi Englez. Pak ča ko piše na englesken? Ča to je problem se naučiti? Ter u Singapuru da obični policijski breki znaju po dva jazika, kineski i engleski. A Dukić je reka da Srbima ne rabe posebna prava koja nisu u skladu z Ustavom. Barem do sada nisu zadržali niš silon zauzeto ni z ucjenon iznuđeno. Triba samo da na Dunav dojde naša vojska. Se slažete?

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Godine 1952. rješenjem suca za prekršaje u Imotskom kri- vrom je proglašena i kaznom zatvora kažnjena **Jela Kujundžić**. Osim napomene da je jedan Jelin brat, **Marko**, prije drugoga svjetskog rata desetke puta privođen i pritvaran, našavši se na koncu u emigraciji, a drugi, dr. **Ivo**, poznati zagrebački liječnik i dugogodišnji hrvatski politički uznik, sada savjetnik za humanitarna pitanja u hrvatskom veleposlanstvu u Beogradu, čini nam se da drugi komentari ovom dokumentu nisu potrebni. Dometnimo, tek, da sudac, dakako, nije bio pravnik.

NACIONALNI ODIBOR KOTARA IMOTSKI
SUDAC ZA PREKRŠAJE
BRD: 1083 1952. godine.

Imotski, dne 12.VI.1952. godine

Sudac za prekršaje kao nadležan organ za votenje administrativnog kaznenog postupka, temeljem čl. 51. stav. 1. Osnovnog zakona o prekršajima, nakon provedenog postupka protiv:

KUJUNDŽIĆ JELE MATINE, iz Grubina, rođena 1920. godine, pismena, domaćica, neudata, kućna zajednica broji tri člana, slabog imovinskog stanja, od stoke ima 1. kravu, ne kažnjavana donio je sljedeće:

R-J E Š E N J E

Kujundžić Jela Matina, iz Grubina, k r i v a j e, što je od 1. do 10. maja ove godine u kući Kujundžić Ivo, vršila vjerski obred moleći se pred narodom da im bog dade kišu, te da bog obrati grešnike čime je počinila prekršaj čl. 2. toč. 5. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira, pak se temeljem čl. 3. toč. 1. istog pravnog propisa

K A Ž N J A V A

kaznom zatvora u trajanju od 25 /dvadeset pet/ dana.
Protiv ovog rješenja ima mjesto žalbi u roku od 8. dana na
taksenih marta.

R a z l o z i

Izjavu protiv okrivljene podnijelo je oponomoćstvo državne bezbjednosti za kotara Imotski. U prijavi se navodi da je okrivljena vršila obmanu naroda vršeći molitve da im bog dade kišu i obrati grešnike.

Okrivljena na svom sašlušanju na 31.V.1952.god. priznaje navode u prijavi i branii se. Da je ona skupa sa Kujundžić Imom, napravila umjetni oltar te da je tu molila da je prepričivala na gore navedeni način, a da je takav način moljenja uobičajan u njihovu selu još od ranije.

Sudac nije uvažio navode okrivljene već je dao punu vjerodostojnost prijavi. Okrivljena je moralna znati da se nikakvo obmanjivanje naroda sa bilo kojim načinom ne smije vršiti jer da je to zakonom zabranjeno. Međutim to ona nije poštivala već je samovoljno vršila i čak pomagala drugom. Takoder se ne može uzeuti u obzir njezinu obranu da ona nije znala da se to ne smije činiti jer kad bi ju je opomenuo predsjednik Mjesnog NC, a na to ona je i dalje to vršila. Radi toga sudac je imenovanu našao krivom i za gornji prekršaj kaznio kako bi ovak kazna na istu odgođeno djelovala, a također i na ostale.

Kao oključujući okolnost prilikom izricanja kazne, uzeta je njezino dosadašnje nekažnjavanje, a kao otežavajuća njezina samovolja za gornji prekršaj.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

o tom obavijesti:

1. Kujundžić Jeli Matinoj iz Grubina znanja radi.
2. Vetersko javno tužilaštvo- Imotski.
3. MUP- Kotara Imotski, radi izvršenja po pravomoćnosti.
4. Bastav.

SUDAC ZA PREKRŠAJE:
VANTE ČERNUK/

"OD IMOTSKOG, PA SVE DO MOSTARA, NEĆE BITI CRKVE NI OLTARA..."

Pod naslovom "**Fratar - narodni neprijatelj**", fra Kornelije Kordić priudio je i 1995. objavio uspomene svog strica **fra Ratimira Kordića** (1910. - 1985.). Ovaj je hercegovački franjevac, koji je tri godine odležao u zeničkoj tamnici, plastično i slikovito zabilježio niz slika iz života hercegovačkih Hrvata, poglavito iz razdoblja jugoslavenskih komunističkih progona. Kao ilustrativno, prenosimo poglavje koje nosi podnaslov "Jukina opsesija".

JUKINA OPSESIJA

Narod je uznemiren. Pati, boji se, strada. Čuje se za stradanja na sve strane. Ljudi iz OZN-e dolaze češće. Narod kaže da će, kad oni učestaju, biti novih stradanja. Traži se krivac za ta stradanja, a narod misli da su to ljudi pojedinci.

U takvoj napetosti dolazi mi u ured Juka Tomas, brat pokojnoga don Ilje Tomas, kojega su partizani 1942. izmasakralili (oderali mu kožu) u Klepcima kod Capljine.

Pitam ga trebam li mu što, a on odgovara:

- Sjedite, trebate.

Sjeo sam. Odmah je započeo:

- Nešto bih Vas, velečasni, vrlo važno pitao za savjet - i bez predaha nastavlja: - Vidite li ovih jada, vidite li stradanja, na sve strane se čuje: onaj poginuo, onaj ubijen, onoga zatvorili, onome zaplijenili, onoga traže. Dokle će ovo ovako?

Juka mijenja boju u licu i nastavlja:

- Ja imam želju i volju kada se u Odboru iskupe označi i rukovodioći da uđem k njima, odvijem bombu i s njima je gotovo. Oni su svemu krivi. Ja znam da će ti tu s njima poginuti, ali ne žalim!

Iznenađen Jukinim stavom, prekinem ga:

- Moj Juka, kako ti to može pasti na pamet? Jesi li ti kršćanin? Misliš li ti Bogu polagati račun?

On ljutito odvrazi: - A hoće li oni polagati Bogu račun?

Koliko će ih oni još ubiti? Koliko bi ljudi manje stradalo kad bih ja izvršio svoju namjeru? Nego, samo Vi meni recite bi li bilo meni grijeh to učiniti? Bi li me Bog osudio? Ja mislim da ne bi, a Vi mene nemojte žaliti.

- Moj Juka, to bi bio teški grijeh. Zato bi te Bog osudio. To ne smiješ nikako učiniti. Bog daje život, ti ga ne smiješ oduzeti. Bog će suditi svakome. Nitko neće izbjegći Božjem суду. - Ja sam mislio da će mi to i Bog i Vi odobriti.

Juka je otisao, čini se, razočaran.

SAŽETI PRIKAZ RADA HDPZ-a PODRUŽNICE KARLOVAC OD NJEZINA OSNIVANJA DO DANAŠNJIH DANA

Prva učlanjenja bivših političkih zatvorenika iz Karlovca u HDPZ- u Zagrebu uslijedila su u mjesecu ožujku 1990. godine. Vidljivo je to iz iskaznica koje nose članske brojeve 180, 181 itd., a koje su izdane u Zagrebu. Ti prvi članovi odmah su stvorili jezgru oko koje se je počeo u kratkom vremenskom roku stvarati Ogranak u Karlovcu i to mjesec dana poslije. Ogranak je djelovao u Karlovcu sve do 15. 01. 1994. godine. Okupljao je članove, održavao povremene sastanke, pomagao članovima u podnošenju zahtjeva za priznavanje statusa, upućivao ih savjetima u njihova prava i kontaktirao s Komisijom Vlade Republike Hrvatske, gdje je to bilo potrebito. Vodstvo Ogranka, vrlo često kontaktira i s tadašnjim tajnikom Društva - Središnjice u Zagrebu g. Brankom Vidačekom, koji je karlovačkom Ogranaku pružio vrlo veliku pomoć.

Sve se to događa u vrijeme kad kroz grad Karlovac prolazi crta bojišnice, u vrijeme učestalog granatiranja grada. Grad je pod općom i zračnom uzbunom gotovo neprekidno. Ratna situacija otežava sastanja i normalan rad Ogranka, pa stoga Ogranak djeluje s prekidima na nekoliko različitih lokacija. Prve prostorije u kojima se članovi Ogranka sastaju, prostorije su HDS-a u Vranicanijevoj ulici. Zatim se seli u Mjesni odbor Žvijezda na Strossmayerov trg. Tu djeluje sve do osnovačke skupštine Podružnice, jer je broj članova u Ogranku dosegao već oko pedesetak ljudi.

Osnovačka Skupština Podružnice održana je 15. 01. 1994. Podružnica od tog trenutka razvija svoj rad snažnije, jer se i neprijateljsko topništvo smiruje i grad živi nešto normalnije. Podružnica dobiva na korištenje prostoriju od DRV Hrvatski domobran, opet u Vranicanijevoj ulici, ali tu djeluje vrlo kratko vrijeme. Sada Podružnici daje uredsku prostoriju Vodoprivreda Karlovac, uz mogućnost korištenja telefona i fotokopirnog aparata. Veliko razumevanje i pomoć tu smo imali u osobi gosp. Dubravka Delića, direktora spomenutog poduzeća. Nakon nekog vremena, Podružnica seli na adresu Banija 38, gdje i sad djeluje. Uz jednu uredsku prostoriju, tu koristi i jednu prostoriju gdje djeluje društveni klub. Uz telefon je nabavljena i automatska telefonska sekretarica i vlastiti namještaj. Za klub Podružnice nabavljen je televizor, video i razne društvene igre kao šah, domino i karte.

Uz već spomenute aktivnosti, u našem će se klubu ubuduće članovi sastajati još češće nego sada. Namjeravamo povremeno organizirati otvorenu pozornicu književne djelatnosti naših članova, izlaganja naših članova o proživljenim danima u zatvorima, prikazivanja videokazeta s naših izleta i posjeta, koje usputno uvijek i snimamo, kao i neke druge djelatnosti koje

će nam se učiniti zanimljivim, pa i korisnim. U klubu se po želji poslužuju kava i sokovi.

Danas karlovačka Podružnica broji 97 muških i 23 ženska člana, te 2 muška pridružena člana i 22 ženske pridružene članice. Ukupno je to 120 članova i 24 pridruženih, ili ukupno 144 člana.

Karlovačka podružnica djeluje na području Karlovačke županije. Tako našoj Podružnici pripada i ogranak u Ogulinu, koji broji 36 muških, 5 ženskih i 19 ženskih pridruženih članica, što ukupno čini 60 članova.

Po tome sveukupno naša karlovačka podružnica broji 204 člana.

Moramo napomenuti da su naši članovi skoro svi starije dobi. Od ukupno 161 člana koji su bili osuđeni i izdržavali robiju, imamo samo 6 mlađih članova, koji su osuđivani osamdesetih godina. Svi su ostali osuđeni 1945. godine i koju godinu poslije. Niti jedan naš član nije osuđen u vrijeme događanja "Hrvatskog proljeća" 1971. Stoga je starosna dob članova naše podružnice vrlo visoka, a i zdravlje već dobrano narušeno. Imamo i invalida bez jedne ili čak obje noge. Neki teški invalidi žive potpuno sami. Takovi naši članovi vabe za žurnim ostvarenjem prava koja su im Zakonom donesena, ali se njihovo ostvarenje odugovlači. I usprkos provedenog Zakona o pravima iz mirovinskog osnova, mirovine su im očajno malene.

U svibnju 1995. članovi naše Podružnice, zajedno s DRV Hrvatski domobran sudjelovali su povorkom kroz grad i nazočnošću sv. misi u crkvi Presv. Trojstva, koja je služena na spomen žrtvama Bleiburga i križnih putova. To je ponovljeno i 1996. godine. Prije je to bilo nemoguće zbog ratnih opasnosti koje su Karlovcu neprestano prijetile. U prostorijama kluba Društva označavaju se svi značajni datumi iz naše najbliže povijesti. Društvo je u svibnju 1996. g. organizirano posjetilo Bleiburg. Posjeti su učinjeni te godine i pri otkrivanju spomen-ploče 29. rujna u logoru Stara Gradiška, te spomenika 12. listopada u Požegi. Za te posjete organiziran je prijevoz za naše ljudi jednim velikim autobusom. U svakoj prilici sudjelovalo je po pedesetak ljudi. Pet naših predstavnika bilo je na otkrivanju spomen-križa u Velikoj Pisanici. Veći broj naših članova sudjelovao je prošle godine i u posjetu jami Jazovki, nedaleko Karlovca i tamo se poklonilo žrtvama jugokomunističkog terora.

U prosincu 1995. godine predsjednik Podružnice gosp. Mladen Šomek i počasni predsjednik i glavni urednik glasila "Karlovački politički zatvorenik" gosp. Hrvoje Hauptfeld bili su pozvani u jednu jednosatnu emisiju radio-stanice Karlovac. Razgovor u toj emisiji s njima je vodio

novinar Radio-Karlovca gosp. Željko Božić. U toj emisiji prikazan je rad HDPZ-a Podružnice Karlovac. Građani Karlovca i okoline u kojoj se radiostanica Karlovac čuje, upoznati su s progonima Hrvata u bivšem jugokomunističkom režimu, posebice odmah iza završetka II svjetskog rata. O problemima bivših političkih zatvorenika koji nastaju i danas neprovjedbom Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika u djelu, o izdavanju lista "Karlovački politički zatvorenik" i radu Saborske komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava, te sudjelovanju naše Podružnice u tom radu.

U srpnju 1996. godine u prostorijama "Cluba 90" u staroj gradskoj jezgri održana je javna tribina s tri teme: Predstavljanje HDPZ-a karlovačke Podružnice - ustroj, svrha, zadaci i rad (Mladen Šomek, predsjednik društva i član Vijeća Središnjice te član uredništva "Karlovačkog političkog zatvorenika"; Bleiburg 1945. g. - Križni put hrvatskog naroda (Božidar Kovačević, član Upravnog odbora Podružnice i član uredništva glasila "Karlovački politički zatvorenik", te Izdavačka djelatnost Podružnice - glasilo "Karlovački politički zatvorenik" - namjera, teme i poruka (Hrvoje Hauptfeld, glavni urednik lista i počasni predsjednik karlovačke Podružnice). Dvorana, koja prima stotinjak ljudi bila je posve ispunjena.

Karlovačka Podružnica (u ovom trenutku mislimo da je i jedina među Podružnicama) izdaje i svoj glasnik "Karlovački politički zatvorenik". Taj glasnik je lokalnog značenja. Posvećen je uglavnom ljudima iz naše Podružnice, no ipak dotiče i druge teme. Dostavljamo ga svim našim članovima u Karlovcu i na području Karlovačke županije. Nadalje ga dostavljamo strukturama županijske i gradske uprave, Gradskoj knjižnici i čitaonici te prijateljima Društva u Karlovcu. Redovito tri primjerkra šaljemo u našu Središnjicu u Zagreb te na nekoliko adresa u Zagreb našim prijateljima. Glasilo odlazi i na nekoliko adresa u Puli, Sisku, Velikoj Gorici, Ivanić-Gradu i Krapinskim Toplicama. Izvan naše Domovine glasilo ide na nekoliko adresa: u SAD, Kanadu, Veliku Britaniju i Australiju. Iz tih zemalja imamo i povratne obavijesti o vrlo lijepom odjeku našeg glasila.

Obično se na prvoj stranici uvodnikom 1 eventualno još nekom aktualnom temom oglašava glavni urednik. Druga stranica predstavlja nekog od članova naše Podružnice ili je priča o proživljenim danima iz vremena robijanja naših članova. Dalje slijede književni radovi naših članova - proza i pjesme. Nakon toga dajemo prostor suradnicima u našem listu izvan Društva (počam od broja 13.), pa obavijesti našim članovima. Zadnja je straica ostvrljena za oglase. Glasilo je dvomjesečnik.

Do broja 10 izlazilo je na četiri, a dalje izlazi na osam stranica. Iznimno je 11. broj izšao na dvanaest stranica. Od trinaestog broja tiskamo i priloge naših suradnika izvan Društva, ako se sadržajno uklapaju u naše teme. Naše glasilo dijelimo besplatno, a poštanske troškove snosi Podružnica. (Sve je moguće kad se hoće). Koristimo priliku da zahvalimo gđi. prof. Ivani Lisac (lektoru), gosp. Darku Mariniću (kompjutorska obrada lista), tiskari Pečarić-Radočaj u Karlovcu (tisk), a konačno i našem uredništvu koje daruje svoj rad.

U nekoliko navrata Odbor Podružnice dobio je karitativnu pomoć koju je podijelio našim članovima. Pomoć se sastojala od hrane, odjeće i higijenskih potrepština, a dobivena je od "Societa di San Vicenzo de Paoli" iz Italije posredstvom gđe. Ines Pintar iz Karlovca, zatim od Gradske Crvenog križa iz Karlovca te od Društva Hrvatska žena - Ogranak Karlovac, koja je pomoć za potrebe u Karlovcu dobila od istoimenog društva iz Chicaga SAD. Odlukom predsjednice društva Hrvatska žena u Karlovcu gđe. Slavice Kavicki, podržane Odborom njihovog Ogranka, u podjelu te pomoći uključeni su bili i svi članovi naše Podružnice. Hvala im svima još jednom na razumijevanju.

Iz naše Podružnice tri člana rade u saborskoj Komisiji za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava u okviru Istraživačkog središta Karlovac. Tu su uključeni i neki članovi DRV Hrvatski domobran. U najkraćim crtama ovdje navodimo da je do sada naše istraživačko središte skupilo podatke i ispunilo potrebne obrasce za 327 ratnih i poratnih žrtava, načinilo popis s 430 žrtava poginulih u II svjetskom ratu u Slunju i okolicu. Na temelju iskaza svjedoka, Komisija je utvrdila grobišta u kojima leže Hrvati, vojnici i civilni, pobijeni nakon II. svjetskog rata, u ogromnom broju. To su grobišta više tisuća Hrvata poubijanih bez ikakva suda ili osuđenih od Vojnih sudova po kratkom postupku. Grobišta, koja je Komisija dosad utvrdila, nalaze se na području Karlovca i okolice, u šumi Kozjača (s dugareške i karlovačke strane), u Trpečevoj šumi, na području Jamadola (bijše vojne streljane), kod Duge Rese (jama Vidanka-Curak), zatim u šumi Miljei kod Lassinjskog Sjeničaka, u šumi Krstovača kod Vukmaničkog Cerovca i još mnogo drugih koje Komisija još nije stigla obići.

Susretljivošću Pamučne industrije Duha Resa, izrađeno je i pod vrlo povoljnim uvjetima nabavljeno nekoliko zastava HDPZ-a. Naša Podružnica darovala je dvije zastave Središnjici u Zagrebu i još nekim Podružnicama.

Već je običaj da naša Podružnica svakom umrlom članu položi na odar veliki vijenac od svežeg cvijeća s hrvatskim grbom u sredini, a sa strane hrvatskim trobojnicama. Lijes se na sprovodu pokriva našim stijegom (stijegom HDPZ-a). Nad otvorenom rakom opraćamo se od pokojnika nadgrobnim govorom. Obitelji pokojnika izrazi se u ime Društva sućut, a

svakom se umrlom članu posveti nekoliko rečenica i u našem glasilu.

Napominjemo još da surađujemo s još nekim društvima i udrugama, posebice s DRV Hrvatski Domobran i Društvom Hrvatska žena - Ogranak Karlovac, te povremeno s Udrugom ratnih veterana domovinskog rata.

Posebice napominjemo da smo do sada nailazili na razumijevanje kod struktura županijskih i gradskih vlasti u Karlovcu. Želja nam je da nam se omogući prisus-

tvovanje našeg predstavnika na sjednicama županijskog i gradskog Vijeća, barem u prilikama kada se raspravlja i odlučuje o temama koje nas se izravno tiču.

Na kraju ovoga sažetog prikaza rada naše Podružnice, nudimo svim Podružnicama u Hrvatskoj suradnju i izmjenu iskustava.

Za HDPZ karlovačku Podružnicu
Predsjednik
MLAĐEN ŠOMEK

LJUDI MOJE RAVNICE **Zapis o povijesti i zbilji Gornjih Bogićevecima i okolnih slavonskih mesta**

To je naslov i podnaslov knjige Ivana Zlatka Klaića koja je predstavljena javnosti u prostorijama Hrvatskog društva političkih zatvorenika u subotu, 1. veljače. Riječ je o izvanrednoj knjizi. Na 420 stranica obogaćenih brojnim fotografijama, Klaić ne govori samo o svojim rodnim Gornjim Bogićevcima nedavno oslobođenim u brilljantnoj akciji hrvatske vojske i policije, već u njoj čitatelj nailazi i na povijest bogićeveckog kraja od pretpovijesti do obnove hrvatske države. Opisan je hrvatski državni savez s Ugarskom, bojevi s Turcima a nije izostavljeno ni razdoblje Habsburgovaca, ni tragičan otpor (zapravo oslobođiteljski "krik") Zrinskom i Frankopanu koji su bili izdani od tadašnje Europe, ali i od moćnog Osmanlijskog imperija. Isprepleću se godine prvoga svjetskog rata, stupanja Hrvatske u Kraljevstvo SHS, kasnije Jugoslaviju, unatoč Radićevu prekljinjanju da se ne ulazi "poput gusaka u maglu." Tragično razdoblje Nezavisne Države Hrvatske te poraće od 1945. do 1990. također se niže na stranicama zanimljive, sadržajno bogate i dokumentirane Klaićeve knjige. Nailazimo i na fragmente sjećanja Katice Pereković, čak i na jednu njezinu pjesmu pod naslovom "Snovi", koju je spjevala u logoru u Slavonskoj Požegi, 10. travnja 1946., godine, dana koji podsjeća na onaj deseti travanj 1941., koji je tolike nade i veselje probudio u srcima Hrvatica i Hrvata. Na kraju knjige, autor je stavio "Napomenu" koju je vrijedno prenijeti: "Sve do srbočetničke agresije na Gornje Bogićeve 1991., godine na grobu Antuna (Jante) Perekovića (oca Katice Pereković, zločinački ubijenog nakon rata poslije strašnog mučenja - op. E.M.), stajala je otvorena knjiga u kojoj je bilo upisano: KADA MI TRAVA POKRIJE GROB, MAJKO, NE PLACI TI! ZNAJ DA HRVATSKA NE ĆE BITI ROB, NITI ĆE JE NESTATI! Dakako, četnici su i to uništili, otkriva nam Ivan Zlatko Klaić. Riječi Antuna (Jante) Perekovića oporukom su čovjeka koji je živio i umro za Hrvatsku i za hrvatski narod. Zbog toga one moraju ostati naša stalna zvijezda vodilja!"

ENVER MEHMEDAGIĆ

HRVATSKO DRUŠTVO POLITIČKIH ZATVORENIKA ZAGREB

D O N A C I J E

Na našu zamolbu odazvali su se svojim prilozima za solidarne i humane svrhe:

"ČISTOĆA" Javno komunalno poduzeće, SPLIT	1.000,00 Kn
ZAGREBAČKI ELEKTRIČNI TRAMVAJ d.o.o., ZAGREB	3.700,00 Kn
TVORNICA ŽELJEZNIČKIH VOZILA "Gredelj", ZAGREB	3.600,00 Kn
PETAR BABIĆ, Gajeva 34, SPLIT	350,00 Kn

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika zahvaljuje svim donatorima i cijeni njihovu solidarnost u naporima da se dostojno obilježe mesta stradanja hrvatskih domoljuba.

POMOĆ HRVATSKIM POLITIČKIM ZATVORENICIMA U SREDNJOJ BOSNI

Povodom usvojene inicijative na Vijeću HDPZ-, Upravni odbor HDPZ-a, Podružnica Krapinsko - zagorske županije, donio je zaključak, temeljem kojeg je organizirana i izvršena otprema hrane i odjeće našoj braći hrvatskim političkim zatvorenicima u Središnjoj Bosni (Kiseljak, Zenica).

Zahvaljujući humanitarnim organizacijama Krapinsko zagorske županije, koje su se svesrdno odazvale na poziv Podružnice HDPZ Krapina, otpremljen je kamion hrane i odjeće u smjeru Kiseljaka, koji je tamo uredno stigao.

Humanitarne organizacije, koje su tvorno pomogle ovaj hvalevrijedan pothvat, jesu:

"ADRA" adventistički dobrotvorni rad, Podružnica Stubička Slatina, "SUSRET", udruženje građana za duhovnu obnovu, Podružnica Krapina; Hrvatski crveni križ, društvo Krapina i "Caritas" župe sv. Nikole Krapina.

Ovim humanitarnim organizacijama Hrvatsko društvo političkih organizacija, Podružnica Krapina izražava veliku zahvalnost, tim više, što je ova pomoć upućena našim Hrvatima u Bosni koji su, uslijed doživljenih ratnih strahota i nedaća, teško stradali.

**Upravni odbor podružnice HDPZ-a
Krapinsko-zagorske županije**

IZVANREDNA SKUPŠTINA PODRUŽNICE HDPZ-A ZA VUKOVARSKO-SRIJEMSKU ŽUPANIJU

Upravni odbor podružnice HDPZ-a za Vukovarsko-srijemsку županiju, na čelu s g. Vinkom Markovićem, izvijestio je 18. prosinca 1996. godine Središnjicu Društva da raskida sve sveze s HDPZ-om i da će ubuduće samostalno djelovati i nastupati.

Hrvatski pozitivni zakoni jasno govore o pretpostavkama za ute-mjeljenje udruga građana, pa nema zapreke da se bilo tko organizira u bilo kakvu udrugu. Međutim, ne može se svaka skupina građana proglašiti nekakvim paralelnim Hrvatskim društvom političkih zatvorenika, pa na to nema pravo ni po ovome činu jedinstvena i izolirana skupina pojedinaca u Vinkovcima. S obzirom na načelo dragovoljnosti pripadanja Hrvatskom društvu političkih zatvorenika, te osobe su same odlučile više ne pripadati Društvu.

Slijedom toga je u Vinkovcima 22. prosinca 1996. godine održana Izvanredna skupština svih članova HDPZ-a u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Jednoglasno je osuđen čin nekadašnjega Upravnog odbora te je izabran novi Odbor u koji su ušli: Ivo Lučić-Pareković, Zvonimir Milobara, Đuro Lipković, Vlado Nedeljković, Katica Mađarević, Božica Jakiša, Ivan Đaković, Magdalena Lužajić, Ivan Marković, Petar Kršić i dr. Miro Kedačić, a u Nadzorni su odbor izabrani: Đuro Kračak, Pavo Borković i Ivan Đukić.

Čestitamo novoizabranom vodstvu Podružnice i želimo mu uspješan rad!

OSNOVAN OGRANAK U SAMOBORU

U Samoboru je 15. prosinca 1996. osnovan Ogranak HDPZ- podružnici Zagreb, kojem su uz veći broj članova HDPZ-a bili nazočni predsjednica HDPZ-a Kaja Perekočić, predsjednik podružnice Zagreb Jure Knezović i tajnik Vladimir Naglić. Osnivanje Ogranka uveličali su svojom nazočnošću mnogi članovi društva Hrvatski Domobran iz Samobora, kao i predsjednik Hrvatskog Domobrana Republike Hrvatske, general zbora Zvonimir Červenko. U odbor Ogranka HDPZ-a Samobor izabrani su:

za predsjednika: Miro Ivanišević
za tajnika: Zdravko Čulig
za rizničara: Slavko Jurić

Za Ogranak:
Zdravko Čulig

Iz podružnice RIJEKA: POSJET RANJENICIMA

Uoči božićnih blagdana, točnije 21. prosinca 1996. godine, predstavnici HDPZ-a Rijeke Đurđa Meneghella i Krešimir Šerbedžija, te prijateljica Društva Ljerka Skopac, posjetili su u opatijskoj "Thalasoterapiji" ranjene borce Domovinskog rata.

Tamo su smještena 54 ranjenika, mafhom teški invalidi, koji su se iskreno obrađovali ovom posjetu. Zahvaljujući pomoći članova i prijatelja Društva, ranjenicima su predani skromni darovi: kolači, voće, sokovi i cigarete. Činjenica je ipak da je važniji od darova upravo posjet tim ljudima, što je postalo uobičajenom praksom Upravnog odbora HDPZ-a podružnice Rijeka, jer te mlađe ljudi, koji su dali najviše za oslobođenje Domovine, nikako i nikada se ne smije zaboraviti.

Gosti su s ranjenicima proveli neko vrijeme u razgovoru i pri odlasku im poželjeli sretan Božić te uspješno ozdravljenje u 1997. godini.

B. LATKOVIĆ

CRTICA O RADU PODRUŽNICE HDPZ-A U ISTARSKOJ ŽUPANIJI

Podružnica Hrvatskog društva političkih zatvorenika za Županiju istarsku započela je radom u Poreču, ul. Nikole Tesle 14. Prostoriju nam je ustupila tamošnja podružnica Hrvatske socijalno-liberalne stranke. Nakon poduzimanja nužnih ličilačkih i sličnih radova, pojавio se problem opremanja prostorije. Stoga sam se obratila tvrtki "Plava laguna", koja nam je darovala pisaći stol, ormari i četiri stolice. Ista nam je tvrka izradila i ploču s našim natpisom i ambrom, pa je ploča postavljena na ulazu u zgradu.

Poduzeće "Riviera" nam je darovalo rabljen, ali ispravan pisaći stroj, dok nam je porečka tvrtka "Žužić" besplatno izradila pečate. Porečki HPT nam je besplatno uveo tel. liniju s pretplatničkim brojem 052/431-188, a g. Franjo Starčević nam je darovao telefonski aparat, još jedan pisaći stol, uokvireni grb i novu bravu. Sve ostale troškove u svezi s organizacijom rada Podružnice podmirila je vlastitim novcem gospoda Mikac.

Veći broj političkih zatvorenika predao je svojedobno svoje dokumente g. Miji Mazuru u Puli. Ti su predmeti stajali u pretincu, pa smo ih dobili s priličnim zakašnjenjem. Administrativnoj smo komisiji poslali desetak novih zahtjeva, pa smatramo da bi bilo poželjno potaknuti Komisiju da, radi specifičnih prilika, predmete hrvatskih političkih uznika u Istri obradi u što kraćem roku.

Predsjednica Podružnice:
M. MIKAC

SUDBINA JOSIPA SABOLA

Molim sve hrvatske političke zatvorenike koji su tamnovali u Staroj Gradiški između 1945. i 1953. godine da se javе na naslov: **Melita Trupeljak, Vidikovac 121, 43000 Bjelovar, tel. 043/234-148.** Moj djed, sad pok. Josip Sabol prvotno je suđen na smrt, a potom na petnaest godina, dakako, uz oduzimanje svih građanskih prava. Odrobjao je osam i pol godina, a umro je 1970. godine. Bit će duboko zahvalna hrvatskim političkim uznicima ako mi pomognu saznati što više podataka iz robijaškog dijela djedova života.

MELITA TRUPELJAK

ČLANSTVU PODRUŽNICE ŽUPANIJE SISAČKO-MOSLAVAČKE

Ponajprije, naše čestitke i najbolje želje članstvu HDPZ-a županije Sisačko-Moslavačke i njihovim obiteljima u 1997. godini i svim budućim godinama našega življenja. Nadajmo se, u boljim uvjetima. Naše članstvo, kao i javnost, izvješćujemo da smo naš Ured u Sisku dopunili novim brojem našeg Telefona, koji sada glasi: 044-545-140, ali i odredili radno vrijeme četvrtkom od 10.00 do 14.00 sati zbog zimskih uvjeta, kao i lošeg grijanja.-

Članarinu i preplatu na naše glasilo Politički zatvorenik, članstvo može uplaćivati na onim uplatnicama na kojima se vidi pošiljatelj, a naš žiro račun je kod ZAP-a Sisak, I. Kukuljevića broj 1. i glasi: 34100-679-7769.-

Prigodom božičnih blagdana i Nove 1997. godine primili smo mnoge čestitke i pozdrave od Podružnice HDPZ-a diljem naše drage domovine. Uzvraćamo pozdrave i dobre želje uz poziv na daljnju i dobru suradnju, kao i svima društvima-udrugama s kojima surađujemo.

Uz naš uobičajeni pozdrav, za Hrvatsku uvijek!

HDPZ Podružnica Sisak

Tajnik: **ANDRIJA VARADIN** Predsjednik: **IVICA TUŠKAN**

ISPRAVCI

U prošlom se broju potkralo nekoliko propusta, zbog kojih se ispričavamo autorima i čitateljima:

- na str. 3. u tekstu E. Mehmedagića, valja ispraviti naslov Balićeve brošure: "Etičko naličje...", a ne "Etničko naličje...";
- u pjesmi R. S. Ujevića na str. 21. preposljednji stih treba glasiti: "krenut ćemo opet svi ko jedan";
- na str. 23. objavljena je fotografija Ivana, a ne Stjepana Cura;
- na str. 48. objavljena je pjesma "Na spomen pok. Vilibaldu (a ne: Vilibanu) Hantkeu".

Ispričavamo se i zbog drugih manjih propusta.

UREDNIŠTVO

U POSJETU PRIJATELJIMA

Početkom prosinca 1996. nas je nekoliko iz Hrvatskog društva političkih zatvorenika, na poziv organizacije KLUB 242 - Domobraska zastavnička škola, posjetilo organizaciju "NOVA SLOVENSKA ZVEZA" - Ljubljana, u kojoj se okupljuju preživjeli slovenski domobranci, srodnici pobijenih i poginulih domobrana, preživjeli logoraši komunističkih logora i druge žrtve komunista.

U odličnoj organizaciji prijatelja iz Slovenije i gospodina Milana Rupnika, nekadašnjega domobranskog zastavnika, iz KLUBA 242 kao voditelja puta, imali smo priliku razgledati glavni grad Slovenije.

Posjetili smo katedralu, koja je obnovljena za dolazak Pape. Zanimljiva su njezina ulazna vrata. Plastično je prikazano nicanje grada iz močvare (većina zgrada građena je na pilotima, jer je oko Ljubljane močvarno područje), a sve završava kolonom robova - ratnih zarobljenika na vrhu vrata, što simbolizira završetak II. svjetskog rata.

Nakon toga smo posjetili franjevačku crkvu Marijina navještenja iz 1628. g., koja je više puta rušena i građena. Franjevci su u Ljubljani došli 1233. g. U crkvi je dočekao fra Marko Prpa, naš Dalmata. Veselio se našem posjetu, rekavši da je to prvi ovakove vrste. On nam reče da u Ljubljani Hrvatska katolička misija djeluje od 1969. g., a osnovali su je fratri hercegovačke provincije. Zahvaljujući slovenskim fratrima i mjesnom biskupu, dopuštena je služba Božja na hrvatskom jeziku, pa se tako svake nedjelje skupi oko 500 - 600 Hrvata. Ovdje se obavlja i vjeronauk za oko 3000 hrvatske djece, iz Ljubljane. Inače u Ljubljani ima oko 11.500 Hrvata ili oko 2000 obitelji.

Fra Marko nam reče da je ukupno u Sloveniji oko 50.000 Hrvata. Sada su zabrinuti za svoju budućnost, zbog problema sa zapošljavanjem.

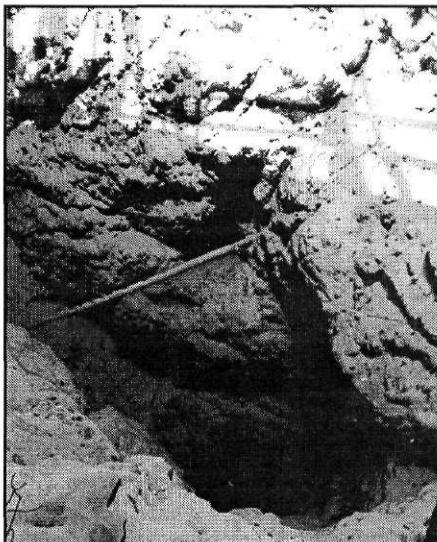
Potom smo posjetili Sjemenišnu knjižnicu pri bogoslovnom fakultetu, barokno zdanje iz 1725. godine s 50.000 knjiga, a tijekom ručka pridružio nam se predsjednik "NOVE ZVEZE" (prema Bibliji - Novi Zavjet), dr. Tine Velikonja, koji nas je obavijestio da imaju 800 članova i da izdaju svoju reviju u 2.700 primjeraka. Drago im je za suradnju i gostovanje. Očekuju da se idući put sastanemo u Zagrebu. Molili su hrvatsku vladu za postavljanje obilježja u Hrvatskoj. Stoe na raspolaganju za postavljanje svih hrvatskih obilježja s natpisima kako mi to želimo i na bilo kojem mjestu. Naglašava i moli da se naša

suradnja provodi na načelu reciproci-teta.

Na pitanje jesu li uspjeli pronaći sva mjesta zločina i likvidacije, kao i došto-jno ih obilježiti, odgovara da nisu. Čak se ne zna ni mjesto likvidacije tzv. Da-hauskih žrtava.

Izjavljuje da su u logoru Teharje (kod Celja) slovenska djeca ostala živa, ali da su hrvatska likvidirana (oko 100 djece).

U tom času u susjednoj prostoriji hrvatski gosti pjevali su jednu ariju iz opere "Zrinski". Doktor je za čas zastao i rekao da se dobro sjeća da su tu pjesmu pjevali hrvatski vojnici u Vetrinju (Viktring) prije nego što su ih, svibnja 1945. Englezi izručili partizanima.

Jama na domak Ljubljane, u koju je bačeno oko 80 hrvatskih i 200 slovenskih domobrana.

Iznosi da je tamo u Vetrinju - Viktring bilo oko 4000 do 7000 Hrvata. Da su Englezi na prevaru vraćali 24. svibnja 1945. četnike, a 25. i 26. svibnja Hrvate i da su ih vozili u Šent Vid. U Šent Vidu je bilo najviše strijeljanja na kvatre 26. V. 45.

U Bloškoj Planoti - Bloke 60 km jugozapadno od Ljubljane u Notranjskoj bilo je oko 1500 zatvorenika i od toga je likvidirano oko 230 žrtava.

Inače o svemu tome stanju i zločini-ma nakon II. svjetskog rata u Sloveniji je "velika šutnja", na kraju reče dr. T. Velikonja.

Potom smo išli posjetiti mjesto velikoga zločina Brezarjevo Brezno, gdje su u svibnju 1945. ubijani većim dijelom Hrvati domobrani, zarobljeni na Bleiburu - Pliberku, zajedno sa slovenskim domobranima koji su kao ranjenici iz-vlačeni iz ljubljanskih bolnica i odvoženi

na stratište pored spomenute jame. Ukupno je likvidirano oko 800 - 1000 žrtava. Ova jama nalazi se 6 - 7 km jugozapadno od centra Ljubljane, lako je nakon zločina na žrtve bačen kreč, zemlja i na kraju betonska deka, koja je nakon par dana pukla, nastali su problemi.

Što se dogodilo? Jama napunjena leševima žrtava nalazi se na kraško-močvarnom području na brijezu stotinjak metara iznad doline Dragomir, kojom teče rječica Glinščica. U jami gdje su žrtve bačene nastalo je anaerobno raspadanje (bez kisika). Sve je išlo na dno jame, a time u podzemne vode, koje su sve odnijele u spomenutu rječicu.

Uskoro su seljaci primijetili da su kojni prestali piti vodu iz rječice iz koje su se odvajkada napajali. Potom su išli vodu pomirisati pa su ustanovali da ima nesnosni miris na trulež. Odmah su znali o čemu se radi. Protestirali su kod komunističkih vlasti, nakon mjesec dana vlasti su prisilile njemačke zarobljenike da jamu odkopaju i da postave dizalicu. Na taj način su sve žrtve izvadili i odvezli ih 3 km dalje u jednu dolinu, gdje se i danas nalaze.

O ovom slučaju pisao je i Slovenac Albert Svetina.

Kod prvog mjeseta zločina Brezarjeva Brezno postavljena je spomen ploča na kojoj piše;

**"ZADNJA POSTAJA NEMOĆNIH",
junij 1945**

Na drugoj postaji mučeničkog puta u Kučjoj dolini postavljen je spomen-kamen sa željeznim križem gdje piše;

**GROBISČE V KUČJOJ DOLINI
GROBISČE PREKOPANIH ŽRTEV
POVOJNIH POBOJEV
IZ BREZARJEVA BREZNA.
NAJ POČIVAJU VMIRU.**

Na drugoj ploči piše;

**ONI SU VMRLI ZA DOMOVINO
Junij 1945.**

Naša delegacija upalila je svijeću i položila vijenac sa nadpisom;

**"SREST ĆEMO SE OPET - HRVATSKI
DOMOBRANI, ZAGREB"**

In memoriam

U povodu smrti

NIKOLO VUKUŠIĆA,

jednog od najstarijih članova u HDPZ-a Rijeka.

**OSTALA JE
PRAZNA STOLICA**

U 84-toj godini života umro je jedan od naših najstarijih članova, dragi nam prijatelj i supatnik iz robijaških dana, Nikola Vukušić. Mnogi smo ga znali kao beskompromisnog Hrvata, čovjeka koji je čitava života ostao vjeran ideji slobodne Hrvatske. Pripada među prve hrvatske političke zatvorenike, jer je još prije završetka Drugog svjetskog rata, kao policijski službenik NDH, na rodnom mu Rabu, pao u partizanske ruke. Nalazio se je gotovo godinu dana u zatvoru prije suđenja. Pomislio je već da su ga zaboravili, ali nisu; osuđen je za djela "suradnje s okupatorom" na pet godina robije. Uvjetno je pušten iz zatvora Stara Gradiška 1947. godine i pridružio se velikom broju "nepodobnih", što gaje pratio sve do 1989. godine.

Sjećamo ga se i po stolici u Klubu HDPZ-a Rijeka, koju je zauzimao gotovo svakog dana, već pri otvaranju prostorija. Tu se je osjećao kao kod kuće, tu je s prijateljima razmjenjivao uspomene, posebno one robijaške. Ispratili smo ga na vječni počinak, zajedno s mnogobrojnim građanima Rijeke. Ostala nam je uspomena na Nikolu; ostala je prazna ona njegova stolica u Klubu.

NEKA MU JE LAKA HRVATSKA ZEMLJA.

B. Latković

U SPOMEN

Blago u Gospodinu preminula je u četvrtak 16. siječnja 1997. u 84. godini života nakon kratke i teške bolesti

OLGA HEBRANG

POČIVALA U MIRU BOŽJEM!

U SPOMEN

U petak, 24. siječnja 1997., u Stubičkim Toplicama, okrijepljen svetim sakramentima, u 82. godini života, 65. redovništva i 58. svećeništva blago u Gospodinu preminuo je

**O. FRA JOSIP VISKOVIĆ
franjevac**

POČIVAO U MIRU BOŽJEM!

Braća franjevci Provincije
Presvetog Otkupitelja - Split**U SPOMEN**

Blago u Gospodinu preminuo u utorak 7.1.1997. godine u 75. godini života nakon duge i teške bolesti.

BRUNO BJELOKOSIĆ

POČIVAO U MIRU BOŽJEM!

U SPOMEN

Dana 9. siječnja 1997. godine preminuo je gosp.

ZVONKO POŽGAJ

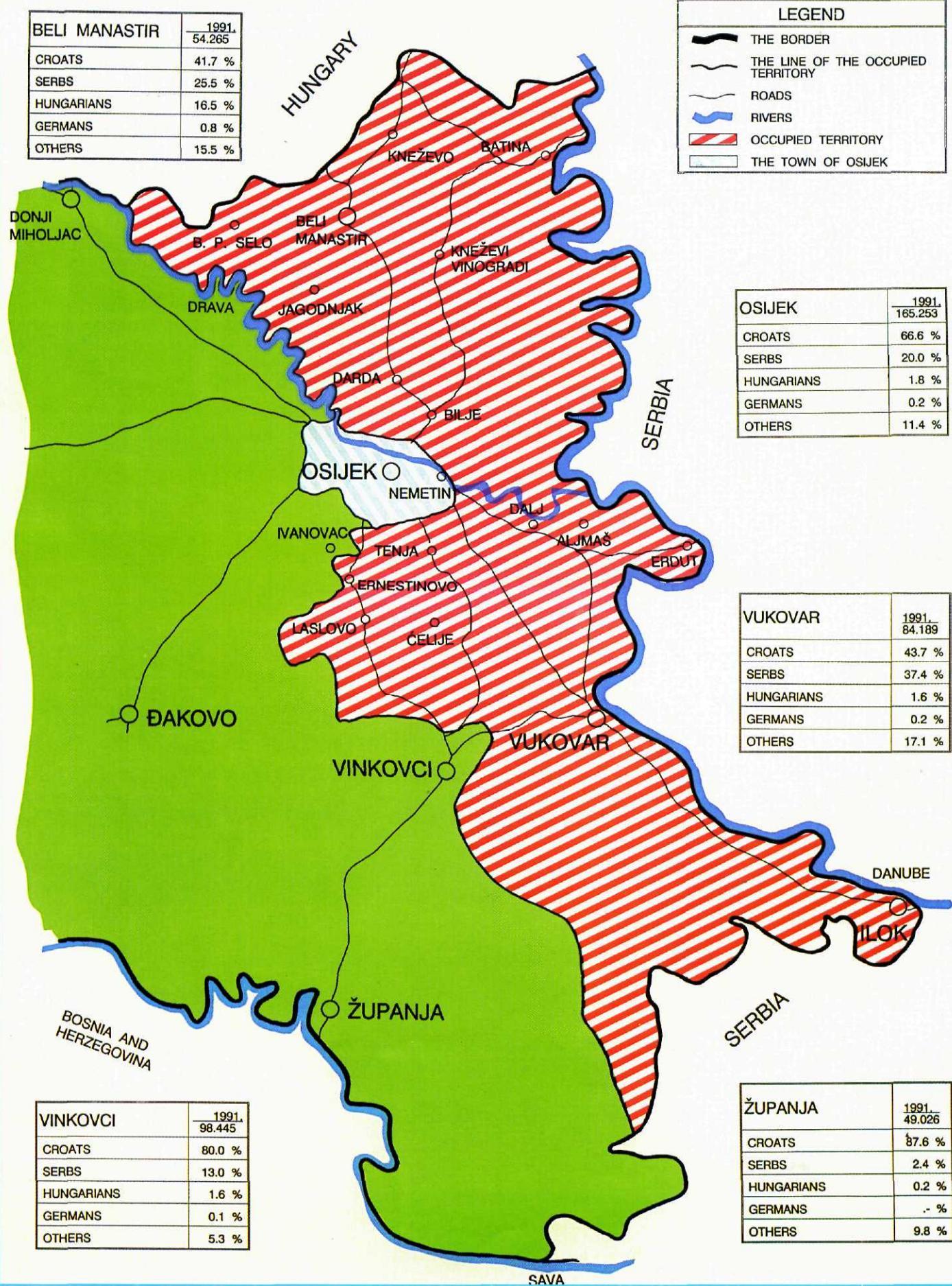
u 68. godini života, član HDPZ-a Podružnice za županiju Sisačko Moslavačku. Hvala Zvonku i neka mu je laka gruda hrvatske zemlje.

HDPZ Podružnica Sisak

U SPOMEN**OLGI HEBRANG**

U Zagrebu je 20. siječnja 1997. pokopana supruga Andrije Hebranga, i sama dugogodišnja politička uzница, gospođa Olga Hebrang. U ime Hrvatskog društva političkih zatvorenika, od pokojnice se prigodnim riječima, podsjećajući na njezinu životnu sudbinu i ugled koji je među žrtvama komunizma uživala, oprostio dopredsjednik Društva, g. Andrija Vučemil.

OSIJEK AND ITS SURROUNDINGS AFTER THE AGGRESSION AGAINST CROATIA

MATIJA SOLDIN

*Agustino
1911*